

XVI. YÜZYILDA BOZDOĞAN KAZASI'NIN

SOSYAL VE EKONOMİK YAPISI

DAVUT ŞAHBAZ

YÜKSEK LİSANS

TARİH/YENİÇAĞ TARİHİ

**T.C.
ORDU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**XVI. YÜZYILDA BOZDOĞAN KAZASI'NIN
SOSYAL VE EKONOMİK YAPISI**

DAVUT ŞAHBAZ

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARİH / YENİÇAĞ TARİHİ**

**AKADEMİK DANIŞMAN
SADULLAH GÜLTEN**

ORDU – 2013

T.C.
ORDU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Bu çalışma jürimiz tarafından 22/07/2013 tarihinde yapılan sınav ile TARİH Anabilim Dalı, YENİÇAĞ Bilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Yrd. Doç. Dr. Ayşe PUL

Üye : Yrd. Doç. Dr. Sadullah GÜLTEN

Üye : Yrd. Doç. Dr. Muhammet KUZUBAŞ

ONAY :

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

22/07/2013

Doç. Dr Serhat YENER
Sosyal Bilimleri Enstitüsü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya, kullandığım başka yazarlara ait her özgün fikre kaynak gösterdiğimi bildiririm.

22 /07 /2013

İmza

Davut ŞAHBAZ

[ŞAHBAZ, Davut]. *[XVI. Yüzyılda Bozdoğan Kazası'nın Sosyal ve Ekonomik Yapısı]*,
[Yüksek Lisans] Ordu, [2013].

ÖZET

Tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Aydın'a bağlı Bozdoğan kazası, Malazgirt zaferinden sonra Türk boylarının yerleştiği merkezlerden biri olmuştur. Aydınoğullarının hüküm sürdüğü bölgenin tamamen Osmanlı topraklarına katılması ise 1426'da II. Murat zamanında olmuştur. Osmanlı devletinin bölgeyi ele geçirmesinden sonra Bozdoğan, Aydın sancağına bağlı bir kaza haline gelmiştir. Bozdoğan merkezi ve bunun etrafında gelişen karye, mezra, çiftlik gibi pek çok iskân merkezi bulunmaktadır.

Bozdoğan 1478 tarihinde nahiye olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat zamanla stratejik öneminden dolayı kaza itibar olunmuştur. 1478 ve 1529 tahrirlerinde mahalleye rastlamadığımız Bozdoğan'da 1573 tarihli defterde bir tane mahalle bulunmaktadır. Kazaya bağlı köy ve mezra sayıları da zamanla artmıştır. Bu çerçevede köy sayısı 33'ten 39'a yükselmiştir. Artan bu iskân sahalarına ilişkin olarak bölgenin nüfusunda da belli ölçüde artış görölmektedir. 1478 tarihinde 4.806 olan nüfus 1573'te 6.380 olmuştur. Kazadaki iskân merkezlerinin ekonomik faaliyetleri tarıma dayalı olup Bozdoğan kazasında başlıca buğday, arpa, yulaf, çavdar, susam, keten, kendir ve pamuk yetiştirilmiştir. Bu ürünlerden alınan vergiler tımar sisteminin bir gereği olarak has, zeamet ve tımar olarak askeri statüye sahip olanlar arasında paylaştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Anadolu, Aydın, Bozdoğan, Tahrir, İskân, Ekonomi.

[Davut ŞAHBAZ]. *[Social and Economic Structure of Bozdoğan District in 16th century]*, [Master], ORDU [2013].

ABSTRACT

Bozdoğan district on the Aydın where it has been home to many civilizations throughout history, has been one of the centers that Turkish tribes settled after the victory of Malazgirt. This district in which the Aydınoğulları ruled, was added Ottoman Empire during the epoch of the Murad II in 1426. After the area was conquered by Ottoman Empire, Bozdoğan became a district on the sanjak of Aydın. Bozdoğan has a downtown and also there are many housings located such as villages, farms, and hamlets around the area.

Bozdoğan seemed to be a village in the tahrir register of 1478. But over time, due to the strategic importance, it became a town. According to the tahrir registers of 1478 and 1529, neighborhoods were not encountered in Bozdoğan; however, only a neighborhood encountered in the tahrir register of 1573 in Bozdoğan district. Over time, the number of villages and hamlets have increased in the district. In this context, the number of villages increased from 33 to 39. Depending on the increase in housing, the population of the region has increased a particular extent. The population was from 4,806 in 1478 to 6,380 in 1573. Economic activities of residential communities based on the agriculture in Bozdoğan district. The major agricultural products of Bozdoğan district in which it has fertile land, are wheat, barley, oat, rye, sesame, flax, hemp, and cotton. Taxes on these products, as a requirement of timar system apportioned among military status such as has, fief, and timar.

Key words: Anatolia, Aydın, Bozdoğan, Tahrir, Housing, Economy.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı:	Davut ŞAHBAZ
Doğum Yeri ve Tarihi:	Çekerek/ 03.10.1987
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi:	Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Yüksek Lisans Öğrenimi:	Ordu Üniversitesi
Bildiği Yabancı Diller:	İngilizce
Bilimsel Etkinlikleri:	-
İş Deneyimi	
Uygulamalar:	-
Projeler:	-
Çalıştığı Kurumlar:	-
İletişim	
E-Posta Adresi:	izler_6687@hotmail.com
Telefon:	
İş:	
Ev:	
Cep:	0542 409 62 79
Tarih ve İmza:	22.07.2013

İÇİNDEKİLERSayfa

BİLİDRİM.....	I
ÖZET	II
ABSTRACT.....	III
ÖZGEÇMİŞ	IV
İÇİNDEKİLER	1
Tablolar ve Şekiller Listesi	4
Ek Tablolar Listesi.....	5
Kısaltmalar.....	6
ÖNSÖZ	7
KAYNAKLAR VE ARAŞTIRMALARA DAİR	9
1. Tahrir Defterleri ve Aydın Sancağı Tahrirleri	9
2. Araştırma ve İncelemeler.....	14
GİRİŞ	16
1. Bölgenin Coğrafi Yapısı	16
2. Bölgenin Genel Tarihi	18
3. Bozdoğan Adı	20
I.BÖLÜM	
A. İSKÂN VE NÜFUS	22
1. Merkez Nüfusu ve İskân	22

2. Kır Nüfusu ve İskân.....	26
3. Toplam Nüfus ve İskân Özellikleri.....	66

II. BÖLÜM

İKTİSADİ FAALİYETLER 75

A. ÜRETİN VE VERGİLER 75

1. Zirai Alanlar.....	75
2. Hububat Üretimi ve Bakliyat.....	81
3. Bağ, Bahçe ve Meyvecilik.....	88
4. Sanayi Ürünleri.....	90

B. Şahsa Ait Vergiler 95

1. Çift, Bennak ve Mücerred.....	95
2. Bad-ı Heva ve Cürmücinayet.....	98
3. Arusane.....	99
4. Dönüm ve Zemin.....	99
5. Tapu.....	100
6. Deştibani.....	100

C. Hayvancılık..... 101

1. Küçükbaş Hayvancılık.....	101
2. Arıcılık.....	103
3. Balıkçılık.....	105

D. Diğer Vergiler..... 106

1. Otlak, Kışlak, Saz, Çayır, Koru.....	106

E. Küçük İşletmeler ve Pazarlar	106
1. Değirmenler	106
2. Tahunhane.....	107
3. Pazarlar	108
F. Gelirlerin Taksimi	109
1. Has, Zeamet ve Tımarlar	109
SONUÇ	113
KAYNAKLAR	119

TABLOLAR VE ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1: 1478 Tarihli Deftere Göre Bozdoğan Kazası'nın Tahmini Ziraat Arazisi.....	78
Tablo 2: 1529 Tarihli Deftere Göre Bozdoğan Kazası'nın Tahmini Ziraat Arazisi.....	78
Tablo 3: 1573 Tarihli Deftere Göre Bozdoğan Kazasının Tahmini Ziraat Arazisi	79
Tablo 4: Tahrirlere Göre Bozdoğan Kazası'nın Tahmini Arazi Miktarı	80
Tablo 5: Tahrirlere Göre Bozdoğan Kazası'nın Pamuk Öşrü	92
Tablo 6: Tahrirlere Göre Bozdoğan Kazası'nın Raiyet Rüsurları (Akçe)	96
Tablo 7: Tahrirlere Göre Bozdoğan Kazası'nın Resmi Ağnam ve Koyun Sayısı.....	102
Tablo 8: Tahrirlere Göre Bozdoğan Kazası'nın Kovan Sayısı ve Öşür Miktarı	104
Tablo 9: TD 289 Numaralı İcmal Defterine Göre Tımarlar	111
Tablo 10: TD 289 Numaralı İcmal Defterine Göre Tımarlar	112
Şekil 1: Hane, Mücerred ve Muafların Toplam Nüfus İçindeki Oranları.....	67
Şekil 2: Hane, Mücerred ve Muafların Toplam Nüfus İçindeki Oranları.....	69
Şekil 3: Hane, Mücerred ve Muafların Toplam Nüfus İçindeki Oranları.....	71
Şekil 4: Tahrirlere Göre Toplam Hane, Mücerred Ve Muafların Sayısı	73
Şekil 5: Tahrirlere Göre Kazanın Toplam Nüfusu.....	73
Şekil 6 Toplam Arazi Miktarı	80
Şekil 7: Tahrirlere Göre Çiftçi zümrelerinin Arazi Miktarları	81
Şekil 8 : Tahrirlere Göre Buğdaydan Alınan Öşür Miktarı	84
Şekil 9 : Tahrirlere Göre Toplam Buğday Miktarı (Kile).....	84
Şekil 10: Tahrirlere Göre Toplam Arpa Miktarı (Kile)	88
Şekil 11: Tahrirlere Göre Arpadan Alınan Öşür Miktarı.....	88
Şekil 12: Tahrirlere Göre Alınan Pamuk Öşrü (Akçe)	92
Şekil 13: Tahrirlere Göre Alınan Zeytin Öşrü (Akçe).....	93
Şekil 14: Çiftçi zümrelerine Göre Toplam Raiyet Rüsurları (Akçe).....	97
Şekil 15: Tahrirlere Göre Toplam Raiyet Rüsurları (Akçe).....	98
Şekil 16: Tahrirlere Göre Koyun Sayısı	102
Şekil 17: Tahrirlere Göre Toplam Kovan Sayısı	104
Şekil 18: Tahrirlere Göre Koyun ve Kovan Resmi.....	105

EK TABLOLAR LİSTESİSayfa

Ek 1: 1478 Tarihli Deftere Göre Kaza Nüfusu	115
Ek 2: 1529 Tarihli Deftere Göre Kaza Nüfusu	116
Ek 3: 1573 Tarihli Deftere göre Kaza nüfusu	117
Ek 4: Tahrirlere Göre En Fazla Buğday ve Arpa Öşrü veren köyler.....	118

KISALTMALAR

- BOA: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
KKA: Kuyud-ı Kadime Arşivi
MAD: Maliyeden Müdevver Defterler
TD: Tahrir Defteri
TTK: Türk Tarih Kurumu
MEB. İA. Milli Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi
DİA: Diyanet İslam Ansiklopedisi
MÖ: Milattan Önce
M.S: Milattan sonra
H: Hicri
M: Miladi
TDV: Türk Diyanet Vakfı
a.g.m: Adı geçen makale
a.g.e : Adı geçen eser
a.g.t: Adı geçen tez
nr: Numra
v: varak
s: Sayfa
S: Sayı
C: Cilt
Bkz: Bakınız
Çev: Çeviren

ÖNSÖZ

Orta Asya'dan Anadolu topraklarına, XI. yüzyıldan XVI. yüzyıla kadar devam eden Türkmen göçleri Anadolu'yu bir Türk yurdu haline getirdi. Sistemli bir şekilde iskân edilen Türkmen oymak ve cemaatleri Anadolu coğrafyasının siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik çehresini değiştirdiler. Bu değişim araştırmacıların dikkatini çekmiş ve bu konuyla ilgili birçok eser ortaya konmuştur. Özellikle Ömer Lütfi Barkan ve Halil İnalçık bu alanın öncülüğünü yaparak, diğer sosyal tarih araştırmacılarına örnek olmuşlardır.

XV. ve XVI. yüzyıllarda bir bölgenin idari, demografik ve iktisadi yapısını sayısal verilerle açıklamamızı sağlayan tahrir defterleri, çalışmamızın başlıca kaynağını oluşturmaktadır. Bu defterler sayesinde Anadolu ve Balkanlarda yer alan pek çok bölgenin idari durumu, gelişmişlik düzeyi, nüfus hareketleri ve bunlara bağlı olarak gelişen kültürel yapıları ortaya konulmaktadır. Ayrıca bu defterler geçmiş dönemle alakalı kıyaslama imkânı verdiği için, günümüz ve geçmiş arasında daha sağlıklı analizler yapılabilmektedir. Çalışmamızın diğer kaynaklarını ise bölgeyle alakalı araştırma eserleridir. Biz bu araştırmada XVI. yüzyılda Aydın sancağına bağlı Bozdoğan kazasının sosyal ve ekonomik yapısını ortaya koymaya çalıştık. Bu çerçevede tez konusu olarak Bozdoğan kazasının seçilmiş olmasının nedeni üzerinde durulmalıdır. Aydın sancağına tabi olan İzmir, Çeşme ve Ayasuluğ gibi önemli kazalar üzerinde mühim çalışmalar yapılmıştır. Bozdoğan bahsi geçen bu kazalara nisbeten küçük bir alanı işgal ederken daha az sayıda bir nüfusa sahiptir. Bununla birlikte küçük bir bölgenin seçilmesi tahrir defterlerinden derlenen bilgileri derinlemesine kullanması imkânını vermiştir. Ayrıca, Osmanlı idari yapısı içinde yer alan Bozdoğan'ın nüfus, yerleşme ve ekonomik yapısı ortaya konularak Osmanlı devleti içindeki konumu belirlenmeye çalışılmıştır.

Bu çerçevede çalışmamız giriş bölümüyle birlikte üç bölümden oluşmaktadır. İlk olarak tezimizin temel kaynaklarını oluşturan tahrir defterleri hakkında bilgi verilmiştir.

Bu defterlerinin önemi, tutulma şekli ve türleri üzerinde durduktan sonra Aydın sancağı tahrirleri açıklanmıştır. Giriş bölümde bozdoğan adının menşei, coğrafi yapısı ve genel tarihi belirtilmiştir. Birinci bölümde ise Bozdoğan kazanın merkez nüfus ve kır yerleşmeleri ile toplam nüfusu verilmiştir. İkinci bölümde ise kazanın ekonomik faaliyetleri üzerinde durulmuştur.

Bu araştırmanın tercih edilmesinde ve değerlendirilmesinde, değerli bilgilerini benimle paylaşan, bana yol gösteren kıymetli danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Sadullah GÜLTEN'e, aynı zamanda bölüm başkanımız Doç. Dr. Ergin AYAN'a çalışmamda aydınlatıcı bilgilerine başvurduğum Doç. Dr. İlhan EKİNCİ, Yrd. Doç. Dr. Ayşe PUL, Doç. Dr Fatih ÜNAL ve tüm bölüm hocalarına ve maddi manevi desteklerini her zaman yanımda hissettiğim aileme çok teşekkür ederim.

Davut ŞAHBAZ

KAYNAKLAR ve ARAŞTIRMALARA DAİR

1. Tahrir Defterleri ve Aydın Sancağı Tahrirleri

Tahrir, kelime manası olarak yazma ve kaydetme anlamlarına gelmektedir.¹ Osmanlı Devleti, kendisinden önce kurulmuş olan Türk İslam Devletleri'nde de var olan tahrir sistemini almış ve bir fetih yöntemi olarak uygulamıştır.² Ancak Osmanlı Devleti'nin tahrir istemini hangi tarihten itibaren uyguladığı tam olarak bilinmemektedir.³ Elimizde bulunan 1431 tarihli en eski defterden anlaşıldığı kadarıyla tahrir uygulamasının XIV. yüzyılda mevcut olduğu anlaşılmaktadır.⁴ Yeni fethedilen bir bölgenin ilk tahriri, ele geçirilen bu bölgenin doğrudan Osmanlı idaresine geçişi üzerine, buradaki topraklarda tımar sisteminin uygulanması amacıyla yapılırdı.⁵ Fethinden sonra bölgenin nüfus ve üretim envanteri çıkartılıp, tahrir defteri adını verdiğimiz bu defterlere kaydedilirdi. Bu tahrirlerde kaza, nahiye, karye, mezra, yaylak, kışlak gibi meskûn yerlerin hukuki durumları tespit edilir ve buna göre mülk, vakıf, tımar gibi statülere ayrılırdı. Fethedilen yerlerdeki yetişkin nüfusun elindeki toprak miktarı ile bu nüfusun mükellef olduğu vergiler (çift, nimçift, bennak, kara, mücererd vs.) ve bölgede yetiştirilen hayvansal ve zirai ürünler gibi gelir getiren unsurlar kalem kalem defterlere kaydedilirdi.⁶

Yapılan tahrirlerin belirli aralıklarla düzenlenmesi, bölgedeki nüfus ve üretiminin takibi açısından önem arz etmekteydi. Bundan dolayı Osmanlı Devleti'nde tahrir kayıtları sürekli yenileniyordu. Bu yenilemenin her otuz yılda bir yapılması gerektiği vurgulansa da, her bölgenin özel durumu tahrirler arasındaki sürenin farklılaşmasına sebep oluyordu. İstikrarlı bölgelerde nispeten her otuz yılda bir tahririn yapıldığı da görülmüştür.⁷ Tahrirlerin yenilenmesindeki başlıca sebepler arasında bölgenin yeni fethedilmesi, devletin gelirlerinin ve tasarruf sahiplerinin durumlarının

¹ Ferit Develioğlu, **Osmanlıca Türkçe Sözlük**, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 2000, s. 1021.

² Halil İnalçık, **Osmanlılar**, Timaş Yayınları, İstanbul 2010, s. 68.

³ Halil İnalçık, **Hicri 835 Tarihli Suret-i Defter-i Sancak-i Arnavid**, Ankara 1954, s. XX.

⁴ Mehmet Öz, "Tahrir Defterlerinin Osmanlı Tarihi Araştırmalarında Kullanılması Hakkında Bazı Düşünceler", **Vakıflar Dergisi**, S.22, s. 59.

⁵ Halil İnalçık, **Osmanlı İmparatorluğu Ekonomik ve Sosyal Tarihi C. I**, Eren Yayınları, İstanbul 2000, s. 174.

⁶ Ömer Lütfi Barkan, "Türkiye'de İmparatorluk Devrinin Büyük Nüfus ve Arazi Tahrirleri ve Hakana Mahsus İstatistik Defterleri", **İ.Ü İktisat Fakültesi Mecmuası. II/I**, Yıl 1940, s. 20.

⁷ Mehmet Öz, a.g.m., s. 59.

teftiş edilmesi, vergi gelirlerinin her hangi bir sebeple artmış veya azalmış olması, yeni padişahın tahta geçmesi ve zamanla meydana gelen büyük ve genel değişiklikleri gösterebiliriz.⁸

Tapu tahrir defterleri üç ana grupta toplanmıştır. Bunlardan ilki mufassal defterlerdir. Adından anlaşılacağı üzere mufassal defterler diğer defterlere göre ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Mufassal defterlerde bölgelerin merkezi, köyler, yaylak ve kışlak, mera, çiftlik gibi yerlerin hukuki statülerinin yanında yetişkin nüfusun sahip olduğu toprak miktarı ile bu nüfusun evli ya da bekâr olduğunu gösteren kayıtlar bulunmaktadır.⁹ Mufassal defterlerde reyanın ödediği vergiler çift, nim-çift, bennak, kara şeklinde belirtilmiş ve bölgedeki yetişen ürünler ve bu ürünlerden alınan vergiler ayrıntılı bir şekilde kayıt altına alınmıştır.¹⁰

İcmal defterleri ise sadece tımar sahiplerinin ve gelirlerinin tutulduğu defterlerdir. Düzenlenme şekli bakımından iki tür icmal defterinden bahsedebiliriz. Birincisi tımar icmalidir. Bu icmalde herhangi bir bölgenin gelirlerinin padişah, beylerbeyi, sancak beyi haslarıyla, zeamet ve tımar sahipleriyle nasıl paylaşıldığını gösteren defterlerdir. İkinci tür icmal defteri ise bir bölgedeki yerleşme merkezinin genel olarak ait oldukları dirlik çeşitleri altında ama dirlik sahiplerinin adı verilmeksizin, nüfus ve hâsıllarının kaydedildiği defterlerdir.¹¹

Vakıflara ait bilgilerin toplandığı defterlere de defter-i evkaf denirdi. Fethedilen bölgede bulunan vakıfların gelir ve giderleri bu defterlere kaydedilirdi. Bu şekilde vakıfların herhangi bir yanlış tutum sergilemeleri önlenmiş oluyordu. Bu şekilde grupladığımız tahrir defterleri eğer yeni tutulduysa buna defter-i cedid, bir önceki deftere defter-i atik, daha önce tutulmuş olan deftere ise defter-i köhne adı verilirdi. İlk tutulan tahrirler kadim ya da akdem şeklinde adlandırılırdı.¹²

Tahrir işlemlerini yapmak üzere ümera veya kadılar arasından tayin olunan ve defterlerde vilayet kâtibi ya da il yazıcısı olarak zikredilmiş olan bir tahrir emini ve

⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Halil İnalçık, **Arnavid**, s. XX; Mehmet Öz, a.g.m., s.59.

⁹ Numan Elibol, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Nüfus Meselesi ve Demografi Araştırmaları”, C.XII, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları**, S.12, s.137- 2007.

¹⁰ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Devleti’nin Merkez ve Bahriye Teşkilatı**, TTK, Ankara 1998, s. 97.

¹¹ Mehmet Öz, a.g.m., s. 60.

¹² Sezai Sevim, **XVI. Yüzyılda Karasi Sancağı**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara 1993. s. 6.

kâtipten oluşan bir komisyon seçilirdi.¹³Seçilen tahrir görevlisinin iyi eğitim almış ve güvenilir olmasına dikkat edilirdi. Bunun içindir ki ilk zamanlarda tahrir görevi verilen şahıslar hukuk ve kanunları iyi bilen kazaskerlik, kadılık, müderrislik, sancak beyliği veya defterdarlık gibi işleri başarı ile yürütmüş olan şahıslardan seçiliyordu. İlk devirlerde tahrir eminliği yapanlar arasında Mevlana Vildan, Mevlana Kirmasti, İbn Kemal, Ebusuud Efendi gibi şahsiyetlerin bulunması bunun en güzel delilidir.¹⁴ Tahrir eminlerinin çalışma prensipleri tahrir talimatnameleri¹⁵ ile belirlenirdi. Gönderilen emin ve kâtime yardımda bulunmaları için sancaktaki ilgili idari birimler fermanlarla bilgilendirilirdi. Tahrir eminleri hem devlet gelirlerinin azalmamasına hem de halkın vergiler dolayısıyla ezilmemesine dikkat etmek zorundaydı. Ancak devletin zarar görmemesi hem de halkın ezilmemesi tahrir eminlerinde ikilem oluşturmaktaydı. Bu yüzden tahrir eminleri seçilirken çok titiz bir çalışma yapılırdı.¹⁶

Aydın sancağının bilinen ilk tahriri XV. yüzyılda yapılmıştır. Fatih dönemine ait olan iki tahririn birincisi 1467'den önce ikincisi ise 1478 yılında tanzim edilmiştir.¹⁷ XVI. yüzyıla gelindiğinde, 1528 yılına ait tahrirden başka yaklaşık kırk yıl Aydın sancağında tahrir yapılmamıştır. H. 979/ M. 1571'de yeni bir tahrir için harekete geçilmiş ve tahririn tamamlanması 1573'ü bulmuştur. Aydın sancağın uzun süre tahrir yapılmadığı hususu, Sığla Sancağı icmal defterinde "Aydın vilayeti sabıka tahrir olınalıdan beru kırk yıldan ziyade zaman olup" şeklinde belirtilmiştir.¹⁸ Bu kadar uzun süre tahrir yapılmamış olması bölgedeki tımarların bozulmasına sebep olduğundan yeni bir tahrire başlanmış ve H. 981'de bir icmal defteri hazırlanmıştır. Aydın sancağının tahrirlerini ihtiva eden defterler şunlardır. Bu defterler, meskûn olan her birimin sakinlerinin baba adlarıyla birlikte yazıldığı ve bu isimlerin toprak tasarrufu bakımından hukuki statülerinin işaretlendiği, ödenecek vergiler ile yıllık hâsıllarının yazıldığı defterlerdi. Aydın sancağına ait mufassal defterlerin başında XV. yüzyıla ait Maliyeden Müdevver Defterler tasnifi içinde bulunan ve 1467 yılından önce tertip edildiği anlaşılan MAD 232 numaralı defter gelir. Bu defter tımar esasına göre düzenlenmiştir.

¹³ Turan Gökçe, **XVI. ve XVII. Yüzyılda Lazkiyye (Denizli) Kazası**, TTK, Ankara 2000, s. 1.

¹⁴ Ömer Lütfi Barkan-Enver Meriçli, **Hüdavendigar Livası Tahrir Defteri**, C.I, Ankara 1988, s. 21.

¹⁵ Erhan Afyoncu, "Osmanlı Devletinde Tahrir Sistemi", **Osmanlı**, C. VI, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1994, s. 311.

¹⁶ Mehmet Ali Ünal, "Tahrir Defterlerindeki Bilgilerin Güvenirliği", **Osmanlı Devri Üzerine Makaleler-Araştırmalar**, Kardelen Kitabevi, Isparta 1999, s. 246.

¹⁷ Mübahat Kütükoğlu, **İzmir Kazası**, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, İzmir 2000, s. 1.

¹⁸ Mübahat Kütükoğlu, **Çeşme Kazası**, TTK, Ankara 2010, s. 1.

Defterde, köylü toprak tasarrufuna göre çift, nimçift, çiftlü kara ve kara olarak ayrılmıştır. Çiftlü Karalar “bennak”; nimçiftten az toprak sahibi olanlar, karalar ise “caba bennak”; bunlarda topraksız olarak vasıflandırılmışlardır.¹⁹

Bu yüzyıla ait ikinci defter en geç 1478 tarihli olan TD 8 numaralı defterdir. Defterde herhangi bir kayıt bulunmamasına rağmen, Mübahat Kütükoğlu İzmir Kazası üzerinde yaptığı çalışmada Emirdoğan köyü ile ilgili bir kayıta 4 Ramazan 883 (29 Kasım 1478) tarihli bir kaydın bulunmasından dolayı defterin 1478 senesinden önceye ait olduğunu belirtmiştir.²⁰ Bundan dolayı defteri de 1478’in başlarında düzenlenmiş gibi kabul etmiştir. Dağınık halde bulunan defter iki kısım halinde olup bir kısmı Başbakanlık Osmanlı Arşivi’nde, diğer bir kısmı ise Atatürk Kitaplığı Muallim Cevdet yazmaları arasındadır. En büyük parçası, TD 8’de bulunan defter 780 sayfadır. Bozdoğan kazasına ilişkin mufassal bilgilerin mevcut olduğu defter içerisinde Birgi, Tire, Alaşehir, Güzelhisar, Sultanhisarı, Bozdoğan, Kestel, Yenişehir, İzmir, Ayasuluğ gibi kaza ve nahiyeler, bunların nefsleri ile bunlara bağlı köyler, cemaatler, muhtelif ziraat arazisi, liman tuzla gibi yerlerin gelirleri mevcuttur. Bu defter içinde Bozdoğan kazası 319- 356 sayfalar arasındadır.²¹

XVI. yüzyılda Aydın sancağına ait mufassal defterler arasında bulunan TD 87 numaralı defterin Yavuz Sultan Selim zamanında tutulmuş olabileceği söylenmektedir. Defterde İzmir, Çeşme, Ayasuluğ, Sultanhisarı, Arpaz, Kestel, Bozdoğan, Yenişehir, Tire, Birgi, Alaşehir, Sart kazaları bulunmaktadır.²² XVI. asra ait diğer bir defter H. Evail-i Cemaziyelevvel 935/M. 11-20 Ocak 1529 tarihlidir. TD 148’de bulunan defter Kanuni Sultan Süleyman dönemi tahrirlerini içerir. Sancağın kanunnamesi ilk defa bu defterde karşımıza çıkmaktadır. Defterde Aydın sancağının İzmir, Çeşme, Ayasuluğ, Tire, Birgi, Güzelhisar, Sultanhisarı, Kestel, Bozdoğan, Arpaz, Yenişehir, Alaşehir, Sard kazaları yer almaktadır. Bu defter bir sene sonra hazırlanan TD 166 numaralı Muhasebe-i Vilayeti Anadolu defterine esas teşkil etmiştir. Bozdoğan kazası TD 148’de 596-631 sayfaları arasındadır.²³

¹⁹ Mübahat Kütükoğlu, a.g.e., s. 5.

²⁰ Mübahat Kütükoğlu, a.g.e., s. 4.

²¹ BOA. TD. nr 8, s. 319-356.

²² BOA. TD. nr. 87, s. 1.

²³ BOA. TD. nr. 148, s. 596- 601.

Aydın sancağının bir diğer mufassal tahrir defteri H.981 tarihlidir. Bu tarihte iki cilt halinde düzenlenen bu defterler Kuyud-ı Kadime Arşivi'nde TD 129 ve TD 144 numaradadır. Bu defterlerin birinci cildi oldan TD 129 numaralı defterde kanunname ve III. Murat'ın tuğrası mevcuttur. 205 varaktan oluşan defterde Tire, Birgi, Güzelhisar kazaları yer almaktadır.²⁴ Bu defterin ikinci cildi ise H. 981 tarihli, TD 144 numarada bulunan defterdir. Defterde Kestel, Arpaz, Bozdoğan, Yenişehir, Alaşehir ve Sart kazaları bulunmaktadır. Bozdoğan kazası ise bu defterde 266-286 varakları arasında yer almaktadır.²⁵

Sultan II. Selim saltanatında yapılan tahrirlerden biri icmal diğeri mufassal olmak üzere iki defter mevcuttur. İcmal defteri 22 Recep 981/M. 1573 tarihinde tanzim edilmiş olup mufassal tahrir defterinin tarihi ise H. 983/M. 1573'tür. Bu defterin biri Başbakanlık Osmanlı Arşivi tahrir defterleri tasnifi 537 numarada, diğeri Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyud-ı Kadime Arşivi'nde TD 167 numaradadır. Ayrıca TD 1080 numaraya sahip mufassal defter parçası mevcuttur. Bu defterin yazı sitilinden II. Bayezit dönemine ait olduğu anlaşılmaktadır. Defter Ayasuluğ, Tire ve Birgiye ait kayıtları ihtiva etmektedir.²⁶

İcmal defterlerini iki başlık altında inceleyebiliriz. Biri, mufassal defterlerin icmali, diğeri tımar icmal defterleridir. TD 66 numaralı defter TD 87 numarada bulunan mufassal defterin icmalidir. Bu defter de 87 numaralı mufassal defter gibi Yavuz Sultan dönemine aittir. TD 139 numaralı defter ise TD 148 numarada kayıtlı bulunan defterin icmalidir. Mufassal defterin 1529 tarihine sahip olmasından dolayı bu defter içinde aynı tarihi kabul ediyoruz. Diğer icmal defterlerinden farklı hazırlanan TD 166 numaralı defter, bir muhasebe defteri özelliği göstermektedir. Defter TD 148'in icmalidir. 1530 tarihinde hazırlanan defterde Bozdoğan kazası 470-472 sayfaları arasında yer alır. Defterde Aydın sancağından başka Hüdavendigâr, Biga, Karasi, Saruhan, Kütahya, Menteşe gibi Anadolu eyaleti sancakları da bulunmaktadır.²⁷ Yukarıda bahsettiğimiz icmal defterleri dışında TD 302 numaralı defter Sığla sancağının oluşturulmasından sonra hazırlanan bir defterdir. Defterde Balat, Çine, İzmir, Çeşme, Ayasuluğ, Akçaşehir kazaları yer alır. Defter H.990/ M.1582 tarihlidir. Herhangi bir mufassalın icmal

²⁴ KKA. TD. nr. 129, v. 1.

²⁵ KKA. TD. nr. 144, v. 266-286.

²⁶ Mübahat Kütükoğlu, a.g.e., s. 7.

²⁷ BOA. TD. nr. 166, s. 470-472.

kayıtlarını yansıtmayan TD 289–TD 516 numaralı defter ise H.981/M.1573-74 tarihli dir. Bundan başka II. Bayezit döneminde hazırlanan ve diğer icmal defterlerinden farklı olarak tasarlan MAD 152 numaralı defterde Aydın, Kütahya, Saruhan, Mentеше, Hamid, Ankara, Kangırı, Kastamonu, Karahisar, Teke, Kocaeli, Alaiye, Biga, Karasi ve Sultanönü sancakları yer almaktadır.

Aydın sancağının tek mufassal vakıf defteri olan TD 571 numaralı defterdir. Bu defter Kanuni Sultan Süleyman döneminde hazırlanmıştır.²⁸ Bu vakıf defterinin icmalı de Maliyeden Müdevver defterler içinde MAD 617 numaradadır. Bozdoğan Kazası TD 571 numaralı defterde 128-30 varaklar arasındadır.

Aydın Sancağına ait en erken tarihli yaya defteri İAK. MC. O. 93 numarada bulunan defterdir. İkinci defter MAD 530 numaralı defter olup H.889/M.1484 tarihli dir. TD 129’da bulan defter ise Kanuni döneminde hazırlanmış ve H.931/M.1524-25 tarihlerini ihtiva eder. 26 Muharrem 952/ 9 Nisan 1545 yılına ait olan defter Aydın Sancağındaki piyade teşkilatının ortadan kaldırılmasından hemen önce hazırlanmıştır.

2. Araştırma ve İncelemeler

Tahrir defterlerinden sonra XVI. yüzyılda Aydın Sancağı’yla alakalı yapılan çalışmalara değilinecek olursa bunlardan ilk bahsedilemesi gereken çalışmalara Mübahat Kütükoğlu tarafından hazırlanan İzmir ve Çeşme kazalarıdır. Diğer bir çalışma ise Cahit Telci tarafından doktora tezi yapılmış Ayasuluğ kazasıdır. Ayrıca Ayasuluğ kazası 1990 yılında Belleten dergisinde makale olarak Zeki Arıkan tarafından yayınlanmıştır. Bölgeyle alakalı yapılmış diğer çalışmalara ise şunlardır. Sadullah Gülten Batı Anadolu Yörükleri adlı doktora çalışması, Alparslan Demir tarafından hazırlanan XVIII. Yüzyılın İlk Çeyreğinde Bozdoğan Yörükleri, Himmet Akın tarafından hazırlanan Aydınogulları Hakkında bir araştırma ve Asaf Gökbel – Hikmet Şölen tarafından yayınlanan Aydın ili tarihi adlı eserlerdir. Bunlardan başka Aydın Sancağı ile ilgili hazırlanmış makale ve tezler bakacak olursak; Besim Darkot-Mükrimin Halil Yinalç, “Aydın”, MEB. İA. C. II, Feridun M. Emecen, “Aydın”, DİA, C. IV, Abdullah Uğur, “Aydın Şehrinin Kuruluşu ve Gelişim Evreleri”, Aslı Şahin 1550 ve 1560 Tarihli

²⁸ KKA. TD. nr 571, v. 120-130.

Avarız Defterlerine Göre Aydın Sancağı'nın Demaografik Yapısı, Sema Atabay Mühimme Defterlerine Göre XVII. Yüzyılda Aydın Vilayeti, Hüseyin Demir I. Süleyman döneminde Aydın Sancağı'nın Demoğrafik yapısı, adlı çalışmalar bölgenin geçmişine ışık tutmaktadır. Tüm bu tarih çalışmalarının yanında Ramazan Özey tarafından yapılan Bozdoğan kazasının Doğal, Beşeri ve Ekonomik coğrafyası adlı makaleleri Bozdoğan kazasının coğrafi ve ekonomik durumunu ortaya koyan önemli eserlerdir.

GİRİŞ

1. Bölgenin Genel Coğrafi Yapısı

Aydın'ın 68 kilometre güneydoğusunda yer alan Bozdoğan kazası, kuzeyde Nazilli, kuzeydoğuda Kuyucak, doğuda Karacasu, batıda Çine, kuzeybatıda Yenipazar ilçeleri ile güneydoğuda Denizli, güneyde Muğla illeri ile çevrilidir. Bozdoğan 849 kilometre kare yüzölçümü ile Aydın ilinin önemli kazaları arasındadır.²⁹ İlçenin merkezi Madranbaba dağının kuzeydoğu eteğinde yer almaktadır. Günümüzde 45 köy bulunan ilçede köyler genellikle dağ eteklerine kurulmuştur.³⁰ Bozdoğan nüfusu Akçay vadisinin çizmiş olduğu yay boyunca dağ eteklerinde çok yoğun, buna karşılık dağlık sahalarda yok denecek kadar azdır.³¹ 2012 verilerine göre Bozdoğan'ın toplam nüfusu 35340 olarak kaydedilmiştir.³²

Bozdoğan kazası yeryüzü şekilleri bakımından Aydın'ın diğer ilçelerine oranla daha engebelidir. Bunun başlıca sebepleri arasında ilçe sınırları içinde bulunan 1792 metre rakımlı Madranbaba dağı ile 1699 metre yüksekliğindeki Karıncalı dağlarıdır.³³ Bozdoğan kazasının topraklarının büyük çoğunluğunu meydana getiren³⁴ Akçay vadisi karakteristik bir özelliğe sahiptir. Akçay nehrinin kolları olan dereler, dağlardan aşağıya derin ve geniş vadiler ortaya çıkarmıştır. Akseki köyünün içinde başlayan derinliği 20 metreye varan vadi yarıları ile Değirmenbükü köyünün batısında yer alan yüksekliği 50 metre olan Akyar vadi yarıları buna örnektir.³⁵ Bozdoğan kazasının dağları birinci jeolojik zaman arazisidir.³⁶ Toprak türleri bakımından, yörede taşınmış topraklar (alüvyonlar), Akdeniz orman toprakları ve kırmızı renkli orman topraklarına rastlanmaktadır.³⁷ Bozdoğan kazasında Akdeniz iklim tipi hâkimdir. Akdeniz ikliminin özelliği yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlıdır. Bitki çeşitliliği bakımından

²⁹ Annabrittannica, "Bozdoğan", Ana Yayıncılık, İstanbul 1994, s. 248.

³⁰ Ramazan Özey, "Bozdoğan'ın Doğal Coğrafyası", *Marmara Coğrafyası Dergisi*, S.12, Ocak 2006 İstanbul, s. 1.

³¹ Ramazan Özey, "Bozdoğan'ın Beşeri Coğrafyası", *Marmara Coğrafyası Dergisi*, S.15, Ocak 2007 İstanbul, s. 1.

³² Türkiye İstatistik Kurumu, *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları*, Ankara 2012, s.35.

³³ Ramazan Özey, "Bozdoğan'ın Doğal Coğrafyası", s. 2.

³⁴ Annabrittannica, "Bozdoğan", s. 248.

³⁵ Ramazan Özey, a.g.m., s. 2.

³⁶ Ramazan Özey a.g.m., s. 5.

³⁷ Ramazan Özey, a.g.m., s. 5.

zengin olma Bozdoğın yöresinin hâkim bitki örtüsü makidir. Yörede Kızılcın, karaağaç, fıstık çamı, akçakesme, pırnal meşesi, sakız ağacı, tespih, yabancı zeytin, zakkum, iğdin gibi bitki toplulukları yer alır türüne rastlanmaktadır.³⁸ Bozdoğın dağlık alanda kurulu olmasından dolayı sıcaklık değerleri, bölgenin diğer alanlarından farklılıklar göstermektedir. Bu değerlerin farklılaşmasındaki sebep dağların ve vadilerin Ege denizine dik uzanarak sıcak veya soğuk havanın iç kısımlara doğru kanalizasyonu olmasıdır. Yörenin sıcaklık değerleri genelde yüksektir. Sıcaklık yaz aylarında maksimum seviyeye çıkmaktadır. Bozdoğın kazasında en sıcak ay ortalaması 27,9, en soğuk ay ortalaması 6,9 C.'dir. Yıllık sıcaklık ortalaması ise 16,9 C.'dir. Bozdoğın kazasının yıllık yağış ortalaması 762,3 milimetredir. En düşük yağışı temmuz ve ağustos aylarında alan şehir en yüksek yağışı ise Aralık ayında almaktadır. En düşük yağış ortalamasının olduğu Ağustos ayında 3,1 milimetre yağış alan ilçe, kış ayları ortalaması 100 milimetredir.³⁹

Madranbaba dağı ile Karıncalı dağları yöredeki rüzgâr sistemlerine büyük etki etmektedir. Bozdoğın yöresinde genelde rüzgârlar doğu – batı kaynaklıdır. Bu durumun sebebi dağların doğu – batı yönünde uzanmasıdır. İlçeyi güneyden Madranbaba dağı, kuzeyden Karıncalı dağlarının sarması bölgede kuzey – güney karakterli rüzgârların etkili olmasını engellemiştir. Yörede genel olarak kış aylarında kuzeyden esen rüzgârlar etkili olurken, ilkbahar aylarında poyraz hâkimdir. Yaz aylarında meltemler etkili iken sonbaharda etkili olan rüzgâr karayeldir.⁴⁰ İlçenin ekonomisinde etkili faktörler tarım ve hayvancılıktır. Son yıllarda teknolojik gelişmelere bağlı olarak makine kullanımı ve sulama olanaklarının gelişmesi, tarımın ekonomideki payını oldukça yükseltmiştir. İlçede genel olarak tahıl, pamuk, susam, tütün, baklagiller gibi ürünlerin tarımları yapılırken sebzeçilik ve meyvecilik de önemli geçim kaynakları arasındadır.⁴¹

³⁸ Ramazan Özey, a.g.m., s. 5.

³⁹ Ramazan Özey, a.g.m., s. 5

⁴⁰ Ramazan Özey, a.g.m., s. 4.

⁴¹ Ramazan Özey, "Bozdoğın'ın Ekonomik Coğrafyası", **Marmara Coğrafyası Dergisi**, S.15, Ocak 2007, s. 7.

2. Bölgenin Genel Tarihi

Aydın ili, büyük menderes vadisinin kuzey kenarında ve eskilerin Messogis (Aydın dağları) dedikleri dağların güney eteğinde yer alır.⁴² İlk çağlarda Adı Tralles olan şehir Türklerin bölgeyi ele geçirmesiyle Güzelhisar adını almıştır.⁴³ Eski çağlarda Taralles için mamur, çiçekli ve kuvvetli tabirleri kullanılırdı. Osmanlı döneminde özellikle XVII. yüzyılda Menemen'in kuzeyindeki Güzelhisar'dan ayırt etmek için Aydın sancağındaki Güzelhisar anlamında, Güzelhisar-ı Aydın veya Aydın Güzelhisar adıyla anılmaya başlanmıştır. XIX yüzyıl sonlarına doğru Güzelhisar ismi unutulmuş sadece Aydın ismi kullanılmıştır.⁴⁴

Eski ismiyle Tralles şehrinin kuruluşu, MÖ. 1200 yıllarında Balkanlarda oluşan kavimler göçüyle başlamaktadır. Balkanlarda yaşayan Traklar boğazlar yoluyla ya da güneyden Ege denizini geçerek Batı Anadolu'ya ulaşmışlardır.⁴⁵ Trak kabileleri göçebe olmalarına rağmen Büyük Menderes ovasının kenarlarına yerleşmeler kurarak, göçebelikten yerleşik kültüre geçmişlerdir. Aydın şehrinin temelini oluşturan Tralles antik şehri de bu yerleşmelerden biridir. Birçok araştırmacıya göre Tralles, Trakyadan göç eden Trial kabileleri tarafından kurulmuş ve ismini bu kabilelerden almıştır.⁴⁶ İlk çağlardan günümüze kadar birçok devlet ve imparatorluğun hâkimiyetinde kalan şehir Lidyalıların, Perslerin ve İskender'in idaresinden sonra şehir Bergama krallarının merkezi olmuştur.⁴⁷

189'da Roma hâkimiyetine giren şehir, ardından Bizans'ın eline geçti. Uzun süre Bizans egemenliğinde kaldı. Türklerin Anadolu'yu fethi sırasında II. Kılıçaslan tarafından Selçuklu idaresine katıldıysa da Bizans kuvvetleri şehri geri aldı.⁴⁸ 1280'lere doğru Menteşe Bey'in akınlarına uğradı. Menteşe Bey, Aydın şehrini kesin olarak 1282 senesinde bir Türk yurdu haline getirdi.⁴⁹ Bir süre Menteşe Bey'in damadı olan Sasa Bey'in idaresinde kalan şehir 1309'da Aydınoğlu Mehmet Bey'in hâkimiyeti altına

⁴² Besim Darkot, Mükrimin Halil Yinalç, "Aydın", **MEB. İA, C. II**, İstanbul 1994, s. 61.

⁴³ Feridun M. Emecen, "Aydın", **DİA, C. IV**, İstanbul 1991, s. 235.

⁴⁴ Feridun M. Emecen, a.g.m., s. 235.

⁴⁵ Arif Müftü Mansel, **Ege ve Yunan Tarihi**, TTK, Ankara 1947, s. 90.

⁴⁶ Abdullah Uğur, "Aydın Şehrini Kuruluşu ve Gelişim Evreleri," **Coğrafi Bilimler Dergisi**, 2003. 1(2), s. 43.

⁴⁷ Asaf Gökbel, Hikmet Şölen, **Aydın İli Tarihi**, Ahmet İhsan Basım Evi, Aydın 1936, s. 40.

⁴⁸ Besim Darkot, Mükrimin Halil Yinalç, a.g.m., s. 63.

⁴⁹ Paul Wittek, **Menteşe Beyliği**, (Çev. O. Ş Gökay), TTK, Ankra 1999, s. 36.

girdi ve Aydınoğulları'nın önemli merkezlerinden biri oldu.⁵⁰ Aydın'daki ilk Osmanlı hâkimiyetinin tesisi Yıldırım Bayezit döneminde olduysa da Ankara savaşı sonrası bölgede yeniden Aydınoğulları hâkimiyeti başladı.⁵¹ Bölgenin Osmanlı hâkimiyetine kesin olarak girmesi II. Murat döneminde gerçekleşmiştir. Bu tarihten sonra Aydın şehri Anadolu eyaletinin önemli sancaklarından biri olmuştur.⁵²

Aydın sancağı içerisinde yer alan Bozdoğan, bağlı bulunduğu Aydın sancağı⁵³ gibi birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Kimi kaynaklar Bozdoğan'ın M.S. 1280'lerde kurulduğunu rivayet etmektedir. Kazanın sınırları içerisinde antik dönemlere ait birçok kalıntının bulunması bu rivayetleri desteklemektedir. Özellikle Madran dağının Hatun yaylasının yamaçlarında eski dönmelelere ait bir kuyu ve kuyunun etrafında duvar yıkıntıları vardır. Bu yamaçlardaki durum bir dağ şehrinin varlığını göstermektedir. Dağ şehirlerinin en elzem ihtiyaçlarından biri su kaynakları olduğundan, su kaynaklarını bulmak için, şehrin bulunduğu yerden başlayarak su kaynaklarına rastlanıncaya kadar eğri kazılmış derin su kuyuları açılırdı. Bozdoğan kazasında bulunan Ortasiye'deki kuyunun da yanlama ve derin olması, etrafında parça parça duvar yıkıntıları ve sur artıklarının bulunması bu tahminleri güçlendirmektedir. Bu durumu destekleyecek diğer bir örnek ise; Kayseri-Yozgat arasında bulunan dağ şehridir. Yüksek bir dağ tepesinde bulunan şehirde iki kilometre uzunluğunda altı metre genişliğinde surlar vardır. Ayrıca su ihtiyacını karşılamak için iki sarnıç ve bir su kuyusunun bulunması bu iki yerin benzerliğini ortaya koymaktadır.

Gerek bu kuyu ile duvar yıkıntıları, gerekse Alamut çiftliğinde çıkan kalın sur duvarları ve Arpaz köyünün üstündeki yıkıntılar, Bozdoğan kasabasının çok eski devirlerde büyük bir medeniyetin merkezi olduğunu göstermektedir.⁵⁴ Bunlara ek olarak yapılan araştırmalara göre Kavaklı köyü yakınlarında Arya Devleti'nin Bargasa şehri, Yazıkent ve Koyuncular köyü yakınlarında Neopolis şehri bulunduğu anlaşılmıştır. Körteke köyü sınırları içerisinde bulunan Körteke kalesinin Romalılar çağına özgü bir

⁵⁰ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Anadolu Beylikleri, Akkoyunlu ve Karakoyunlu Devleti**, TTK, Ankara 2003, s.104, 105.

⁵¹ Himmet Akın, "Aydınoğulları Hakkında Bir Araştırma", **A.Ü Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları**, No 60, Ankara 1968, s. 97.

⁵² M. Çetin Varlık, "Anadolu Eyaletinin Kuruluşu ve Gelişmesi" **Osmanlı C.VI**, Ankara 1994, s. 123.

⁵³ Tuncer Baykara, **Anadolu'nun İdari Taksimatı**, Ankara 1988, s. 99.

⁵⁴ Asaf Gökbel-Hikmet Şölen, a.g.e., s. 40.

yapı olduğu söylenmektedir. İlçenin Örtülü ve Konaklı köyleri yakınlarındaki sarnıçlar ile kazada bulunan Kemer köprüsü Selçuklu dönemine ait yapılardır.⁵⁵

Aydın sancağına tabi bir kaza olarak görülen Bozdoğan esasen sahip olduğu nüfus ve yerleşme özellikleri bakımından diğer kaza merkezlerinden ayrılmaktadır. Osmanlılar genel itibariyle kaza merkezi olan yerleri tespit ederken nüfus bakımından kalabalık yüzölçümü bakımından ise geniş yerleri seçmişlerdir. Burada Bozdoğan'ın Osmanlılar tarafından neden bir kaza merkezi yapıldığı sorusu üzerinde durulmalıdır. Bizim düşüncemize göre bölge etrafında bulunan köylere oranla merkezi bir konuma sahipti. Ayrıca muhtemelen askeri özellikleri bakımından da diğer köylere ve kasabalara göre ön plana çıkmış olmalıdır. Yoksa Bozdoğan kazasında kaza merkezine nisbeten kalabalık köylerin bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu itibarla Bozdoğan'ın stratejik önemi onu ön plana çıkarmış olmalıdır. Nitekim 1478 tarihinde Ortasiye ile birlikte nahiye olarak kaydedilen yerin bir sonraki tahrirde Ortasiye'yi de içine alarak kaza haline getirilmiş olması iddamızı desteklemektedir. Günümüzde de 35.000 civarında nüfus barındıran önemli bir bölge olarak varlığını devam ettiren Bozdoğan'ın tezimizin sınırlarını belirleyen Tahrir Defterleri Çağı olarak nitelendirilen XV ve XVI. yüzyıllarda da mühim bir yer işgal ettiği söylenebilir.

3. Bozdoğan Adı

Türklerin Anadolu'yu fethi sırasında, özellikle Orta ve Batı Anadolu şehirleri nüfus ve ekonomik bakımdan geri kalmıştı. Bu durumun başlıca sebebi uluslararası ticaret yollarının yön değiştirmesi ve bölgenin sürekli savaş alanı olmasıydı. Oğuz boylarının Batı Anadolu'yu kolayca yurt edinmelerini sağlayan en önemli etken bölgedeki çok az sayıda nüfusun varlığıdır. Anadolu, Malazgirt zaferinden sonra baştanbaşa Türk akınlarına açıldı.⁵⁶ Kısa sürede fethedilen Anadolu Oğuz boylarıyla doldu. Türkistan ve İran'da yaşayan Türk boyları da sürekli Anadolu nüfusunu besliyordu. Anadolu'ya yapılan sürekli göçler Anadolu ile Türkistan arasında bir göç kanalının oluşmasına neden oldu. Göçlerin büyük bölümünü XII. yüzyılda Moğolların önünden kaçan Türk boyları oluşturuyordu. Böylece Türk boylarının büyük çoğunluğu

⁵⁵ Cumhuriyetin 50. Yılında Aydın, 1973 İl Yıllığı, s. 47.

⁵⁶ Faruk Sümer, **Oğuzlar**, Türk Dünyası Araştırmalar Vakfı, İstanbul 1992, s. 43.

Anadolu’da toplanmıştı. Anadolu’nun büyük bir kısmı XI. Yüzyıldan başlayıp XIV. yüzyıla kadar süren yoğun göçlerle bir Türkmen bölgesi sıfatını aldı.⁵⁷

Konargöçer gruplar halinde Batı Anadolu bölgesine gelen oymak ve cemaatler, bölgenin hızlı bir şekilde Türkleşmesini sağladılar.⁵⁸ Kimi gruplar göçebe hayatlarını sürdürürken, kimi gruplar da yerleşik hayata geçerek idari teşekküller meydana getirdiler. Çoğu boy ve cemaatler kurdukları bu idari teşekküllere kendi adlarını verdiler. Bundan mütevellid Bozdoğan kazası da adını Bozdoğan Yörüklerinden alan ve varlığını günümüze kadar devam ettiren yerlerden biridir. Gürz ve doğan başlı çomak⁵⁹ anlamında kullanılan Bozdoğan kelimesi Şahıs adı olarak da kullanılmıştır.⁶⁰ Farsça bir kelime olan “baz” doğan demektir. Bürhan-ı Kaatı’da baz kelimesi doğan anlamında olduğu, kaz vezninde doğan dedikleri Şikari kuşa denir suretinde yazılmıştır.⁶¹ Bozdoğan cemaatinin bu ismi alması cemaatin başında Bozdoğan adında bir aile beyi ya da boy beyinin bulunmasından kaynaklanmıştır. 16. ve 17. yüzyılda bozdoğan teşekküllerinin başta Aydın ve İçel olmak üzere Akdeniz bölgesinin çeşitli yerlerine yayıldığını çeşitli belgelerden öğrenmekteyiz.⁶² Kıbrıs’a sürülen Yörüklerin sefine reislerini öldürüp gemiden firar etmişler ve bunun üzerine Anadolu Beylerbeyi Şahsüvar oğlu Mehmet paşaya gönderilen 1126 tarihli fermanla firarilerin tekrar yerlerine iade edilmeleri için Aydın ve Menteşe sancakları muhassılı Hacı Ahmet Ağa ile Bozdoğanlı cemaati tayin edilmiştir.⁶³ Bu cümleden olarak Bozdoğanlı cemaatinin uzun zamandan beri Aydın ilinde var olduğu ve Bozdoğan kazasını tesis ettikleri anlaşılmıştır.

⁵⁷ Faruk Sümer, a.g.e., s. 4.

⁵⁸ Faruk Sümer, a.g.e., s. 4.

⁵⁹ Şemseddin Sami, **Kâmus-ı Türkî**, Çağrı Yayınları, İstanbul 1989, s. 311.

⁶⁰ Bozdoğan aşiretlerinin dağıldıkları sahalar için bkz. Alparslan Demir, **XVIII. Yüzyılın İlk Çeyreğinde Bozdoğan Yörükleri**, Berikan Yayınları, Ankara 2012; ayrıca bkz. aynı yazar, “18. Yüzyılın İlk Yarısında Bozdoğan Cemaatlerinin Demografik ve Ekonomik Durumu Üzerine Bir Araştırma,” **Anadolu’da ve Rumeli’de Yörükler ve Türkmenler Sempozyum Bildirileri**, Yörük Türkmen Vakfı Yayınları, Ankara 2000, s. 89.

⁶¹ Zeki Pakalın, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü C. I**, MEB, İstanbul 1993, s. 90.

⁶² Ahmet Refik, **Türk Aşiretleri 966-1200**, Enderun Kitabevi, İstanbul 1989, s. 208.

⁶³ Ahmet Refik, a.g.e., s. 149.

I. BÖLÜM

A. NÜFUS VE YERLEŞME

1. Merkez Nüfus ve Yerleşme

Osmanlı taşra teşkilatı; eyaletler, sancaklar, kazalar ve nahiyeler gibi idari birimlere ayrılmıştı. Sancaklar, her birinin başında bir kadının bulunduğu kaza adı verilen yönetim birimlerine ayrılmış ve buralara bağlı köyler idari ve coğrafi sınırlarla çevrili bölgelere taksim olunmuştu. Bu şekilde tesis edilen ve aynı hususiyete sahip köylerden müteşekkil idari bölgeye ise nahiye adı verilmişti.⁶⁴ Ancak nahiye tabiri, sadece yukarıda tarif edildiği gibi, bir kazanın parçasını değil, aynı zamanda muhtelif şekillerde de kullanılmaktaydı. Bu tabir bazen bir livayı, bazen bir livanın parçasını hatta üç dört mahalleden oluşan bir semti veya camiin muhitini de ifade edebiliyordu.⁶⁵ Bu bağlamda çalışmamızın konusu olan Bozdoğan kazası Aydın sancağına bağlı kazalardan biri idi. Bozdoğan kasabası bu kazanın merkezini teşkil ederken buraya bağlı pek çok köy mevcuttu. Burada öndelikle Bozdoğan merkezinin nüfus ve yerleşme özellikleri daha sonra ise buraya bağlı köylerin nüfus ve yerleşme yapısı ele alınacaktır. Bununla birlikte hem merkezde hem de köylerde yetiştirilen ürünler ve bunlardan alınan vergilerde bahis konusu yapılmıştır.

XVI. yüzyılda Aydın sancağının küçük kazalarından biri olan Bozdoğan 1478 tarihli tahrirde nahiye olarak geçmektedir.⁶⁶ Bu tahrirde Bozdoğan'la birlikte Ortasiye adında da bir nahiye mevcuttur. Tahrir verilerine göre 14 tane köy ve mezra Bozdoğan'a, 29 tane köy ise Ortasiye'ye bağlıydı. Sonraki gelişmeler bu iki nahiyenin bir araya getirilmesine sebep olmuş olmalıdır. Bilindiği üzere Osmanlı idari yapısı sabit olmadığından pek çok defa kaza ve nahiye sayıları değişmektedir. Burada da aynı durum söz konusu olup Ortasiye zamanla Bozdoğa'a tabi hale getirilerek Bozdoğan bir kaza hüviyeti kazanmıştır. Bu itibarla 1529 ve 1573 tarihli tahrirlerde Ortasiye nahiyesi

⁶⁴ Feridun M. Emecen, **XVI. Asırda Manisa Sancağı**, TTK, Ankara 1989, s. 110.

⁶⁵ Feridun M. Emecen, a.g.e., s. 110.

⁶⁶ BOA. TD. nr. 8, s. 319.

artık Bozdoğan'a bağlı köylerden birisi olarak kaydedilmiştir. Açık bir ifade ile Ortasiye ve buraya bağlı köyler Bozdoğan'a bağlanmıştır.⁶⁷

İlk iki tahrirde Bozdoğan'ın küçük bir kasaba şeklinde bulunduğu görülmektedir. Bu tarihlerde nüfusun statik bir yapıya sahip olması kasabanın aynı özellikleri sürdürmesinde etkili olmuş olmalıdır. Nitekim 1573 senesinde yapılan tahrirde, burada Yenice adında bir mahalle teşkil etmiştir.⁶⁸ Fakat mahallenin bölgede yaşanan bir nüfus artışı sonucunda kurulmadığı anlaşılmaktadır. Burası muhtemelen ayrı bir cami veya mescide sahip olmasıyla teşekkül etmiş olmalıdır. Ya da vergilerin daha rahat toplanması için ortaya çıkmış bir mahalle olabilir.⁶⁹ Bu cümleden olarak 1478 tarihli tahrir defterinde kasabada 96 hane, 26 mücerred nüfus yaşamaktaydı. Bunların ise 25'i çift, 1'i nimçift, 40'ı bennak, 22'si kara idi. Geriye kalan 8 neferin statüsü belirtilmemiştir.⁷⁰ 1529 tarihli defterde ise bir önceki tahrire göre nüfusun fazla artmadığı müşade edilmektedir. Buna göre burada 96 hane, 7 mücerred yaşamaktaydı. Yine bunların 5'i çift, 30'u nimçift, 63'ü bennak, 2'si imam, 1'i müezzin, 1'i piri fani, 1'i malul, 8'i çeltükçü⁷¹, 11'i ise sipahi ve sipahizadegandı. Ayrıca imamlardan biri nimçift, müezzin ise bennaktı. Çeltükçülerin 2 tanesi nimçift iken diğer 6 tanesi bennaktı. Çiftlerden 165 akçe, nimçiftlerden 495 akçe bennaklardan 768 akçe vergi alınmaktaydı.⁷² TD 148 numaralı mufassal defterin icmali olan TD 166 numaralı defterde mücerred ve sipahi sayısını mufassal defterden birer eksik vermektedir. Yani bu defterde mücerred 6, sipahi 10 olarak kaydedilmiştir.⁷³

1573 yılında hazırlanan tahrirde nüfus iki kısımda kaydedilmiştir. Bunların biri merkez iken diğeri Yenice mahallesinde yaşayan nüfustur. Bu itibarla merkezde 46 hane, 18 mücerred kaydedilmiştir. Bunların 3'ü çift, 8'i nimçift, 23'ü bennak, 11'i belirsiz, 1'i muhassıl⁷⁴, 21'i sipahi ve sipahizadegandır. Yenice mahallesindeyse 20 hane, 8 mücerred yaşamaktaydı. Bunların 5'i çift, 4'ü nimçift, 7'si bennak, 3'ü belirsiz, 1'i pir-i

⁶⁷ BOA. TD. nr. 8, s. 318- 356; BOA. TD. nr 148, s. 596,597; KKA. TD. nr 144, v. 269.

⁶⁸ KKA. TD. nr. 144, v. 269.

⁶⁹ Mahalleler hakkında detaylı bilgi için bkz. Özer Ergenç, **XVI. Yüzyılın Sonlarında Bursa**, TTK., Ankara 2006, s. 169 vd.

⁷⁰ BOA. TD. nr. 8, s. 326.

⁷¹ Çeltükçü ve Kürekçi için bkz. Feridun M Emecen, Manisa Kazası, s. 249.

⁷² BOA. TD. nr. 148, s. 596.

⁷³ BOA. TD. nr.166, s. 470.

⁷⁴ Mübahat Kütükoğlu Çeşme Kazası adlı eserinde Muhassıl kelimesinin maliye tabiri olarak Tanzimattan önce mukataaları iltizam eden veya vergi toplayan kimse yada ilim tahsil eden anlamlarında kullanılabileceğini ifade etmiştir.

fani idi. Bu tahrirde Bozdoğan ve mahallesi Yenice'nin raiyet rüsumları birlikte verilmiştir.⁷⁵ Ayrıca 1478 ve 1573 tarihli iki tahrirde mücerredler vergi mükellefi değilken bu tahrirde vergi mükellefi olmuşlardır. Buna göre mücerredlerden 156, çiftler 264, nimçiftlerden 198, bennaklardan 348 akçe vergi alınmıştır.⁷⁶

Bu üç tahrir defterine baktığımızda Bozdoğan kazasının merkez nüfusu sürekli azalma eğilimindedir. Özellikle 1478 tarihli defterde 122 nefer olan Bozdoğan'da, 1529 tahririnde nefer sayısı 109'a düşmüştür. 1573 tahririnde ise Bozdoğan kazası bir mahalleye ayrılmış ve mahallesi ile birlikte 93 nefere düşmüştür. Bozdoğan merkezinde mücerred nüfusun dalgalı bir seyir izlediği görülmektedir. Buna göre 1478'de 26 olan mücerred nüfus, 1529'da 8'e düşerken 1573 tarihinde ise bir önceki deftere göre üç kat artarak 26'ya yükselmiştir. Mücerred nüfusunda görülen bu dalgalanma defterlerin düzenlenme şekliyle alakalı olmalıdır. Diğer taraftan burada mücerredlik algısındaki değişikliklerle izah edilebilir. Yine, kaza merkezindeki çift sayısında da sürekli azalma olmuştur. İlk tahrirlerde 25 olan çift sayısı sonrakilerde 5 ve 8 olarak kaydedilmiştir. Çift sayısının azalmasında toprakların parçalanması etkili olmuş olabilir. Nitekim ilk tahrirde 40 olan bennak sayısı bir sonraki tahrirde 63'e ulaşmıştı. Son olarak kaza merkezindeki sipahi sayısı 1529'da 11 iken 1573'te 21'e yükselmiştir. Bunlardan başka kaza merkez nüfusunda önemli bir değişiklik olmamıştır.

Bozdoğan kazası bir kasabaya hüviyetine sahip olduğu için burada sanayi üretiminden ziyade tarımsal üretim yoğunudur. Bu vesile ile kasabada yetiştirilen ürünler üzerinde de durulmalıdır. Bozdoğan merkezinde ağırlıklı olarak hinta ve şair yetiştirilmektedir. Çalışmamızda ikinci ve üçüncü defterlerde yetiştirilen ürün miktarları kileye verilmiş olup buradan bazı çıkarımlar yapılmaya çalışılmıştır. Fakat 1478 tarihli tahrirde farklı ölçülerin kullanılması, yetiştirilen ürün miktarının hesaplanmasında bazı karışıklığa yol açtığı için sadece alınan vergiler yazılmıştır. Buna göre Bozdoğan'da yetişen hububatlara baktığımızda, hintadan 765, şairden 768, burçaktan 10, çavdardan 40, pembeden 249, ketenden 252, simsimden 600 akçe vergi alınmıştı. Ayrıca kestanelik hassı olarak 800, bağattan 392, korudan 100, zeminden 100, otlaktan 50, kovandan 462, ağnamdan 555 ve dalyandan 50 akçe alınmıştı. Resmi çift ve nimçift ve bennak ve kara vergisi ise 1555 akçeydi. 16 bab değirmenden ise 660 akçe vergi tahsil

⁷⁵ Bkz. Halil İnalcık, "Raiyet Rüsumu" **Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi**, Eren Yayıncılık, İstanbul 1996, s. 31-67.

⁷⁶ KKA. TD. 144, v. 269.

edilmişti. Bu tarihte mukaata olarak iltizam veya emanet yoluyla işletilerek gelirleri hazineye aktarılmış bazı vergiler de bulunmaktaydı. Bunlar niyabet, bacı bazar, haymane, resmi arusane, yava ile birlikte Çeltükçi, Eymür, Kırandere, Sidere köylerinin niyabetinden alınan 9050 akçeydi. Kaza merkezinin mukaata gelirleriyle birlikte toplam 27714 akçe gelire sahipti.⁷⁷

1529 tarihinde 30 kile hıntadan 2400, 100 kile şairden 5000 akçe alınmıştır. Diğer hububatlar milas, çavdar, susam, nohut, bakla, darı, mercimek, burçak ve börülcenin öşürleri toplu olarak verilmiştir. Bunlardan alınan öşür ise 1550 akçedir. Tahirde geçen diğer ürünlerin öşür ve resmleri şu şekildedir: Bostan 262, keten ve kendir ve kenevir 650, bağat 3250, kovan 380, ağnam 620, dalyan 300, mahlut 25, zemin reaya ve hariç reaya 500, cürmü cinayet 1200, bacı bazar 1200, resmi otlak 350 akçe olan kazada 1 adet tahunhane mevcuttur. Tahunhanenin hâsılı 26000 akçedir. İki asiyab olan kazada asiyabların birinin resmi 390 akçe, diğerinin resmi ise belli değildir. Bu tahrirde Bozdoğan'ın toplam hâsılatı 49850 akçedir.⁷⁸ Elde edilen gelir bu tarihte bir önceki tahrirde nazaran yaklaşık iki kat artmıştır. Bu gelir artışı bu tarihlerde kazada görülen nüfus artışıyla paralellik göstermektedir.

1573 tahririnde 30 kile hıntadan 3360, 60 kile şairden 3840 akçe öşür alınmaktadır. Yine bu tahrirde de milas, çavdar, susam, nohut, bakla vesair hububat öşürleri bir arada verilmiştir. Bunların öşrü ise 1550 akçedir. Diğer ürünlerden alınan öşür ve resmlere gelince pembe 115, bostan 120, piyaz ve sir 25, keten ve kendir ve kenevir 65, kestane 48, bağat 2800, meyve 200, deştibani 250, çeltik 150, dalyan 300 akçe vergi alınması öngörülmüştür. Diğer vergi kalemleri ise, zemin reaya ve hariç reaya 595, tapuyu zemin, ağıl ve zemin hane 500, cürmücinayet 1298, bacı bazar 1200, otlak 350 akçe olarak kaydedilmiştir.⁷⁹ Bu tahrirde kazada 4 adet asiyab mevcuttur. Bunlardan ilki 60 akçe vergi ödemekte olup değirmenlerden aylık 5 akçe vergi alındığı göz önüne tutulursa bu değirmenin senenin tamamında faal olduğu söylenebilir. Asiyabın resmi 180 akçedir. Diğer asiyab 30 akçelik olup yılın 6 ayı çalışır ve resmi

⁷⁷ BOA. TD. nr 8, s. 326.

⁷⁸ BOA. TD. nr 148, s. 596.

⁷⁹ KKA. TD. nr 144, v. 269.

510 akçedir. 1573 tarihli defterde Bozdoğan kazasının toplam hâsılatı 49805 akçe olarak verilmiştir.⁸⁰

Yukarıda verilen bilgiler değirlendirilecek olursa kasabada ençok hububat üretiminin yapıldığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte bağat vergisinin yüksekliğinden hareketle bağcılığın da bölgenin iktisadi faaliyetlerinde mühim bir yer işgal ettiği anlaşılmaktadır. Ayrıca 26000 akçelik tahunhane vergisi bölgede susam üretiminin de önemli birmiktarda olduğunu göstermektedir. Yine kasabada balıkçılığın yapıldığı dalyan vergisinden anlaşılmaktadır. Bac-ı pazar vergisi ise kasabada bir pazarın kurulduğunu göstermektedir. Bu itibarla Osmanlı belgelerinin diliyle söylemek gerekirse Bozdoğan kasabası “Cuma kılır ve pazarı durur” bir yerdir. Ayrıca Bozdoğan nefsinde bir cami vakfı mevcuttu. Bu vakfa 500 akçelik bir asiyyab tahsis edilmişti.⁸¹ TD 571 vakıf defterinde ise bu vakfa ait 500 akçe hâsılı ile müteferrik mezralar ile dükkânlar bulunmaktaydı.⁸²Bunlara ek olarak kaza nefsinde Acıca zaviyesi bulunmaktaydı.⁸³ Bu vakfın gelirleri ise 360 akçe idi.⁸⁴ Diğer yandan Bozdoğan kazasında merhum Ahmet Paşa adında bir vakıf vardı. Karahisar köyünün gelirleri bu vakfa aitti. Buna göre Karahisar köyünün toplam gelirleri 10.074 akçeydi.⁸⁵

2. Kır Nüfusu ve Yerleşme

Türkler Anadolu’yu fethettikten sonra birçok Türkmen boyu ve oymağı Anadolu’nun farklı bölgelerine iskân edilmişlerdir. Bunun neticesinde hızlı bir Türkleşme sürecine giren Anadolu’da aynı zamanda yeni yerleşme birimleri ortaya çıkmıştır. Kır iskân merkezleri olarak belirtilen yerler köyler ve mezralardan ibarettir. Buralar şehir yaşamından farklı olarak, iktisadi yapısı tarım ve hayvancılığa dayalı yerlerdir. Nüfus bulunan bu yerler genellikle köy olarak kabul edilmektedir.⁸⁶ Ahalisi dağılan ve yalnızca ekinlik için kullanılan yerler ise genellikle mezra olarak tanımlanmaktadır. Ancak bu tarifler her zaman köyleri ve mezraları tam anlamıyla

⁸⁰ KKA. TD. nr 144, v. 269.

⁸¹ BOA. TD. nr 166, s. 472.

⁸² KKA. TD. nr 571, v. 129.

⁸³ BOA. TD. nr 166, s. 472.

⁸⁴ KKA. TD. nr 571, s. 129.

⁸⁵ KKA. TD. nr 571, s. 129.

⁸⁶ Feridun M. Emecen, a.g.e., s. 116.

karşılamamaktadır. Bu ifadeye göre iskân merkezleri, zamanın şartlarına ve bölgelerin özelliklerine göre değişiklik göstermektedir. Hiç yerleşme izi görülmeyen bir mezrada nüfus kaydedilirken, nüfusun olmadığı bir köyde de üretim devam etmektedir.⁸⁷ Bu duruma en güzel örnek Bozdoğan kazasının Seyflü ve Eksenlü köyleridir. Bu köylerde nüfus mevcut olmamasına rağmen ürünlerden alınan vergiler kaydedilmişti.⁸⁸ İlk başta yerleşme izi görülmeyen ancak zamanla içinde nüfus kaydedilen mezralar ile yine aynı şekilde hiçbir yerleşmenin olmadığı köyler arasındaki farklar bariz olmayıp tahrir defterlerindeki karye ve mezraların hangi kıstasa göre tayin edildikleri belli değildi.⁸⁹

Yukarıda da belirtildiği üzere 1478 tarihinde Bozdoğan'a bağlı köylerin bazıları Ortasiye nahiyesine bağlı olarak kaydedilmiştir. Fakat sonradan Bozdoğan kazasına dâhil edilmiş olan Ortasiye'ye ait bu yerler tarafımızdan Bozdoğan kazasına tabi yerler olarak kabul edilmiştir. Bu tahrirde Bozdoğan kazasında toplam 33 köy 8 mezra bulunmaktaydı. Kalubeglü köyüne bağlı iki konar-göçer grup yaşamaktaydı. Bunlar adı geçen karyede yaşamakta olup defterlerde cemaat-i Kızılidepe ve Kasımköyü olarak kaydedilmişlerdi.⁹⁰ 1529 tarihli defterde köy sayısı 32'ye düşerken 1478 tarihinde cemaat olarak kaydedilen Kasımköyü ise karye olarak kaydedilmiştir.⁹¹ Kazanın bu tahrirde mezra sayısında bir değişiklik olmamıştır. 1573 tarihli defterde ise Bozdoğan kazasının köy sayısı 39'a, mezra sayısı ise 7'e yükselmiştir. Bu tarihte kaza dâhilinde yaşayan Veli cemaatinden de bahsedilmektedir.⁹² Son tahrirde hem köy hem de mezra sayısı artmıştır. Bunun sebebi olarak bölgede konar-göçer hayat yaşayan Yörük gruplarının yerleşik hayata geçmeleri düşünülebilir. Mezralar ise artan bu köy sayısına paralel olarak köylerin ekinlik ihtiyacını karşılamış olmalıdır.

Ortasiye

1478 tarihli defterde nahiye olarak geçen Ortasiye 1529 ve 1573 tahrirlerinde karye olarak karşımıza çıkmaktadır. İlk tahrirde nahiye olarak geçmesi hasebiyle buraya tabi köyler de mevcuttu. Bu cümleden olarak Ortasiye'ye bağlı köy ve mezra sayısı 29'du. Daha sonraki tahrirlerde bu köylerin Bozdoğan köyleri arasına dâhil edildiği anlaşılmaktadır.

⁸⁷ Feridun M. Emece, a.g.e., s. 117.

⁸⁸ KKA. TD. nr 144, v. 278.

⁸⁹ Feridun M. Emecen, a.g.e., s. 117.

⁹⁰ BOA. TD. nr 8, s. 341, 342.

⁹¹ BOA. TD. nr 8,

⁹² KKA. TD. nr 144, v. 272.

1478 tarihli tahrirde Ortasiye'de 52 hane, 10 mücerred nüfus yaşamaktaydı. Bunların 27'si çift, 10'u bennak, 11'i kara, 2'si imam, 1'i nabadid, 1'i pirifâni idi.⁹³ 1529 tarihinde nüfus bir miktar artarak 78 hane ve 30 mücerrede ulaşmıştı. Bunların 5 çift, 34 nimçift, 39 bennak, 1 nabadid idi. Ortasiye'den raiyet rüsumu olarak çiftlerden 165, nimçiftlerden 561, bennaklardan 467 akçe alınmıştı. Bu tahrirde nahiyenin toplam nefer sayısı 108'di.⁹⁴ TD 166 numaralı defterde de kazanın hane ve mücerred sayıları aynıdır.⁹⁵ 1573 tarihinde Ortasiye'de 74 hane 50 mücerred bulunmaktadır. Bunların 12 çift, 20 nimçift, 39 bennak, 4 zemin, 3 belirsizden oluşan Ortasiye'nin toplam neferi 124'tü. Bu tahrirde mücerredlerden 300, çiftlerden 396, nimçiftlerden 330, bennaklardan 468 akçe vergi alınmıştır.⁹⁶

Ortasiye karyesinin nüfus gelişimine baktığımızda, nüfusta sürekli bir artış olduğu söylenebilir. 1478 tarihli defterde nahiyenin nefer sayısı 62'dir. Bu sayı 1529 da 109'a 1573'te ise 124'e yükselmiştir. Nahiyenin hane sayısı ise 1478 tahririnde 52, 1529'da 78, 1573'te ise 74'tür. Bu tahrirlerde mücerred sayılarında önemli derecede artış olmuştur. Nahiyedeki bennak nüfusunun da önemli derece arttığı görülmüştür. Bu artışın en büyük sebeplerinden biri 1478 tarihli defterde kara olarak yazılan nüfusun 1529 ve 1573 tarihli defterlerde yazılmamasıdır. Bunlar muhtemelen sonraki tahrirlerde bennak ve mücerred olarak kaydedilmişlerdi. Nahiyede çift ve nimçift sayılarında da artış olmuştur.

1478 tarihinde 7 kile hintadan 220, 5 kile şairden 1045, bürülceden 10, pembe 735, susam 6 akçe alınmaktadır. Ayrıca bağdan 80, resmi zemin 98, resmi çift 1158 akçe olarak hesaplanmıştır. Bu tahrirde nahiyenin toplam hâsılı 15375 akçedir. Ayrıca hassı 30 çiftlik yeri olan Ortasiye'de, çiftliklerden birinin hâsılı 12020'dir.⁹⁷ Defterlerde hass-ı çiftlik olarak geçen bu yerler sipahiler tarafından işletilmekte ve öşrü verilmekteydi. 1529 tarihinde 36 kile hintadan 2880, 75 kile şair 4750, milas, çavdar, susam, nohut, bakla, alef, daru, bürülce, mercimek ve burçak 505 akçe şeklinde kaydedilmiştir. Ayrıca tarımda önemli bir yeri olan pembe 720, bostan 55, keten ve kendir ve kenevir 580 akçe vergi alınmıştır. Bu tahrirdeki diğer vergi kalemleri, bağat 445, agnam 455, arusane 125, deştibani 395, kuru 56, zemin reaya ve hariç reaya 500,

⁹³ BOA. TD. nr 8, s. 338.

⁹⁴ BOA. TD. nr 148, s.606.

⁹⁵ BOA. TD. nr 166, s. 471.

⁹⁶ KKA. TD. nr 144, v. 266, 267.

⁹⁷ BOA. TD. nr 8, s. 338.

tapuyu zemin der ağıl ve hane 1005, cürmücinayet 616 olarak hesaplanan Ortasiye'nin toplam hâsılı 13256 akçedir.⁹⁸ TD 166 numaralı icmal deftrindedeki hâsılat miktarı aynıdır. 1573 tarihinde 25 kile hıntadan 2800, 65 kile şair 468 akçelik vergiye tabii idi. Ayrıca toplu olarak verilen milas, çavdar, susam, nohut, bakla vesair hububatın öşrü 505 akçedir. Bundan başka Ortasiye'de yoğun olarak yetiştirilen burçak 2, pembe 720, bostan 55, piyaz ve sir 80, keten, kendir ve kenevir 500 akçe olarak hesaplanmıştır. Yine bağat 245, meyve 195, zeytin 105, kovan 40 agnam 455, arusane 125, kasabat 10, deştibani 375, koru 55, zemin reaya ve hariç reaya 500, tapuyu zemin der ağıl ve hane 655, cürmücinayet 182 akçe olmak üzere, nahiyenin toplam hâsılatı 13256 akçedir.⁹⁹ Köyde vakıf olarak Ahi Şatır zaviyesi bulunmaktaydı. Bu zaviyeye ait 1 kıta çiftlik¹⁰⁰ mevcut olup çiftliğin geliri 1500 akçeydi.¹⁰¹

Ada Köyü

1478 tarihli defterde 5 hane ve 1 mücerredin yaşadığı Ada köyünde hanelerden 2'si çift, 1'i nimçift, 1'i bennak ve 1'i de imamdı.¹⁰² 1529 tarihli mufassal ve 1530 icmal defterlerinde 11 hane, 4 mücerredten 2'si çift, 2'si nimçift ve 7'si bennaktı. Köydeki çiftlerden 66, nimçiftlerden 33, bennaklardan 84 akçe raiyet rüsumu alınmıştı.¹⁰³ 1573 tahririnde ise köyde 7 hane ve 6 mücerred olmak üzere 13 nefer mevcuttu. Bunlardan 3'ü nimçift, 4'ü ise bennaktı. Bu tahrirde köydeki mücerredlerden 36, nimçiftlerden 66, bennaklardan ise 48 akçe vergi alınmaktaydı.¹⁰⁴ Buna göre Ada köyünün nüfusu normal bir seyir izlemiştir. .

Ada köyünün tarımsal faaliyetlerine gelince, 1478'de hıntadan 8217 akçe, şairden 2556 akçe vergi alınmaktaydı. Ayrıca diğer hububat ürünleri, 7 kile darıdan 116 akçe, susamdan 3 akçe vergi alınmıştı. Köyün, diğer önemli geçim kaynakları arasında yer alan ketenden 26, bağdan 581, zeminden 486 akçe alınmıştı. Ayrıca resmi çift olarak kaydedilen kalemden de 48 akçe idi. Yukarıda bahsettiğimiz kalemlerden başka, köyde 1 adet de sipahi çiftliği mevcuttu. Çiftliğin hâsılı 410 akçeydi.¹⁰⁵ Aynı tahrirde

⁹⁸ BOA. TD. nr 148, s. 606.

⁹⁹ KKA. TD. nr 144, v.266, 267.

¹⁰⁰ BOA. TD. nr 166, s. 472.

¹⁰¹ KKA. TD. nr 571, v. 129.

¹⁰² BOA. TD. nr 8, s. 347.

¹⁰³ BOA. TD. nr 148, s. 623.

¹⁰⁴ KKA. TD. nr. 144, v. 281.

¹⁰⁵ BOA. TD. nr. 8, s. 347.

Ada köyünün toplam hâsılı 6274 akçe olarak kaydedilmişti. 1529 tarihli defterde Ada köyünde yetiştirilen 15 kile hintadan 1200, 30 kile şairden 1525, toplu olarak kaydedilen milas, çavdar, susam, nohut, bakla, alef, daru, bürülce ve mercimekten 555 akçe vergi alınmaktaydı. Aynı tahrirde Ada köyünün diğer vergi kalemleri ise şu şekildedir. Bostan ve pembe 950, bağat 550, deştibani 255, tapu-yı zemin 550, cürmücinayet ise 132 akçedir. 1529'da köyün toplam hâsılı 6000 akçe olarak kaydedilmişti.¹⁰⁶

1573 tarihinde ise 31 kile hintadan 3492 ve 68 kile şairden 4352 akçe öşür alınmıştı. 1529 ve 1573 tarihli defterlerde toplu olarak kaydedilen, milas, çavdar, susam, nohut, bakla, alef, daru, bürüce ve sair hububat için 555 akçelik vergi konulmuştu. Ayrıca köyün önemli tarımsal faaliyetleri arasında yer alan pembeden 2040, bostandan 15, piyaz ve sirden 25, keten, kendir ve kenevirde 21, bağattan 350, meyveden 150, zeytinden 95, kovandan 15, agnamdan 55 akçe vergi alınmaktaydı. Köyün diğer vergi kalemlerine ise, resmi arusane 80 akçe, deştibani 162 akçe, zemin reaya ve hariç reaya 515 akçe, tapuyu zemin 855 akçe ve cürmü cinayet 80 akçe olarak hesaplanmıştı. Bu tahrirde köyün toplam hâsılatı 13000 akçe idi.¹⁰⁷

Alihanlu Köyü

1478 tarihli tahrir defterine göre Alihanlu köyünde 17 hane, 3 mücerred yaşamaktaydı. Bu tahrirde kaydedilen hanelerin 8'i çift, 7'si bennak, 2'si kara idi. Köyün nefer sayısı ise bu tahrirde 20 kişi olarak kaydedilmişti.¹⁰⁸ 1529 senesinde, köyün nüfusu 25 hane, 8 mücerred ve 2 nabaditteen oluşmaktaydı. Aynı tahrirde hanelerin 5'i nimçift, 20'si bennaktı. Buna göre nimçiftler 82,5, bennaklar ise 120 akçe vergi ödemekle yükümlüydü. Yukarıda bahsettiğimiz nüfusu oluşturan zümrelerden başka, Alihanlu köyünde 7 sipahi ve sipahizadegân mevcut idi. 1529 senesinde Alihanlu köyünde 32 nefer yaşamaktaydı.¹⁰⁹ 1529 tarihli defterin icmali olan TD 166 numaralı defterde Alihanlu köyünün hane mücerred ve sipahi sayıları aynıdır.¹¹⁰ 1573 yılında yapılan tahrirde Alihanlu köyü'nde 28 hane, 19 mücerred bulunmaktaydı. Buna göre hanelerin 1'i çift, 9'u nimçift, 10'nu bennaktı. Herhangi bir zümreye dâhil olmayan 6

¹⁰⁶ BOA. TD. nr 148, s. 623.

¹⁰⁷ KKA. TD. nr 144, v. 281.

¹⁰⁸ BOA. TD. nr 8, s. 325.

¹⁰⁹ BOA. TD. nr 148, s. 617.

¹¹⁰ BOA. TD. nr 166, s. 471.

belirsiz ve 1 sipahi bulunan köyde toplam 47 nefer yaşamaktaydı. Aynı tahrirde Alihanlu köyündede bulunan mücerredlerden 114, çiftlerden 33, nimçiftlerden 114 ve bennaklardan 120 akçe vergi alınmaktaydı¹¹¹ Yukarıda incelediğimiz tahrir defterlerine göre, Alihanlu köyünün nüfusu sürekli artmıştır.

1478 tahrir defterine göre Alihanlu köyünde yetiştirilen ürünlerin öşürleri şu şekilde kaydedilmişti. Hıntadan 75 akçe, şairden 224 akçe, pembeden 120 akçe, kendirden 144 akçe alınmaktaydı. Bu defterde resmi zemin bağ ile beraber verilmiş ve bunların resmi 811 akçeydi. Resmi çift vergisi ise 360 akçe olarak kaydedilmişti. Ayrıca 252 dönümlük ortak ekilen çiftlik yeri bulunan köyde çiftliğin hâsılı 2193 akçe idi.¹¹² 1529 tarihli deftere geldiğimizde Alihanlu köyünde yetiştirilen 10 kile hıntadan 800 akçe, 12 kile şairden 625 akçe alınmaktaydı. Defterde birlikte kaydedilen diğer hububat ürünleri milas, çavdar, susam, nohut, bakla, simsim, bürülce ve burçağın öşür miktarı 225,5 akçeydi. Köyün diğer önemli tarımsal faaliyetleri arasında yer alan öşrü pembe 450 akçe, keten kendir ve kenevir 110 akçe, bağat 200 akçe, resmi arusane 70 akçe, resmi tapu 305 akçe, zemin reaya ve hariç reaya 400 akçe, cürmücinayet 232 akçe olarak kaydedilmişti. Bu tarihte köyün toplam hâsılı 3650 akçe idi.¹¹³

1573 yılında tanzim edilen deftere göre hububat ürünlerinin fiyatlarının arttığı görülmüştür. 1529 tarihli defterde, devlet 10 kile hıntadan 800 akçe vergi alırken bu rakam 1573 senesinde 10 kile hıntadan 1220 akçe alınmaktaydı. Yine önemli hubat ürünleri arasında yer alan 31 kile şairden 1984 akçe, milas, çavdar, susam, nohut, bakla, bürülce, daru ve burçaktan 255 akçe öşür alınmıştı. Köyün diğer önemli geçim kaynakları arasında yer alan, öşrü pembe 587, bostan 14, piyaz 11, keten kendir ve kenevir 29, bağat 105, meyve 46, zeytin 39, kovan 11 ve agnam 69 akçe olarak kaydedilmişti. Bunlardan başka önemli vergi kalemleri arasında bulunan arusane 30, deştibani, 90, zemin reaya harac teaya, 321, tapuyu zemin der ağıl ve hane 476, nısfı cürmü cinayet 188, cürmü cinayet 200 akçe olarak tespit edilmişti. Bu tahrirde köyün toplam hâsılı 6000 akçeydi.¹¹⁴

¹¹¹ KKA. TD. nr 144, v. 273.

¹¹² BOA. TD. nr 8, s. 325.

¹¹³ BOA. TD. nr 148, s. 617.

¹¹⁴ KKA. TD. nr 144, v. 273.

Anamrud ve Karaçadır

Anamrud ve Karaçadır köyleri 1478 tarihli tahrirde münferid olarak kaydedilirken, 1529 ve 1573 tarihli defterde Karaçadır ve Anamrud olarak birlikte kaydedilmişti. 1478 tarihinde tanzim edilen tahrir defterinde Anamrud köyü Ortasiye'ye bağlı olup, köyde nüfus bulunmamakta idi. 3 hisseli 10 çiftlik yeri olan köydeki çiftliğin hâsılı 521 akçedir.¹¹⁵ 1478 yılında Karaçadır köyünün nüfusu 12 hane 1 mücerred ve 1 belirsizden meydana gelmektedir. Köyde bulunan hanelerin 2'si çift, 3'ü nimçift, 6'sı bennaktı. 1478 yılında köyde toplam 13 nefer yaşamaktaydı. Aynı tahrirde köyde yetiştirilen ürünlere baktığımızda, hintadan 600, şairden 1824, burçaktan 100 ve kendirden 7 akçe vergi alınmaktaydı. Diğer vergi kalemleri olan resmi zemin 152, resmi çift 198 akçeydi. 1478 tarihinde hâsılı 810 akçe olan 1 çiftlik mevcuttu. Aynı tarihte köyün toplam hâsılı ise 3720 akçe olarak kaydedilmişti.¹¹⁶ 1529 yılında Karaçadır ve Anamrud köylerinde 18 hane, 5 mücerred yaşamaktaydı. Hanelerin 13'ü nimçift, 5'i bennaktı. Ayrıca 1'i imam, 1 tane de piri fani bulunan köyde toplam 25 nefer bulunmaktaydı. Buna göre köyde bulunan nimçiftlerden 214,5 akçe, bennaklardan 60 akçe alınmıştı.¹¹⁷ TD 166 numaralı icmal defterinde Anamrud ve Karaçadır köylerinin hane mücerred ve imam sayısı TD 148 numaralı defterle paralellik göstermektedir. 1573 yılında tanzim edilen tahrir defterine göre, 12 hane ve 5 mücerredten oluşan köyde 3 çift, 2 nimçift, 7 bennak mevcuttu. Ayrıca 138 dönümlük 3 zemin bulunan Köyün raiyetinden alınan resimler, mücerredlerden 30, çiftlerden 99, nimçiftlerden 33 ve bennaklardan 84 akçe idi.¹¹⁸

1529 yılında düzenlenen tahrir defterine göre, köylerde yetiştirilen 30 kile hintadan 2500, 50 kile şairden 500, milas, çavdar, susam, nohut, bakla vesair hububattan 2250 akçe vergi alınmıştı. Diğer tarımsal faaliyetlerin ve vergi kalemlerinin durumu ise palamut hâsılı 25, bostan 18, keten, kendir ve kenevir 315,5, kovan 155, ganem 250, arusane 65, deştibani 110, tapuyu zemin 550, cürmücinayet 550 akçedir. 1529 tarihli defterde köyün toplam hâsılı 12085 akçe olarak kaydedilmişti.¹¹⁹ 1573 tahririnde Karaçadır ve Anamrud köylerinin hububat öşürlerinde önemli derecede artış meydana gelmiştir. Buna göre 55 kile hintadan 2860, 120 kile şairden 7680, milas,

¹¹⁵ BOA. TD. nr 8, s.320.

¹¹⁶ BOA. TD. nr 8, s.320.

¹¹⁷ BOA. TD. nr 148, s.605.

¹¹⁸ KKA. TD. nr 144, v. 278.

¹¹⁹ BOA. TD. nr 148, s. 605.

çavdar, susam, nohut, bakla ve b r lceden 260 akçe vergi alınmıştı. Bu tahrirde köyün diŐer vergi kalemleri, pembe 1780, bostan 18, keten, kendir ve kenevir 315, baŐat 250, meyve 15, zeytin 13, kovan 155, agnam 255, arusane 60, deştibani 110, zemin reaya ve hariç reaya 1285, tapuyu zemin der aŐıl ve hane 1550, cürmü cinayet 985 akçe olarak tespit edilmişti. Aynı tahrirde köyün toplam hâsılı 10557 akçe idi.¹²⁰

Ara Köyü

1478 tarihli defterde Ortasiye'ye başlı olan Ara köyü'nde, 5 hane, 1 mücerred mevcuttu. 1 çift, 2 bennak, 1 kara, 1 ortaktan oluşan köyün toplam nefer sayısı 6 idi. 1529 ve 1573 yıllarında yapılan tahrirlerde köyde nüfus bulunmamaktadır.¹²¹ 1478 tarihinde yetiştirilen ürünlerden alınan oşür miktarları, hintadan 217, Şairden 292, burçaktan 67 ve pembeden 445 akçe alınan köyde resmi zeminden 224, resmi ortaktan 200, resmi çiftten 63 akçe vergi alınmaktaydı. Haric ez defterde 150 dönümlük çiftlik yeri bulunan Ara köyündeki Bu  iftlikte hinta, Şair ve pembe ziraatı yapılınmaktaydı.  iftliŐin haslı ise 851 akçe idi. Ara köyünün 1478 yılı tahrir defterine göre toplam hâsılı 1479 akçe olarak kaydedilmişti.¹²²

1529 tarihli mufassal ve 1530 tarihli icmal defterine göre nüfusu bulunmayan¹²³ Ara köyünün, ekonomik faaliyetleri devam etmektedir. Bu tahrirde 81 kile hintadan 6480, 31 kile Şairden 1550, toplu olarak kaydedilen milas, susam, nohut, bakla, alef, burçak, mercimek, b r lce vesair hububattan 1050 akçe oşür alınmaktaydı. Köyün diŐer ekonomik faaliyetleri ve vergi kalemlerine baktıŐımızda, bostan piyaz ve sir 355, keten, kendir ve kenevir 2515, deştibani 255, resmi zemin 730, tapuyu zemin der aŐıl ve hane 2145, cürmü cinayet 150 akçe olarak kaydedilmişti. Aynı tahrirde köyün toplam hâsılı 15230 akçe idi.¹²⁴ 1573 yılında yapılan tahrire göre hububat üretiminde buŐdayın oşür miktarı azalırken arpanınki artmıştır. Buna göre 1573 yılında 25 kile hintadan 2800, 65 kile Şairden 4860 ve toplu olarak kaydedilen, milas, susam,  avdar, nohut, bakla, burçak, b r lce, alef ve darıdan 840 akçe oşür alınmıştı. Ara köyünün diŐer önemli tarım ürünleri arasında yer alan Pembe 7460, bostan 11, keten kendir ve kenevir 12, baŐat 100, meyve 15 ve zeytin 11 akçe olarak kaydedilmişti. Ayrıca deştibani 520 akçe,

¹²⁰ KKA. TD. nr 144, v. 278.

¹²¹ BOA. TD. nr 148 s.268; KKA. TD. nr 144, v. 284

¹²² BOA. TD. nr 8, s. 322

¹²³ BOA TD. nr 166, v. 471.

¹²⁴ BOA. TD. nr 148, s. 628.

zemin reaya der ağıl 1555 akçe, tapuyu zemin 3500 ve cürmü cinayet 769 akçe idi. Aynı tahrirde ise köyün toplam hâsılı 21000 akçe olarak tespit edilmişti.¹²⁵

Beci Köyü

1478 tarihli defterde, 8 hane ve 4 mücerred yaşayan Beci köyünde, hanelerden 3'ü çift, 3'ü bennak, 1'i kara, 1'i imam olmak üzere toplam 12 nefer yaşamaktadır.¹²⁶ Beci köyü 1529 tarihli defterde Ayaküsten köyü'ne bağlıydı. Bundan dolayı burada sadece nüfus belirtilmiş olup raiyet rüsumları, öşürler ve diğer vergi kalemleri 1529 tarihli defterde Ayaküsten köyü ile birlikte verilmiştir. Buna göre 1529 tarihli defterde 5 hane, 2 mücerredin yaşadığı köyde, hanelerden 1'i çift, 1'i nimçift ve 3'ü bennaktı. Bu tahrirde köyde toplam 7 nefer vardı.¹²⁷ TD 166 numaralı defterde Beci köyünün hane ve mücerred sayıları 1529 tarihinde tanzim edilen 148 numaralı defterle paralellik göstermektedir.¹²⁸ 1573 yılında tekrar ayrı olarak kaydedilen Beci köyünde, 9 hane, 4 mücerred bulunmaktaydı. Hanlerin 2'si nimçift, 7'si bennaktı. Bu tahrirde köyde toplam 13 nefer yaşamaktaydı. Hanelerin yükümlü oldukları raiyet rüsumları ise mücerredlerden 24 akçe, nimçiftlerden 33akçe ve bennaklardan 84 akçe alınmaktaydı.¹²⁹ Bu verilerin ışığında Beci köyünün nüfusu, 1529 tarihli defterde düşerken, 1573 tarihli tahrirde tekrar aynı seviyeye yükselmiştir. Özellikle köyün bennak nüfusunda önemli bir artış meydana gelmişti.

1478 tarihli defterde, Beci köyünün önemli tarımsal faaliyetleri arasında bulunan hintadan 432, şairden 364, pembeden 8, bostandan 40, kovandan 30, saz ve çayırdan 100, çeltikten 5220 (10 kile tohum ekilir), dalyandan 330, resmi zeminden 21 ve resmi çiftten 148 akçe alınmıştı. Ayrıca bir çiftlik bulunan köyde, çiftlikte yetişen hububatlardan alınan öşür miktarı ise 3 kile hinta 80 ve 2 kile şair 91 akçeydi. Köyünün toplam hâsılı 6948 akçe olarak kaydedilmişti. Beci köyünün 1529 tarihli defterdeki verileri Ayaküsten köyünde belirtilmiştir.¹³⁰ 1573 tarihli defterde Beci köyünde yetiştirilen, 5 kile hintadan 560, 17 kile şairden 1088, milasdan, çavdardan, susamdan, nohuttan, bakladan, darıdan ve aleften 35 akçe alınırken, pembeden 111, bostandan 11, piyaz ve sirden 30, keten ve kendir ve kenevirden 35, bağattan 37, meyveden 11,

¹²⁵ KKA. TD. nr 144, v. 284.

¹²⁶ BOA TD. nr 8, s. 344.

¹²⁷ BOA. TD. nr 148, s. 604.

¹²⁸ BOA TD. nr 166, s. 471.

¹²⁹ KKA. TD. nr 144, v. 277.

¹³⁰ BOA TD. nr 8, s. 344.

zeytinden 15, kovandan 15 ve agnamdan 16 akçe alınmaktaydı. Beci köyünden alınan diğer vergiler ise resmi Arusane 30, deştibani 25, zemin reaya ve hariç reaya 159, tapuyu zemin 300, nısfı cürmü cinayet 103 ve cürmü cinayet 200 akçe olarak kaydedilmişti. Köyün bu tahrirde toplam hâsılatı 2911 akçe idi.¹³¹

Ayaküsten Köyü

1478 tarihli deftere göre, 22 hane ve 8 mücerred yaşayan Ayaküsten köyünde hanelerin 8'i çift, 1'i nimçift, 6'sı bennak, 5'i kara ve 2'si imamdı.¹³² 1529 tahririnde Ayaküsten köyü "Ayaküsten köyü, Kavaklı ve Kündelüklü demekle maruf bir yerdi." şeklinde kaydedilmişti. Bu köyde, 59 hane 25 mücerred yaşamaktaydı. Hanelerden 2'si çift, 20'si nimçift, 33'ü bennaktı. Köyde bunlardan başka 1 imam, 1 nabedid, 1 malul, 1 muhassıl, 2 tane sipahi bulunmaktaydı. 1529 tarihli defterde Ayaküsten köyünün toplam nefer sayısı 88'di. Buna göre çiftlerden 132, nimçiftlerden 346 ve bennaklardan 420, akçe raiet rüsumu alınmaktadır.¹³³ (Bu vergiler bu tahrirde Beci köyü ile birlikte kaydedilmiştir.) Ayaküsten köyünün mücerred sayısı TD 166 icmal defterinde 2 nefer eksik yazılmıştır.¹³⁴ 1573 tarihinde tanzim edilen tahrir defterine ise yine aynı şekilde kaydedilen köyde, 58 hane ve 26 mücerred yaşamaktaydı. Hanelerin 11'i çift, 18'i nimçift, 28'i bennak olmak üzere köyde 1 mutak, 1 kürekçi ve 1 sipahi mevcuttu. Köyde yaşayan toplam nefer sayısı ise 84'tü. Bu tahrirde mücerredlerden 156, çiftlerden 363, nimçiftlerden 297 ve bennaklardan 336 akçe raiyet rüsumu alınmıştı.¹³⁵ İncelediğimiz tahrir defterlerinin sağladığı bilgilerden hareketle Ayaküsten köyünün nüfusunun önemli derecede arttığı görülmüştür. Ayaküsten köyünün nüfusu 1478'de 30 iken 1529 tarihinde 88'e yükselmiştir. Hane ve mücerred sayıları da aynı oranda artarak 22 den 58'e mücerrelerde 8'den 25'e yükselmiştir.

1478 tarihli defterde Ayaküsten köyünün tarımsal faaliyetleri içerisinde yer alan hintadan 1252 akçe, şaïrden 1456 akçe öşür alınmaktaydı. Diğer tarım ürünleri ve vergi kalemleri ise burçak 5, bostan 118, piyaz 99, keten 20, bağ 10, kovan 116, susam 88, talyan 20, resmi zemin 303 ve resmi çift 421 akçe olarak düzenlenmişti. Ayrıca hassı, 17 pare yer ve tahminen 185 dönüm 1' çiftlik bulunmaktaydı. Çiftliğin hâsılı ise 600

¹³¹ BOA. TD. nr 148, s.604.

¹³² BOA. TD. nr 8, s. 342.

¹³³ BOA. TD. nr 148, s. 604.

¹³⁴ BOA TD. nr 166, s. 471.

¹³⁵ KKA. TD. nr 144, v. 277.

akçe idi. Aynı tahrirde köyün toplam hâsılı 2900 akçe olarak kaydedilmişti.¹³⁶1529 tarihli defterde Beci köyünün tarımsal faaliyetleri Ayaküsten köyü ile beraber kaydedilmiştir. Buna göre köylerdeki yetiştirilen 90 kile hintadan 8200, 225 kile şairden 11250, milas, çavdar, susam, nohut, bakla, alef, daru, bakla, mercimek, simsim ve burçaktan 2200 akçe öşür alınmaktaydı. Ayrıca köyün önemli geçim kaynakları ve vergi kalemleri arasında yer alan, öşür pembe 1819, piyaz ve sir 20, keten, kendir ve kenevir 350, ceviz 50, bağat 950, kovan 50, ganem 300, deştibani 400, çeltik 3400, resmi tapu ve resmi zemin 1750, otlak 30, cürmü cinayet 1529 akçe olarak belirtilmişti. Aynı tarihte Ayaküsten köyünde resmi 90 akçe olan bir asiyab mevcut idi. Köyün bu tahrirde toplam 33300 akçelik vergi hâsılatı mevcuttu.¹³⁷

1573 yılında düzenlenen tahrir defterine göre yetiştirilen 92 kile hintadan 10303, 252 kile şairden 16128, milas, susam, çavdar, nohut, bakla, bürölce, burçak, alef ve darıdan 635 akçe öşür alınmaktaydı. Köyün diğer tarım faaliyetleri arasında olan, pembeden 1437, bostandan 478, piyaz ve sirden 15, keten kendir ve kenevirden 208, bağattan 606, meyveden 150, zeytinden 200, kovandan 50 ve agnamdan 455 akçe alınmıştı. Bunlardan başka Ayaküsten köyünden alınan resmi arusane 180, deştibani 1000, saz 600, zemin reaya ve hariç reaya 1214, tapuyu zemin 1500 ve nısfı cürmü cinayet 1299 akçe olarak düzenlenmişti. 3 asiyab mevcut olan köyde asiyablardan bir tanesinin resmi 120 akçe, diğer ikisi de harap idi. Bu tahrirde köyün toplam hâsılatı ise 38788 akçe olarak kaydedilmişti.¹³⁸

Bayezidli Köyü

1478 tarihli defterde Ortasiye'ye bağlı olan Bayezidli köyünde 12 hane ve 3 mücerred yaşamaktaydı. Hanelerin 3'ü nimçift, 7'si bennak 1'i kara, 1'ide ortaklı.¹³⁹ 1529 yılında Bayezidli köyünde 10 hane, 7 mücerred mevcuttu. Hanlerin 3'ü nimçift, 7'si bennaktı. Bunlardan başka köyde 1 imam, 1de belirsiz bulunmaktaydı. Raiyetlerden alınan rüsumlar ise, nimçiftlerden 49,5 akçe bennaklardan 84 akçe idi.¹⁴⁰ Verileri kıyaslama imkânı bulduğumuz TD 166 numaralı icmal defterinde mücerred 1 nefer

¹³⁶ BOA. TD. nr 8, s. 342.

¹³⁷ BOA. TD. nr 148, s. 604.

¹³⁸ KKA. TD. nr 144, v. 277.

¹³⁹ BOA. TD. nr 8, s. 323.

¹⁴⁰ BOA. TD. nr 148, s. 617.

eksik yazılmıştır.¹⁴¹ 1573 tarihli deftere göre 22 hane, 8 mücerred bulunan köyde hanelerin 5'i nimçift, 12'si bennaktı. Ayrıca köyde 4 belirsiz vardı. Buna göre raiyetlerin vergi miktarları ise mücerredlerden 48, nimçiftlerden 82 ve bennaklardan 144 akçe alınmaktaydı.¹⁴² Bayezidlü köyünün genel nüfusuna baktığımızda, köyün nüfusu her tahrirde artarak devam etmiştir. Özellikle bu artış 1573 tarihinde daha fazla olmuş ve köyde hane sayısı artarken, bennak sayısı da hane sayısına paralel olarak 7'den 12'ye yükselmişti.

Bayezidlü köyündeki tarımsal faaliyetlere gelindiğinde 1478 tarihli defterde hintadan 855 ve şairden 398 akçe öşür alınmaktaydı. Ayrıca köyde öşrü pembe 1390, bağat 10, kovan 16, resmi zemin 148, resmi çift 163 (ve nimçift ve bennak ve kara) ve 114 dönümlük bir çiftlik mevcuttu. Köyün bu tahrirde toplam hâsılı 3385 akçe idi.¹⁴³ 1529 tarihli defterde Bayezidlü köyünün hububatlarından alınan öşür miktarları, 11 kile hintadan 880, 30 kile şairden 1525, milas, çavdar, susam, nohut, bakla, burçak, börülce ve mercimekten, 155 akçe öşür alınmıştı. Ayrıca köyde yetiştirilen diğer tarım ürünlerinden alınan vergi miktarları ise pembe 1350, keten kendir kenevir 25 akçe idi. Bunlardan başka kovan 15, arusane 35, deştibani 185, tapuyu zemin 525 ve cürmü cinayet 356 akçe olarak kaydedilmişti. Bu tahrirde köyün toplam hâsılı 5175 akçe olarak düzenlenmişti.¹⁴⁴ 1529 tarihli mufassal defter ile 1530 tarihli icmal defterinde Bayezidlü köyünün hâsılları aynıydı.¹⁴⁵

1573 tarihli defterde köyün ekonomik faaliyetleri şu şekilde sıralanmıştı. 24 kile hintadan 2688, 45 kile şairden, 2880, milas, çavdar, susam, nohut, bakla, burçak, börülce ve aleften 251 akçe alınmaktaydı. Köyün diğer önemli tarım ürünleri arasında yer alan, öşrü pembe 1870, bostan 30, piyaz ve sir 103, keten, kendir ve kenevir 27, bağat 25, kovan 15, agnam 21 akçe olarak kaydedilmişti. Diğer vergi kalemleri, resmi arusane 60, deştibani 685, yurt 250, zemin reaya ve hariç reaya 621, tapuyu zemin der ağıl 630, nisfi cürmü cinayet 43 ve cürmü cinayet vergileri 100 akçeydi. Köyden elde edilen toplam hâsılat ise 10000 akçe olarak öngörülmüştü.¹⁴⁶

¹⁴¹ BOA. TD. nr 166, s. 471.

¹⁴² KKA. TD. nr 144, v. 274.

¹⁴³ BOA. TD. nr 8, s. 323.

¹⁴⁴ BOA. TD. nr 148, s. 617.

¹⁴⁵ BOA. TD. nr 166 s 471

¹⁴⁶ KKA. TD. nr 144, v. 274.

Çalışlu Köyü

1478 tarihli tahrir defterine göre, Çalışlu köyünde, 17 hane, 9 mücerred mevcuttu. Hanelerin, 11'i çift, 3'ü bennak, 2'si kara ve 1'i imamdı. (imam aynı zamanda çift olarak kaydedilmişti).¹⁴⁷ 1529 tarihli tahrir defterine göre Çalışlu köyünün nüfusunda önemli bir değişiklik olmamıştı. Bu tahrirde 19 hane, 6 mücerred bulunan köyde, hanelerin 2'si çift, 13'ü nimçift, 4'ü bennak ve 1'i imamdı. (İmam aynı zamanda nimçiftti) Hanelerin ödemiş oldukları raiyet rüsumları ise, çiftlerden 66, nimçiftlerden 214 ve bennaklardan 48 akçe vergi alınmaktaydı.¹⁴⁸ Aynı tahririn icmaline baktığımızda Çalışlu köyünün hane sayısı 1 eksik kaydedilmişti.¹⁴⁹ 1573 yılına geldiğimizde Çalışlu köyünde, 30 hane, 17 mücerred mevcuttu. Hanlerin 8'i çift, 15'i nimçift, 8'i bennak ve 1 tanesi de imamdı. Buna göre devletin hanelerden almış olduğu raiyet rüsumları şu şekildeydi. Mücerredlerden 102, çiftlerden 264, bennaklardan 96 akçe alınmıştı.¹⁵⁰

Köyün genel nüfusu 1478 ve 1529 tahrirlerinde nüfus faza değişmemiş. Ancak 1573 tarihli defterde köyün nüfusu önemli derecede artmıştır. Bu artış özellikle mücerred, bennak ve çiftlerde olmuştur.¹⁵¹

1478 tarihli defterine göre Çalışlu köyünde her hangi bir vergi kaydı bulunmaktadır. Bu tahrirde köyün toplam hâsılı ise 5000 akçe idi.¹⁵² 1529 yılı tahrir defterine göre Çalışlu köyünde yetişen hububatlardan alınan öşürler, 15 kile hintadan 1240, 33 kile şairden 1675, milas, çavdar, susam, nohut, bakla, alef, daru, mercimek ve börülceden 1585,5 akçeydi. Köydeki diğer vergi kalemleri ise pembe 1290, piyaz ve sir 270, keten ve kendir ve kenevir 650, bağat 596, agnam 450, arusane 55, deştibani 290, resmi kuru 54, resmi tapu, 585, resmi zemin 289 ve cürmü cinayet 530 akçe olarak düzenlenmişti. 1529 tarihli defterde köyün toplam hâsılı 9998 akçe idi.¹⁵³ 1573 tarihli defterde Çalışlu köyünde, yetişen hububatlardan alınan öşür miktarı, 45 kile hinta 5040 akçe, 64 kile şair 4016 akçe, milas, çavdar, susam, nohut, bakla, daru, burçak ve sair hububat için 350 akçeydi. Köyün önemli geçim kaynakları arasında yer alan pembe 7036, bostan 25, piyaz ve sir 17, keten, kendir ve kenevir 299, kasabat 12, bağat 403,

¹⁴⁷ BOA. TD. nr 8, s. 340.

¹⁴⁸ BOA. TD. nr 148, s. 613.

¹⁴⁹ BOA. TD. nr 166, s. 471.

¹⁵⁰ KKA. TD. nr 144, v. 274.

¹⁵¹ KKA. TD. nr 144, s. 274.

¹⁵² BOA. TD. nr 8, s. 340.

¹⁵³ BOA. TD. nr 148, s. 613.

meyve 121, zeytin 119, kovan 15 ve agnamdan 450 akçe alınmıştı. Köyün diğer vergi kalemleri ise resmi arusane 60, deştibani 150, zemin reaya ve hariç reaya 503, tapuyu zemin der ağıl ve hane 460 ve cürmücinayet 167 akçe idi. Bu tahrirde köyün toplam hâsılı 20000 akçe olarak tespit edilmişti.¹⁵⁴

Çavdar Köyü

1478 tarihli tahrir defterinde, Çavdar köyünde 18 hane, 1 mücerred bulunmaktaydı. Hanelerin 3'ü çift, 3'ü nimçift, 5'i bennak, 6'sı kara ve 1' de ortaktı.¹⁵⁵1529 tahririnde Çavdar köyünde 53 hane, 4 mücerred yaşamaktaydı. Hanelerin 5'i çift, 5'i nimçift, 43'ü bennaktı. Buna göre çiftlerden 165, nimçiftlerden 82,5 benaklardan 516 akçe alınmaktaydı.¹⁵⁶ 1530 tarihli icmalde ise Çavdar köyünün mücerred sayısı 1 eksik olarak kaydedilmişti.¹⁵⁷1573'te Çavdar köyünde, 15 hane, 7 mücerred mevcuttu. Hanelerin 2'si çift, 8'i nimçift, 5'i bennaktı. Bu tahrirde mücerredlerden 42, çiftlerden 66, nimçiftlerden 132 ve bennaklardan 60 akçe alınmaktaydı.¹⁵⁸Tahrirlere baktığımızda köyün nüfusu 1529 tahririnde yükselmiş özellikle bennak nüfus 5'ten 43'e çıkmıştır. 1573 tahririnde ise köyün nüfusu 1478 tahririndeki seviyesine inmiştir.

1478 tarihli tahrirde göre, köyde yetişen hububat öşürleri vergi kalemlerinden alınan miktarlara baktığımızda, hintadan 92 şairden 273, burçaktan 25, pembeden 110, bağattan 110, kovandan 120 akçe alınmaktaydı. Ayrıca resmi zemin 200, resmi çift 248, resmi çayır 50 akçe olarak hesaplanmıştı. Bunlardan başka köyde 1 asiyab bulunanmkata ve resmi 526 akçeydi. Ayrıca, hariç ez defterde 8 çiftlik yeri olan köyde, çiftlik yerlerinin hâsılı 568 akçe idi. Köyün toplam hâsılatı ise 1455 akçe olarak belirtilmişti.¹⁵⁹1529'da üretim ve vergiler toplu olarak verilmiş, “An resmi nimçift ve bennak ve aşarı hinta ve şair ve milas ve alef ve burçak ve mercimek ve çavdar ve daru börülce ve nohut ve susam ve sair hububat ve öşrü keten ve kendir ve öşrü bağat ve

¹⁵⁴ KKA. TD. nr 144, v. 274.

¹⁵⁵ BOA. TD. nr 8, s. 322.

¹⁵⁶ BOA. TD. nr 148, s. 624.

¹⁵⁷ BOA. TD. nr 166, s. 471.

¹⁵⁸ KKA. TD. nr 144, v. 282.

¹⁵⁹ BOA. TD. nr 8, s. 322.

bostan resmi zemin ve tapu resmi kovan ve resmi ganem ve yava ve kaçgun ve koru ve otlak ve deştibani.” Şeklinde verilen köyün toplam hâsılı 9503 akçedir.¹⁶⁰

1573'te Çavdar köyü'nde yetişen, 31 kile hintadan 3584, 54 kile şairden 3510, susam, milas, çavdar, nohut, bakla, burçak, alef vesair hububatlardan 1500 akçe oşür alınmaktaydı. Ayrıca pembeden 25, bostandan 11, piyaz ve sirden 14, keten ve kendir ve kenevirden 11, limondan 30, bağattan 1223, meyveden 145, zeytinden 155, kovandan 140 ve agnamdan 100 akçe alınmıştı. Köyün diğer vergi kalemleri arasında yer alan, resmi arusane 120, resmi deştibani 250, resmi koru 30, terki yava 20, zemin reaya ve hariç reaya 1546, tapuyu zemin 1665, nısfı cürmü cinayet 50, cürmü cinayet 115 ve bacı bazar 2045 akçe olarak kaydedilmişti. Buna ek olarak köyde 3 asiyab mevcuttur. Asiyabların birinin resmi 160, diğerinin resm 20 ve üçüncü asiyabın resmi ise 150 akçedir (Bu asiyab 30 akçelik olup senenin altı ayı çalışmaktadır.) 1573'te köyün toplam hâsılı 15078 akçeydi.¹⁶¹

Çayka nd Karayalılar

1573 tarihli tahrir defterinde rastladığımız Çayka namı diğer Karayalılar köyü'nde 11 hane, 7 mücerred yaşamaktaydı. Hanlerin 4'ü nimçift ve 7'si bennak olmak üzere toplam 18 nefer bulunmaktadır. Bu köye diğer tahrirlerde rastlanmamaktadır.¹⁶²

Çeltükçü Köyü

1478 tarihli defterde Çeltükçü köyünde, 39 hane, 12 mücerred bulunmaktaydı. Hanelerin 19'u çift, 2'si nimçift, 9'u bennak, 8'i kara ve 1'i imamdı.¹⁶³1529'da Çeltükçü köyünde 45 hane, 8 mücerred bulunmakta idi. Hanelerin 1'i çift, 17'si nimçift, 27'si bennak ve 1'i imamdı.(Bennak) Ayrıca köyde 1 müezzin, 1 nabadid, 1 pirifâni mevcuttu. Buna göre çiftlerden 33, nimçiftlerden 280,5, bennaklardan 324 raiyet rüsümü alınmaktaydı.¹⁶⁴TD 166 numaralı icmal defterinde hane sayısı 1 eksik kaydedilmiştir.¹⁶⁵1573'te Çeltükçü köyünde 46 hane, 11 mücerred yaşamaktaydı. Hanelerin 4'ü çift, 16'sı nimçift, 10'nu bennaktı. Ayrıca köy nüfusuna kayıtlı 12

¹⁶⁰ BOA. TD. nr 148, s. 624.

¹⁶¹ KKA. TD. nr 144, v.282.

¹⁶² KKA. TD. nr 144, v. 272.

¹⁶³ BOA. TD. nr 8 s. 330.

¹⁶⁴ BOA. TD. nr 148, s. 598.

¹⁶⁵ BOA. TD. nr 166, s. 471.

belirsiz, 2 pirifâni, 1 mutak¹⁶⁶ (bennaktır) bulunmakta idi. Bu tahrirde mücerredlerden 66, çiftlerden 132, nimçift 264, bennaklardan 120 akçe vergi alınmıştı.¹⁶⁷Tahrirlere baktığımızda Çeltükçü köyünde nüfus fazla değişmemiş fakat köyün çift sayıları düşerken nimçift ve bennak sayıları artmıştır.

Çeltükçü köyünde yetiştirilen ürünlere ve alınan vergilere baktığımızda 1478'de hıntadan 15, şairden 320, piyaz ve sirden 19, bağattan 17, kovandan 28,5, simsimden 72 akçe öşür alınmaktaydı. Ayrıca resmi dönüm 198 ve resmi çift 810 akçe olarak kaydedilmişti. Köyün toplam hâsılatı ise 1520 akçeydi.¹⁶⁸ 1529'da 20 kile hıntadan 1600, 42 kile şairden 2100 akçe milas, çavdar, susam, nohut, bakla, alef, burçak, mercimek, börülce ve sair hububattan 250 akçe öşür alınırken, bostandan 50, piyaz ve sirden 35. 5, keten ve kendirden 300, bağattan 350, kovandan 30, agnamdan 100 akçe alınmaktaydı. Diğer yandan arusaneden 200, deştibaniden 105, tapuyu zeminden 400, cürmü cinayetten 527 ve resmi kışlaktan 5 akçe vergi alınmıştı. Köyün toplam hâsılı ise 8900 akçe idi.¹⁶⁹1573 yılı tahrir defterine göre Çeltükçü köyünde yetiştirilen 25 kile hıntadan 2800, 45 kile şairden 2880, börülce susam nohut, bakla alef ve çavdardan 250 akçe alınmaktaydı. Ayrıca, pembeden 50, bostandan 15, piyaz ve sirden 35, keten, kendir ve kenevirden 300, bağattan 350, meyveden 21, zeytinden 120, kovandan 30, agnamdan 100 akçe vergi alınmıştı. Diğer yandan arusane 200, deştibani 105, zemin reaya ve hariç reaya 250, tapuyu zemin 400, cürmücinayet 382 akçe olarak kaydedilmişti. Köyde resmi 30 kaçak olan bir adet asiya bulunmakta ve köyün toplam hâsılatı 8900 akçe olarak hesaplanmıştı.¹⁷⁰

1573 yılı tahrir defterinde Çeltükçü adında diğer bir köy daha vardır. Köyde nüfus bulunmamakla birlikte, yetiştirilen ürünler ve vergiler bir arada verilmiştir. “*An aşarı hububat ve resmi zemin, pembe ve bostan, keten, kendir, kenevir, kovan, tapuyu zemin, deştibani, duhan, otlak ve kışlak yörükani kışlacıyan ve yava kaçgun ve sair tayyarat*” şeklinde verilen köyün hâsılı 1901 akçedir.¹⁷¹

¹⁶⁶ Tahrir defterlerinde âzâd edilmiş köleler mu'tak diye kaydedilirdi.

¹⁶⁷ KKA. TD. 144, v. 269.

¹⁶⁸ BOA. TD. 8, s. 330.

¹⁶⁹ BOA. TD.148, s. 598.

¹⁷⁰ KKA. TD. 144, v. 269.

¹⁷¹ KKA. TD. nr 144, v. 269.

Çulluyan Köyü

1478 tarihinde Ortasiye bağlı olan Çulluyan köyünde 5 hane, 1 mücerred yaşamaktaydı. Hanelerin 4'ü çift, 1'i bennaktı.¹⁷² 1529'da 7 hane, 4 mücerred bunan köyde hanelerin 2'si çift, 5'i bennak idi. Ayrıca köyde 3 belirsiz ve 4 sipahi mevcuttu. Buna göre çiftlerden 66, bennaklardan 60 akçe alınmaktaydı.¹⁷³ TD 166 icmal deftrine göre mücerred sayısı 1 eksiktir. 1573 tarihli defterde 18 hane, 8 mücerre bunan köyde hanlerin 2'si çift, 4'ü nimçift ve 12'si bennaktı. Bunlardan başka köyde 2 belirsiz, 1 mutak (bennak) ve 1 sipahi ikamet etmekteydi. Bu tahrirde mücerredlerden 68, çiftlerlerden 66, bennaklardan 144 akçe vergi alınmış ve Çulluyan köyünün nüfus miktarının 1478 tarihli defterden itibaren sürekli olarak arttığı görülmüştür. Köyün nefer sayısı 1478 tahririnde 6 iken, 1573'te 19'a çıkmıştır.¹⁷⁴

Çulluyan köyünün 1478 tarihindeki ekonomik faaliyetleri ise hintadan 712, şairden 1610, darıdan 75 ve pembeden 10 akçe alınmaktaydı. Ayrıca kendir 92 bağat 12, resmi zemin 229, resmi çift 144 akçe idi. Diğer ynadan 252 dönümlük bir adet çiftlik mevcut olan köyde, çiftliğin hâsılı ise 970 akçe idi. Bu köyün toplam hâsılatı 3859 akçe olarak hesaplanmıştı.¹⁷⁵ 1529'a gelindiğinde ise köyde yetiştirilen 27 kile hintadan 2160, 30,5 kile şairden 1525, milas, çavdar, susam, nohut, bakla, alef, bürülce, mercimek, burçak vesair hububattan 520 akçe öşür alınmaktaydı. Ayrıca pembe 1580, bostan 165, keten kendir ve kenevir, 305, bağat 325, agnam 155, arusane 120, deştibani 150, tapuyu zemin 155, cürmü cinayet 279 akçe olmak üzere köyün toplam hâsılatı 9745 akçe olarak hesaplanmıştır.¹⁷⁶ 1573'te Çulluyan köyünde 10 kile hintadan 1820, 12 kile şairden 768, milas, çavdar susam, nohut ve bakladan 920 akçe öşür alınırken, pembe 3240, bostan 254, piyaz ve sir 111, keten ve kendir ve kenevir 350, limon 160, bağat 425, kovan 220, agnamdan 135 akçe alınmaktaydı. Bunlardan başka arusane 120, deştibani 150, zemin reaya ve haraç reaya 637, tapuyu zeminden 1550, cürmücinayet 41 akçe olarak kaydeilmişti. Aynı tahrirde köyün toplam hâsılı 10700 akçe idi.¹⁷⁷

¹⁷² BOA. TD. nr 8, s. 356.

¹⁷³ BOA. TD. nr 148, s. 627.

¹⁷⁴ KKA. TD. nr 144, s. 282.

¹⁷⁵ BOA. TD. nr 8, s. 356.

¹⁷⁶ BOA. TD. nr 148, s. 627.

¹⁷⁷ KKA. TD. nr 144, v. 282.

Kasablu Köyü

1573 tarihli defterde Kalubegli köyüne bağlı olarak rastladığımız Kasablu köyünde 9 hane ikamet etmektedir. Hanelerin 9 tanesi de bennak idi. Bu köyde 4 tane de zemin mevcut olup toplam dönüm miktarı 96 idi. Köyün verileri 1573 tarihli defterde Kalubegli köyü ile beraber verilmiştir.¹⁷⁸ 1573 tarihli defterde Kalubegli köyü'ne bağlı Kasablu köyünün haricinde başka bir Kasablu köyü daha kaydedilmiştir. Buna göre 5 hane, 9 mücerred yaşayan köyde hanelerin 5'i bennaktı. Bu tarihte mücerredlerden 24, bennaklardan 60 akçe vergi alınmıştı.¹⁷⁹ Yukarıda belirtilen tahrirde köyde yetiştirilen 12 kile hintadan 1344, 28 kile şairden 1822, çavdar, milas, burçak, darı ve börüceden 655 akçe alınmıştı. Ayrıca pembe 400, bostan 15, piyaz ve sir 5, keten ve kendir ve kenevir 10, bağat 150, kovan 11, agnam 12 akçe olarak kaydedilmişti. Diğer yandan arusane 30, deştibanı 55, zemin reaya ve haraç reaya 515, tapuyu zemin der ağıl ve hane 458, nısfı cürmücinayet 72, cürmücinayet 120, çayır 30 akçe olarak kaydedilirken köyün toplam hâsılatı ise 5758 akçe idi.¹⁸⁰

Dirkicik Köyü

1478 tarihli defterde 33 hane ve 11 mücerreden oluşmaktaydı. Hanlerin 19'u çift, 2'si nimçift, 8'i bennak, 3'ü kara ve 1'i de imamdı.¹⁸¹ 1529'da 40 hane ve 20 mücerred yaşayan köyde hanelerin 1' çift, 19'u nimçift, 20'si bennak ve 1 tanesi de imamadı. Ayrıca köyde 1 pirifâni, 1 muhassıl, 2 sipahi bulunmaktaydı.¹⁸² 1573 tarihine gelindiğinde Dirkicik köyünün nüfusunda önemli derecedeki artış meydana gelmişti. Köyde 61 hane ve 56 mücerred ikamet etmekteydi. Hanelerin 2'si çift, 29'u nim çift, 23'ü bennaktı. Köyde miktarı 411 dönüm olan 16 zemin mevcuttu. Diğer yandan köyde 6 belirsiz ve 2 tane de sipahi bulunmaktaydı.¹⁸³

1478 tarihli defterde hintadan 341, şairden 1261, burçaktan 170, pembeden 1164, kendirden 260, bağattan 108, kovandan 28, evsattan 36, resmi zeminden 241, resmi çiftten 801, akçe alınmaktaydı. Köyün toplam hâsılı 5279 akçe idi. Bu tahrirde

¹⁷⁸ KKA. TD. nr 144 v. 284.

¹⁷⁹ KKA. TD. nr 144, v. 285.

¹⁸⁰ KKA. TD. nr 144, v. 285

¹⁸¹ BOA. TD. nr 8, s. 345.

¹⁸² BOA. TD. nr 148, s. 615.

¹⁸³ KKA. TD. nr 144, v. 280.

köyde hâsılı 597 akçe olan bir çiftlik mevcuttu.¹⁸⁴ 1529'da hintadan 5200, şairden 12500, milas, çavdar, susam, nohut, bakla vesair hububattan 2250, pembeden 2750, piyaz ve sirden 535, keten, kendir ve kenevirde 1500, battan 655, zeytinden 500, agnamdan 450, akçe alınmaktaydı. Ayrıca arusane 205, deştibani 375, saz 115, resmi tapu 2500, cürmü cinayet 1990 akçe olarak kaydedilmişti. Bu tahrirde köyün toplam hâsılı 33.675 akçeydi.¹⁸⁵ 1573'te ise hintadan 2912, şairden 4800, milas, çavdar, susam, nohut, bakla vesair hubbattan 325, pembeden 2900, bostandan 25, ketenden 11, piyaz ves isrden 25, bağattan 1295, meyveden 210, zeytinden 216, kovandan 8, agnamdan 55 akçe olarak tespit edilmişti. Ayrıca arusane 83, deştibani 155, zemin reaya ve hariç reaya 438, tapuyı zemin der ağı ve hane 1250, cürmücinayet 234 akçeydi. Köyün toplam hâsılı ise 17.108 akçe olarak kaydedilmişti.¹⁸⁶ Bunlarla birlikte Dirkick köyünde bir tane Ahi Yavaş zaviyesi adında bir vakıf mülkü yer almaktaydı. Bu vakfa ait 8 dönüm bağ mevcut olup bağın hâsılı 550 akçeydi.¹⁸⁷ Bu vakfın gelirleri TD 571 tarihli defterde paralellik göstermektedir.¹⁸⁸

Doğancılar Köyü

1478 tarihli defterde Doğancılı köyü Ortasiye'ye bağlıydı. Bu tahrirde Doğancılı köyünde ikamet eden nüfus bulunmamaktaydı. Fakat bazı tarımsal faaliyetler hala devam ediyordu. Buna göre köyde yetiştirilen hintadan 300 akçe, şairden 640 akçe, pembeden 315 akçe, sazdan 100 akçe, resmi zeminden 150 akçe alınan köyün toplam 1505 akçe hâsılı mevcuttu. Bu köyde Âlemi oğlu Hızır adında 1 çiftlik mevcut olup çiftliğin hâsılı ise 1505 akçeydi.¹⁸⁹ 1573'te Doğancılar köyünde 10 hane, 8 mücerred bulunmaktaydı. Hanelerin 10'u da bennaktı. Bu tahrirde köyün vergi kalmelri Veli cemaati ile birlikte yazılmıştır.¹⁹⁰

Doğancılı Köyü

1478 tarihli defterde Doğanlı olarak geçen köy, Ortasiye'ye bağlıdır. 42 hane, 5 mücerredin bulunduğu köyde hanelerin 18'i çift, 2'si nimçift, 19'u bennak, 2'si kara ve

¹⁸⁴ BOA. TD. nr 8, s. 345.

¹⁸⁵ BOA. TD. nr 148, s. 615.

¹⁸⁶ KKA. TD. nr 144, s. 280.

¹⁸⁷ BOA. TD. nr 166, s. 472.

¹⁸⁸ KKA. TD. nr 572, v. 129.

¹⁸⁹ BOA. TD. nr 8, s. 349.

¹⁹⁰ KKA. TD. nr 144, v.272.

1'i de imamdı.¹⁹¹ 1529'da Doğancılı olarak kaydedilen köyde 63 hane, 27 mücerred yaşamaktaydı. Hanelerin 1'i çift 27'si nimçift, 35'i bennaktı. Ayrıca köde 2 kürekçi ve 8 sipahi mevcuttu. Buna göre çiftlerden 33, nimçiftlerden 445,5, bennaklardan 420 akçe raiyet rüsumu alınmaktaydı.¹⁹² TD 166 icmal defterinde Doğancılı köyünün hane sayısı 3 eksik, mücerred sayısı 2 fazla kaydedilmiştir. 1573'te ise Doğancılı'da 32 hane, 17 mücerred ikamet etmekteydi. Hanlerin 3'ü çift, 9'u nimçift ve 12'si bennaktı. Bunlara ilave olarak köyde 5 belirsiz ve 2 sipahi bulunmaktaydı. Bu yılda Doğancılı köyünün verileri Kulağuz köyü ile beraber verilmiştir. Köyün genel nüfusu 1529'da nüfus artarken 1573 tarihli defterde nüfus azalmıştır..¹⁹³

1478'de Doğancılı köyünde yetiştirilen hintadan 664 akçe, şarirden 2949 akçe darıdan 290 akçe, pambeden 421 akçe alınırken kendirden 189, bağattan 734, kovandan 14, ganemden 190 akçe alınmıştı. Ayrıca resmi evsat 99, resmi zemin 778, resmi çift 884, badı heva 180 akçe idi. Köyde çiftlik yeri mevcut olup çiftliğin hassı hâsılı 778 akçe ve hassı sipahi 114 dönüm olarak verilen çiftliğin hâsılı 884 akçeydi. Köyün toplam hâsılı ise 3834 akçe olarak kaydedilmişti.¹⁹⁴ 1529 38 kile hintadan 3040, 66 kile şairden 3325, alef burçak, bürölce, mercimek, milas, çavdar, susam, nohut ve bakladan 1255 akçe öşür alınırken pembeden 1530 bostandan 280, keten, kendir ve kenevirden 350, bağattan 1355, agnamdan 25 akçe alınmıştı. Diğer yandan deştibani 350, resmi yurt 150, resmi tapu 1500, resmi zemin 1250, cürmücinayet 963 akçe olarak hesaplanmıştır. Bunlardan başka bir adet harap asiyab bulunan köyün toplam hâsılı 16272 akçeydi.¹⁹⁵

Aynı ythairde Köyde 1 adet çiftlik mevcuttu. "Alaca oğlu Hızır der karye-i doğancılı mezkûr çiftlik Bozacı demekle maruftur. Evvel müselleme çiftliği imiş sonra tımar olmuştur." Şeklinde kaydedilmişti. Çiftliğin iktisadi faaliyetleri "Öşrü hinta ve şair vesair hububat ve öşrü pembe ve resmi zemin ve resmi tapu ve hâsılı sazlık ve resmi kovan ve resmi deştibani ve resmi kışlak ve duhan talyan yörükani kışlacıyan vesayir."¹⁹⁶ Şeklinde kaydedilmiştir.¹⁹⁷

¹⁹¹ BOA. TD. nr 8, s. 354.

¹⁹² BOA. TD. nr 148, s. 619.

¹⁹³ KKA. TD. nr 144, s. 275.

¹⁹⁴ BOA. TD. nr 8, s. 354.

¹⁹⁵ BOA. TD. nr 148, s. 619.

¹⁹⁶ BOA. TD. nr 148, s. 619.

¹⁹⁷ BOA. TD. nr 148, s. 619.

Donduran Köyü

1478 tarihli tahrir defterine göre Donduran köyünde 12 hane, 4 mücerred ikamet etmekteydi. Hanelerin 4'ü çift, 3'ü nimçift, 4'ü bennak ve 1'i imamdı.¹⁹⁸ 1529'da 23 hane, 11 mücerred bulunan köyde, hanelerin 1'i nimçift, 23'ü bennaktı. Diğer yandan köyde 1 imam ve 1 muhassıl bulunmaktaydı. Buna göre nimçifler 16,5, bennaklardan 276 akçe vergi alınmıştı.¹⁹⁹ Bu tahrirdeki veriler TD 166 numaralı icmal deftriyle paralellik göstermektedir. 1573'te ise 60 hane, 39 mücerred yaşayan Donduran köyünde hanelerin 23'ü nimçift, 36'sı bennaktı. Buna göre mücerredlerden 234, nimçiftlerden 379, bennaklardan 432 akçe vergi alınmaktaydı. Donduran köyü'nün genel nüfusunda önemli derecede artış olmuştur. 1478'de nefer sayısı 16 iken bu rakam 1529'da 36'ya, 1573'te ise 99'a yükselmiştir.²⁰⁰

Donduran köyünden 1478 tarihli defterde hintadan 16 akçe, şairden 491 akçe, burçaktan 10 akçe, çavdardan 10 akçe, kendirden 2 akçe, kestaneden 40 akçe alınmaktaydı. Bunlara ek olarak resmi zemin ve bağat 362 akçe, resmi çift ise 228 akçeydi. 1 adet çiftlik bulunan köyde çiftliğin hâsılı 460 akçe, köyün hâsılı ise 1670 akçe olarak tanzim edilmişti.²⁰¹ 1529'da 12 kile hintadan 960, 33,5 kile şairden 1675, milas, çavdar, susam, nohut, bakla, daru, bürülce, burçak ve bürülce 515,5 akçe öşür alınmıştı. Diğer yandan pembe 1297 pembe, bostan 155, keten kendir ve kenevir 205, bağat 515, kovan 25, agnam 450 akçe idi. Ayrıca arusane 115, deştibani 185, tapuyu zemin der ağıl 250, cürmü cinayet 385 akçe olarak hesaplanmıştı. Köyü toplam hâsılatı ise 7030 akçe idi.²⁰² 1573'te Donduran köyünde 21 kile hintadan 2352, 40 kile şairden 2560, milas, susam, çavdar nohut, bakla taru 515 akçe öşür alınmaktaydı. Ayrıca pembeden 1392, bostandan 24, piyaz ve sirden 20, keten, kendir ve kenevirden, 400, kasabağattan 115, bağattan 511, meyveden 30, zeytinden 31, kovandan 35 ve agnamdan 462 akçe alınmıştı. Köyün diğer vergi kalemleri ise arusane 180, deştibani 300, zemin reaya ve hariç reaya 244, tapuyu zemin 260, nisfi cürmü cinayet 101, cürmü cinayetten

¹⁹⁸ BOA. TD. nr 8, s. 350.

¹⁹⁹ BOA. TD. nr 148, s. 626.

²⁰⁰ KKA. TD. nr 144, s. 276.

²⁰¹ BOA. TD. nr 8, s. 354.

²⁰² BOA. TD. nr 148, s. 626.

200 akçe olarak vergilendirilmişti. Köyün toplam hâsılatı 10800 akçe olarak öngörülmüştü.²⁰³

Eksenlü köyü

1478 tarihli defterde nüfus bulunmayan köyün toplam hâsılı 1085 akçeydi.²⁰⁴ 1529 tarihli defterde de nüfus bulunmamaktadır.²⁰⁵ Köyün iktisadi durumu ise “an öşrü hinta ve şair ve sair hububat ve öşrü pembe ve resmi zemin ve resmi tapu ve resmi duhan kışlakçıyan ve resmi kışlak ve resmi tapu yörükân ve sayir mahsulât” şeklinde verilmiştir. Köyün toplam hâsılı ise bu tahrirde 2600 akçedir.²⁰⁶ 1573’te ise 3 zemin mevcut olup zeminlerin dönüm miktarı 90’dı. Aynı tahrirde alınan verigiler ise “an aşarı hububat ve pembe ve bostan ve keten ve kendir ve kenevir ve resmi kovan ve resmi arusane ve resmi deştibani ve resmi zemin ve duhan resmi otlak ve resmi kışlak yörükânı kışlakçıyan ve yava ve kaçgun ve sair tayyarat” şeklinde kaydedilmişti. Köyün toplam hâsıl 400 akçe idi.²⁰⁷

Elekci Köyü

1478 tarihli defterde Ortasiye’ye bağlı olan Elekci köyünde 5 hane, 1 mücerred yaşamaktaydı. Bunlardan 3’ü çift, 1’i bennak ve 1 ortaktı.²⁰⁸ 1529’da Elekci köyünde 12 hane, 5 mücerred ikamet ederken hanelerin 1’i nimçift, 11’i bennaktı. Ayrıca 7 sipahi ve sipahizadegan mevcuttu. Buna göre nimçiftlerden 16,5, bennaklardan 132 akçe alınmıştı.²⁰⁹ Aynı tahririn icmali olan TD 166 numaralı defterde hane sayısında 2 eksiklik bulunmaktadır.²¹⁰ 1573’te ise 5 hane, 11 mücerred ikamet ederken hanelerin 2’si nimçift, 3’ü bennaktı. Elekci köyü’nün genel nüfusunda az sayıda artış olmuş ve özellikle 1529’da bennak sayısı artmıştır.²¹¹

1478’de köyde yetişirilen hintadan 428 akçe, şairden 216 akçe öşür alınırken pembeden 90, kendirden 341, bağattan 52, resmi zeminden 152, resmi çiftten 111 akçe

²⁰³ KKA. TD. nr 144, v. 276.

²⁰⁴ BOA. TD. nr 8, s. 321.

²⁰⁵ BOA. TD. nr 166, s. 471.

²⁰⁶ BOA. TD. nr 148, s. 606.

²⁰⁷ KKA. TD. nr 144, v. 278.

²⁰⁸ BOA. TD. nr 8, s. 348.

²⁰⁹ BOA. TD. nr 148, s. 623.

²¹⁰ BOA. TD. nr 166, s. 471.

²¹¹ KKA. TD. nr 144, v. 281.

alınmaktaydı. Köyün hâsılı ise 1.384 akçeydi.²¹² 1529'da ise 2 kile hintadan 160, 7 kile şairden 350 alınırken milas, çavdar, nohut, susam daru bürülce mercimek vesayir hububattan 10,5 akçe alınmıştı. Diğer yandan pembeden 185, bostandan 15, piyaz ve sirden 65, keten, kendir ve kenevirde 150, bağattan 110, agnamdan 25, resmi aruseneden 30, tapuyu zemin der ağı ve haneden 400, cürmücinayetteten 255 akçe alınmaktaydı. Köyün toplam hâsılı 1999 olarak kaydedilmişti.²¹³ Son olarak 1573'te 3 kile hintadan 336, 5 kile şairden 320, darı, burçak, bürülce, mercimek, milas, çavdar, susam, nohut ve bakladan 105 akçe öşür alınmaktaydı. Ayrıca pembe 170, bostan 5, piyaz ve sir 95, keten ve kendir 150, bağat 75, meyve 21 zeytin 29, kovan 10 agnam 15, arusane 30, deştibani 55, zemin reaya 205, tapuyu zemin der ağıl 198, cürmü cinayet 79 akçe olarak kaydedilmişti. Bu tahrirde toplam hâsılat 2000 akçe idi.²¹⁴

Erdenli Köyü

1573 tarihli defterde rastladığımız Erdenli köyünde 7 hane 1 mücerred ikamet etmekteydi. Köyde bulunan hanelerin 2'si nimçift ve 5'i bennaktı²¹⁵

Eymür Köyü

1478 tarihli defterde Eymür köyünde 28 hane, 8 mücerred bulunmaktaydı. Hanelerin 16'sı çift, 2'si nimçift, 4 bennak ve 6'sı kara idi.²¹⁶ 1529'da ise köyde 38 hane, 3 mücerred mevcuttu. Hanelerin 2'si çift, 12'si nimçift, 23'ü bennaktı. Ayrıca köyde 1 malul bulunmaktaydı. Buna göre çiftlerden 66, nimçiftlerden 248, bennaklardan 276 akçe vergi alınmıştı.²¹⁷ 1573'te 33 hane, 17 mücerred bulunan köyde hanelerin 3'ü çift, 13'ü nimçift ve 15'i bennaktı. Diğer yandan 1 belirsiz, 1 muhassıl, 1 mutak (bennak) bulunan Eymür köyünün nüfusu sürekli artmıştır.²¹⁸

1478'de hintadan 158, şairden 752, piyazdan 63, bağdan 13, kovandan 111, simsimden 900, resmi çiftten 645 akçe alınırken köyün toplam hâsılı 2773 akçeydi.²¹⁹ 1529'da 30 kile hintadan 2400, 50 kile şairden 2500, milas, çavdar, susam, nohut, bakla,

²¹² BOA. TD. nr 8, s. 348.

²¹³ BOA. TD. nr 148, s. 623.

²¹⁴ KKA. TD. nr 144, v. 281.

²¹⁵ KKA. TD. nr 144, v. 275.

²¹⁶ BOA. TD. nr 8, s. 331.

²¹⁷ BOA. TD. nr 148, s. 599.

²¹⁸ KKA. TD. nr 144, v. 270.

²¹⁹ BOA. TD. nr 8, s. 331.

alef, mercimekten 2550 akçe öşür alınırken pembeden 150, bostandan 200, keten, kendir ve kenevirden 350, bağattan 350, agnamdan 200 akçe alınmıştı. Ayrıca arusane 120, deştibani 250, tapuyu zemin der ağıl ve hane 500, cürmücinayet 320 akçe olarak kaydedilmişti. Köyün toplam hâsılatı ise 9730 akçeydi.²²⁰ 1573'te 21 kile hintadan 2352, 38 kile şairden 2432 milas, susam, çavdar, nohut, bakla, alef ve burçaktan 1550 akçe alınırken pembeden 150, bostandan 55, piyaz ve sirden 25, keten, kendir ve kenevirden 350, bağattan 350, meyveden 21, zeytinden 15, kovandan 150, agnamdan 105 akçe alınmıştı. Bunlara ek olarak resmi arusane 120, deştibani 250, zemein reaya 300, tapuyu zemin der ağıl ve hane 500 ve cürmücinayet 211 akçe idi. Köyün toplam hâsılatı ise 9730 akçedir.²²¹

Haydere Köyü

1478 tarihli defterde Haydere köyünde 87 hane, 25 mücerred bulunurken. Bunların 33'ü çift, 5'i nimçift, 29'u bennak, 2'si imam, 4'ü şeyh hacıydı.²²² 1529'da 77 hane 23 mücerred ikamet eden köyde hanelerin 1'i çift 41'i nimçift, 36'sı bennaktı. Ayrıca köyde 1 imam (bennak) , 2 nabedid, 1 piri fani bulunmaktaydı. Bundan dolayı çiftlerden 33, nimçiftlerden 696, bennaklardan 435 akçe vergi alınmıştı.²²³ 1573 tarine gelindiğinde Haydere köyünde 42 haane, 11 mücerred yaşamaktaydı. Hanelerin 4'ü çift, 21' nimçift, 17'si, bennak, 1 imamdı. (çift) Ayrıca köyde 7 mutak (bennak), 12 sipahi ve sipahizadegan bulunurken köyün toplam nefer sayısı 53'tü. Bu tahrirde mücerredlerden 66, çiftlerlerden 132, nimçiftlerden 346, bennaklardan 204 akçe vergi alınmaktaydı.²²⁴ Haydere köyünün genel nüfusu sürekli olarak azalmıştır.

Haydere köyünün tarımsal faaliyetleri içerisinde olan hintadan 390 akçe, şairden 1260 akçe, çavdardan 70 akçe, bürülceden 48 akçe, darıdan 60 akçe, şaluttan 80 akçe öşür alınırken, bağ, bağçe ve bostandan 214, kovandan 88, susamdan 75,5, resmi evsattan 198, resmi zeminden 120, resmi çiftten 1603 akçe vergi alınmıştır. Bundan başka 431 dönümlük çiftlik bulunan köyde çiftliğin toplam hâsılı 7297, köyün toplam hâsılatı ise 21648 akçe olarak hesaplanmıştı.²²⁵ 1529'da 35 kile hintadan 2800, 63 kile şairden 4850, milas çavdar susam bakla nohut, alef burçak bürülce mercimek 655,5

²²⁰ BOA. TD. nr 148, s. 599.

²²¹ KKA. TD. nr 144, v. 270.

²²² BOA. TD. nr 8, s. 336.

²²³ BOA. TD. nr 148, s. 609.

²²⁴ KKA. TD. nr 144, v. 279.

²²⁵ BOA. TD. nr 8, s. 336.

akçe öşür alınırken, pembeden 1500, bostandan 355, kestaneden 105 bağattan 1550, kovandan 140 akçe alınmıştı. Diğer yandan resmi arusane 150, deştibani 250, tapuyu zemin der ağıl 1250, cürmücinayet 1287 akçe olan köyün toplam hâsılatı 16000 akçeydi.²²⁶ 1573'e gelindiğinde ise Haydere köyünde 41 kile hintadan 4592, 85 kile şairden 5440, milas, susam, çavdar, nohut, bakla, börülce ve darudan 655 akçe öşür alınmıştı. Ayrıca; pembeden 1500, bostandan 112, piyaz ve sirden, 12 keten, kendir ve kenevirde 50, kasabattan 17, kestanelikten 155, bağattan 1500, meyveden 250, zeytinden 251, kovan 64, agnamdan 134 akçe alınmaktaydı. Diğer yandan arusaneden 150, deştibaniden, 250, sazdan 15, zemin reaya ve hariç reayadan 505, tapuyu zemin der ağıl ve haneden 1250, cürmücinayetten 1843 akçe alınmıştı. Köyde 1 harap olmak üzere 3 asiya mevcut. Birinin resimi 60, diğerinin ki ise ise 150 akçe idi. Bu tahrirde köyün toplam hâsılatı 29006 akçe olarak kaydedilmişti.²²⁷

İlyaslu Köyü

1478 tarihli defterde 6 hane ikamet etmektedir. Buların 2'si çift, 2'si bennak, 1'i kara, 1'i imamdı.²²⁸ 1529'da İlyaslu ve Muradlu şeklinde kaydedilen köylerde 10 hane, 7 mücerred bulunmaktaydı. Buna göre hanelerin 2'si çift, 3'ü nimçift, 5'i bennaktı. Ayrıca köyde 2 sipahi mevcuttu. Köydeki çiftlerden 66, nimçiftlerden 49,5, bennaklardan 60 akçe raiyet rüsumu alınmaktaydı.²²⁹ 1573'te 4 hane, 1 mücerred yaşayan köyde hanelerin 12'i çift, 1'i nimçift ve 2'si bennaktı.²³⁰

1478 tarihinde İlyaslu olarak kaydedilen köyün ekonomik durumu şu şekildedir. Hintadan 30 akçe, şairden 331 akçe, pambaded 133 akçe alınırken, kendirden 300, bağattan, 11 kovandan 4, zeminden 55, resmi çiftten 46 akçe alınmıştı. Aynı tahrirde köyün toplam hâsılatı 699 akçe olarak hesaplanmıştı.²³¹ 1529'da köylerden 40 kile hintadan 3200, 70 kile şairden 3500, milas, çavdar, susam nohut bakla vesair hububattan 2277,5 akçe öşür alırken, pembe 3550, keten kendir ve kenevir 660 bağat 195, kovan 350, arusane 50, deştibani 205, resmi zeminden 450 akçe alınmaktaydı. Köyün toplam hâsılatı 16698 akçe idi.²³² İlyaslu ve Muadlu köylerinin 1573'teki

²²⁶ BOA. TD. nr 148, s. 609.

²²⁷ KKA. TD. nr 144, v. 279.

²²⁸ BOA. TD. nr 8, s. 344.

²²⁹ BOA. TD. nr 148, s. 629.

²³⁰ KKA. TD. nr 144, v. 284.

²³¹ BOA. TD. nr 8, s. 344.

²³² BOA. TD. nr 148, s. 629.

iktisadi durumu ise; 47 kile hintadan 5264, 80 kile hintadan 5820, milas, susam, çavdar, nohut, bakla, daru, b r lce, burçak vesair hububattan 2011 akçe alınmıştı. Bunlara ek olarak pembe 3015, bostan 25, piyaz ve sir 59, keten kendir ve kenevir 611, bağat 100, meyve 50, zeytin 45, kovan, 350 ve agnam 15 akçeydi. Diğer yandan arusane 30, deştibani 200, zemin reaya va haraç reaya 1200, tapuyu zemin der ağıl 590, nısfı cürmücinayet 44, cürmücinayet 150, resmi otlak 17 akçe olarak kaydedilmişti. Köyün toplam hâsılatı ise 19485 akçe idi.²³³

Muradlu Köyü

1478 tarihli defterde münferit olarak yazılan Muradlu köyü 1529 ve 1573 tarihlerinde İlyaslu ile beraber kaydedilmiştir. Nüfusu bulunmayan Muradlu Köyü bu tahrirde Ortasiye'ye bağlıdır. Tarımsal faaliyetleri bakımından hintadan 60 akçe, Şairden 240 akçe, pembeden 35 akçe, resmi zeminden 75 akçe alınan köyün toplam hâsılı 460 akçeydi.²³⁴

Kalubeglü Köyü

1478 tarihli deftede Kalubeglü köyünde 40 hane, 9 mücerred bulunmaktaydı. Bunaların 20'si çift, 3'  nimçift, 3 bennak, 14 kara idi.²³⁵ Bu tahrirde mukata olarak "Karyeyi Kalubeglü ve Kızıldepe Tabii Kasım Köyü Tabii o ve ortakcıyan Karye Ortasiye ve kuru ve saz. Cem'an 21000" Şeklinde kaydedilen yerler mevcuttur. 1529'da 76 hane, 39 mücerred yaşayan köydeki hanelerin 1'i çift, 46'sı nimçift, 29'u bennaktı. Yine köyde 1 malul bulunmaktaydı.²³⁶ Bu tahrirdeki veriler Kızıldepe cemaati ile beraber yazılmıştır. 1573 tarihinde Kalubegli köyünde 99 hane, 57 mücerred yaşamaktaydı. Hanelerin 21  ift, 37'si nimçift, 49'u bennaktı. Bunlara ek olarak 4 belirsiz ve 1 sipahi bulunmaktaydı. Buna göre mücerredlerden 342, çiftlerden 693, nimçiftlerden 612, bennaklardan 588 akçe alınmaktaydı. Kalubeglü köyünün nüfus miktarı her tahrirde artmıştır. Özellikle  ift, nimçift ve bennak sayılarında önemli dererecede artış meydana gelmiştir.²³⁷

²³³ KKA. TD. nr 144, s. 284.

²³⁴ BOA. TD. nr 8, s. 356; BOA. TD. nr 148, s. 629; KKA. TD. nr 144, v. 284.

²³⁵ BOA. TD. nr 8, s. 340.

²³⁶ BOA. TD. nr 148, s. 613.

²³⁷ KKA. TD. nr 144, v. 284.

1573 tarihinde, Kalubeglü köyünde yetiştirilen 45 kile hintadan 5040, 80 kile şairden 5820, milas, çavdar, susam, nohut, bakla, bürülce ve aleften 1757 akçe öşür alınmıştı. Ayrıca pembeden 10228 bostandan 256, piyaz ve sirden 115, keten, kendir ve kenevirdeen 3490, kasabağattan 215, bağattan 712, meyveden 256, kovandan 52 ve agnamdan 279 akçe alınmaktaydı. Diğer yandan deştibani 1290, saz 115, resmi zemin reaya ve hariç reaya 1355, tapuyu zemin der ağıl ve hane 721 cürmücinayet 1823 akçe olarak kaydedilmişti. Ek olarak mutasarrıfı mehmed veledi hacı olan resmi çayırdan 250 akçe alınmıştı. Köyde 2 asiyab mevcut olup, bu asiyabların resmi 360 akeydi ve asiyab 30 akçelikti. Diğerinin resmi ise 600 akçe ve asiyab 60 akçelikti. Kalubeglü köyünün toplam hâsılatı ise 40000 akçeydi.²³⁸ Ayrıca vakıf olarak Kalubeglü köyünde 1000 akçe gelir getiren 1 tane hamam vardı.²³⁹ Bu hamam TD.571 tarihli vakıf defterinde de 1000 akçe olarak kaydedilmişti.²⁴⁰

Kasım Köyü

1529 tarihli defterde karşılaştığımız Kasım köyünde 23 hane, 11 mücerred mevcuttu. Hanelerin 12'si nimçift, 10'u bennak, 1'i nabadidden oluşmaktaydı. Bu tahrirde üretim ve raiyet rüsumları Kızıldağ cematine yazılmıştır.²⁴¹ 1573 tarihli defterde Kasım köyü Kalubeglü nam karyede taghrifat olmuştur şeklinde kaydedilmiştir. Bu tahrirde köyde 29 hane, 9 mücerred bulunmaktaydı. Hanelerin 3'ü çift, 12'si nimçift, 14'ü bennaktı. Buna göre mücerrelerden 54, çiftlerle 99, nimçiftlerden 240, bennaklardan 168 akçe vergi alınmaktaydı.²⁴²

Bu köyün 1573 tarihli tahririnde 3 kile hintadan 336, 5 kile şairden 320, susam, milas, çavdar, susam, nohut, bakla, daru, alef, bürülce, mercmek, vesair hububatatan 151 akçe öşür alınmaktaydı. Ayrıca pembe 1870, bostan 15, piyaz ve sir 25, keten kendir ve kenevir 964, kasabat 36, bağat 102, meyve 54, zeytin 55, kovan 15, agnam 46 akçe olarak kaydedilirken, arusane 60, deştibani 185, zemin reaya ve haraç reaya 750, tapuyu zemin der ağıl 1000, cürmücinayet 45 akçe olarak kaydedilmişti. Bu tahrirde köyün toplam hâsılatı ise 6000 akçe idi.²⁴³

²³⁸ KKA. TD. nr 144, v. 284.

²³⁹ BOA. TD. nr 166, s. 472.

²⁴⁰ KKA. TD. nr 571, v 129.

²⁴¹ BOA. TD. nr 148, s. 614.

²⁴² KKA. TD. nr 144, v. 274.

²⁴³ KKA. TD. nr 144, v. 274.

Katlıç Köyü

1478 tahririnde Ortasiye'ye bağlı olan Katlıç köyü 49 hane, 10 mücerredten meydana gelmekteydi. Köydeki hanelerin 23'ü çift, 1'i nimçift, 16'sı bennak, 7'si kara ve 1' imamdı.²⁴⁴ 1529'da 43 hane, 19 mücerredin yaşadığı köyde hanelerin 4'ü nimçift, 39'u bennak ve 1'i de imamdı. (bennak) Ayrıca köyde 1 malul bulunmaktaydı. Buna göre nimçiftlerden 66, bennaklardan 423 akçe vergi alınmıştı.²⁴⁵ Katlıç köyü'nün hane ve mücerred sayıları TD 166 numaralı icmal defterine göre 1'er eksik kaydedilmiştir.²⁴⁶ 1573'te ise 61 hane, 50 mücerred mevcuttur. Hanelerin 2'si çift, 31'i nimçift, 25'i bennaktı. Bunlardan başka herhangi bir statüye dâhil olmyan 3 tane belirsiz vardı. Katlıç köyünde 2 tane de zemin bulunmaktaydı. Buna göre mücerredlerden 300, çiftlerden 66, nimçiftlerden 511, bennaklardan 300 akçe alınmıştı²⁴⁷ Katlıç köyünün nüfusu devamlı olarak artmıştır.²⁴⁸ Köydeki çift nüfus düşerken, nimçift bennak ve mücerred nüfuslarında önemli artışlar meydana gelmiştir.

Köyün 1478'deki iktisadi faaliyetleri ise hintadan 596 akçe, şairden 774 akçe, burçaktan 320 akçe alınırken Pembeden 1639, piyazdan 11, kendirden 27, bağattan 181,5, susamdan 30, resmi zeminden 20, badıheva ve evsattatan 110 akçe alınmıştı. Köyün toplam hâsılı ise 7162 akçeydi.

1529'da 16 kile hintadan 1360, 23 kile şairden 1850, milas, çavdar, nohut, susam, bakla, alef ve mercimekten 350 akçe öşür alınırken, pembe 1565 bostan 420, keten kendir ve kenevir 150, bağat 910, zeytin 210, ganem 250, tapıyu zemin 345, cürmücinayetten 537 akçe olınmaktaydı. Köyün toplam hâsılatı 7550 akçe olarak kaydedilmişti.²⁴⁹ 1573'te ise 20 kile hintadan 2240, 55 kile şairden 3520, milas susam, çavdar, nohut, bakla, bürölce ve aleften 385 akçe öşür alınırken pembe 3327, bostan 20, piyaz ve sir 250, keten kendir ve kenevir 15, bağat 550, meyve 200, zeytin 250, kovan 15 ve agnamdan 250 akçe alınmaktaydı. Ayrıca resmi arusane 60, deştibani 200, zemin reaya ve hariç reaya 581, tapıyu zemin 1600, nısfı cürmücinayet 174

²⁴⁴ BOA. TD. nr 8, s. 351.

²⁴⁵ BOA. TD. nr 148, s. 607.

²⁴⁶ BOA TD. nr 166, s. 471.

²⁴⁷ KKA. TD. nr 144, v. 278.

²⁴⁸ BOA. TD. nr 8, s. 351.

²⁴⁹ BOA. TD. nr 148, s. 607.

vecürmücinayetten 200 akçe olarak tespit edilmişti. Bu tahrirde köyün toplam hâsılatı ise 15.294 akçeydi.²⁵⁰

Kazan Deresi ve Altuntaş

1478 tarihli defterde 82 hane, 16 mücerred yaşayan köydeki hanelerin 36'sı çift, 4'ü nimçift, 26'sı bennak, 16'sı kara ve 1'i imamdı.²⁵¹ 1529'da 62 hane, 10 mücerredikamet ettiği köyde 2 çift, 29 nimçift, 31 bennak, 1 imam, 1 malul bulunmaktaydı. Buna göre çiftlerden 66, nimçiftlerden 478,5, bennaklardan 372 akçe vergi alınmıştı.²⁵² 1573'te ise 35 hane, 16 mücerred yaşamaktaydı. Hanelerin 6'sı çift, 13'ü nimçift, 6'sı bennaktı. Bundan mütevellid köydeki mücerredlerden 138, çiftlerden 198, nimçiftlerden 297, bennaklardan 156 akçe vergi alınmıştı.²⁵³

Kazan Deresine bağlı olan Altuntaş köyüne 1573 tahrir defterinde rastlanılmaktadır. Bu tarihten önceki 1478 ve 1529 yılı tahrirleri ile TD 166 numaralı muhasebe defterinde böyle bir köy adı bulunmamaktadır. Altuntaş köyünde 12 hane ve 7 mücerred bulunmakta idi. Bunlardan 5'i nimçift, 7'si bennaktı. 1573 tarihli defterde Kazanderesi ile Altuntaş köylerinin raiyet rüsmüleri ve diğer vergi kalemleri birlikte kaydedilmişti.²⁵⁴

1478 tarihli tahrir defterinde hintadan 166 akçe, şairden 528 akçe, pembeden 240, kovandan 174, ganemden 500, susamdan 450, resmi zeminden 500, resmiçiftten 1303 alınmıştı. Resmi 192 akçe olan 1 tanede asiyab mevcuttur. Köyün toplam hâsılı ise 28712 akçedir. Kazan Deresi köyünün nüfusu 1478'de yüksek iken 1529 ve 1573 tahrirlerinde nüfus düşüktür.²⁵⁵ 1529'da 15 kile hintadan 1200, 50 kile şairden 2500, milas, çavdar, susam, nohut, bakla, alef, burçak ve mercimekten 355 akçe alınırken, bostan 110, piyaz ve sir 55, keten kendir ve kenevir 350, bağat 415, kovan 55 ve agnamdan 210 akçe alınmıştı. Ayrıca resmi arusane 150, tapuyu zemin der ağıl ve hane 450 ve cürmücinayet 502 akçe olarak kaydedilmişti. Köyde resmi 290 akçe olan bir asiyab mevcuttu. Bu köyün toplam hâsılatı 7684 akçe olarak öngörülmüştü.²⁵⁶ 1573'te ise Kazanderesi'nde yetiştirilen 36 kile hintadan 1232, 35 kile şairden 2240, milas,

²⁵⁰ KKA. TD. nr 144, v. 278.

²⁵¹ BOA. TD. nr 8, s. 332.

²⁵² BOA. TD. nr 148, s. 600.

²⁵³ KKA. TD. nr 144, s. 271.

²⁵⁴ KKA. TD. nr 144, s. 271.

²⁵⁵ BOA. TD. nr 8, s. 332.

²⁵⁶ BOA. TD. nr 148, s.600.

susam, çavdar, nohut, bakla, alef ve börülceden 355 akçe öşür alınırken pembe 15, bostan 105, piyaz ve sir 55, keten kendir ve kenevir 250, bağat 400, meyve 15, zeytin 55, kovan 55, agnamdan 205 akçe alınmıştı. Ayrıca resmi arusane 150, deştibani 100, zemin reaya ve hariç reayadan 205, tapuyu zemin der ağıl ve hane 405, cürmücinayet 283, cemaati horzum otlaktan 50 akçe idi. Köyde resmi 420 (60 akçelik), resm 30, resm 420 (60 akçelik) olan 3 asiyab mevcuttu. Köyün toplam hâsılatı ise 7.654 akçedir.²⁵⁷

Kedve Köyü

1478 tarihli defterde 35 hane, 21 mücerred yaşamaktaydı. Hanelerin 11'i çift, 14'ü bennak, 2'si kara ve 1'i imamdı.²⁵⁸ 1529'da 31 hane, 21 mücerred bulunan köydeki hanelerin 6'sı çift, 5'i nimçift, 20'si bennak olarak kaydedilmişti. Ayrıca köyde 6 sipahizade bulunmaktaydı. Buna göre çiftletler 143, nimçiftlerden 82,5, bennaklardan 240 akçe vergi alınmaktaydı.²⁵⁹ 1573'te ise Kedve namı diğer Yenice olarak kaydedilen defterde 31 hane, 23 mücerred bulunmakata idi. Hanelerin 1'i çift, 10'u nimçift, 18'i bennaktı. Bunlardan başka köyde 1 belirsiz ve 1 sipahizade mevcuttu. Bu tahrirde mücerredlerden 138, çiftlerden 33, nimçiftlerden 165, bennaklardan 216 akçe vergi alınmaktadır. Tahrirlere baktığımızda köyün nüfusunda önemli bir değişiklik olmamıştır.²⁶⁰

1478 tarihli defterde hintadan 400 akçe, şarden 2272 akçe, burçaktan 175 akçe pembeden 530, kendirden 29, bağdan 202, kovandan 35 alınırken resmi zeminden 74, resmi çiftten 533, badıhevadan 60 akçe alınmaktaydı. Ayrıca bu tahrirde toplam hâsılı 6570 akçe olan bir çiftlik bulunmaktadır. Köyün toplam hâsılatı ise 6380 akçedir.²⁶¹ 1529'da 36 kile hintadan 2440, 69 kile şairden 3450, milas, çavdar, susam, nohut, bakla ve sayir hububattan 350 akçe öşür alınırken pembeden 2850, bostandan 125, keten, kendir ve kenevirden 125,5, bağattan 415, kovandan 140, agnamdan 250 akçe alınmıştı. Ayrıca deştibani 105, resmi tapu 550, resmi zemin 415, cürmü cinayet 185 akçe idi. Aynı tahrirde köyün toplam hâsılı 12896 akçeydi.²⁶² 1573'te 55 kile hintadan 6860, 88 kile şairden 5632, milas, çavdar, susam, nohut, bakla ve burçaktan 555 akçe öşür

²⁵⁷ KKA. TD. nr 144, v 271.

²⁵⁸ BOA. TD. nr 8, s. 319.

²⁵⁹ BOA. TD. nr 148, s.620.

²⁶⁰ KKA. TD. nr 144, v. 276.

²⁶¹ BOA. TD. nr 8, s. 319.

²⁶² BOA. TD. nr 148, s. 620.

alınmaktaydı. Diğer yandan pembe 2555, bostan 125, piyaz ve sir 15, keten ve kendir ve kenevir 110, kasabağat 25, bağat 208, meyve 140, kovan 140 ve agnam 255 akçe olarak hesaplanmıştı. Son olarak arusane 120, deştibani 105, resmi kuru 50 zemin reaya ve hariç reaya 517, tapuyu zemin der ağıl ve hane 500, cürmücinayet 812 akçe olan köyün toplam hâsılı 1,7928 akçe idi.²⁶³

Kirnez Köyü

1478'da 3 hane bulunan köyde hanelerin 1'i çift, 2'si bennaktı.²⁶⁴ 1529'da 1 bennak, 4 nabadid mevcuttu. Bennak 12 akçe vergi ödemekteydi.²⁶⁵ 1573'te ise Kirnez köyünde nüfus bulunmaktadır. Köyün nüfusu her tahrirde azalmış ve 1573 tahririnde nüfus kaydedilmemiştir.²⁶⁶

Kirnez köyünün tarımsal faaliyetlere ve alınan vergi kalemleri şu şekildedir. 1478 tarihli tahrirde, hintadan 40 akçe, şairden 128, pembeden 200, resmiçiftten 57(resmiçift ve bennak) alınmıştı. Köyde hassı 130 dönüm olan hâsılı 442 akçe olan 1 çiftlik bulunmakta idi. Köyün toplam hâsılı ise 891 akçe olarak hesaplanmıştı.²⁶⁷ 1529'da 11 kile hintadan 580, 15 kile şairden 750, milas, çavdar, susam, nohut ve bakladan 285 akçe öşür alınmaktaydı. Ayrıca pembe 470, piyaz ve sir 55, bağat 123, tapuyu zemin der ağıl ve hane 255, cürmücinayet 135 akçe idi. Köyün toplam hâsılatı 2920 olarak hesaplanmıştı.²⁶⁸ 1573'te ise 12 kile hintadan 1344, 25 kile şairden 1600, milas, çavdar, susam, nohut ve baklanın öşür fiyatı 185 akçe alınırken pembeden 3400, bostandan 45, piyaz ve sirden 55, keten ve kendirden 40, bağattan 55, meyveden 17, zeytinden 45 kovandan 11 akçe alınmaktaydı. Diğer yandan deştibani 150, zemin reaya ve hariç reaya 595, tapuyu zemin 290 ve resmi duhan 396 akçe olan köyün toplam hâsılatı 8328 akçe idi.²⁶⁹

²⁶³ KKA. TD. nr 144, v. 276.

²⁶⁴ BOA. TD. nr 8, s.325

²⁶⁵ BOA. TD. nr 148, s. 627.

²⁶⁶ KKA. TD. nr 144, v.283.

²⁶⁷ BOA. TD. nr 8, s. 325.

²⁶⁸ BOA. TD. nr 148, s. 627.

²⁶⁹ KKA. TD. nr 144, v. 283.

Kulağuzlu Köyü

1573 tarihli defterde mevcut olan köy 1573 tarihli tahrirden önceki defterlerde bulunmamaktadır. 7 hane, 8 mücerredin ikamet ettiği köydeki hanelerin 7'si de bennaktır.²⁷⁰ Kulağuzlu köyünün bu tahrirde tarımsal faaliyeti bulunmamaktadır.

Kulağuz

1573 tarihli tahrirde Kulağuzludan başka Kulağuz adında bir köy daha mevcuttur. Bu köyde 40 hane, 17 mücerred yaşamaktadır. Köyde bulunan hanelerin 7'si çift, 10'u nimçift, 19'u bennaktı. Bunlardan başka köyde 3 belirsiz ve 1 sipahi mevcuttu. Kulağuz köyünde miktarı 30 dönüm olan 1 zemin bulunmaktadır. Buna göre mücerredlerden 222, çiftlerden 330, nimçiftlerden 240 ve bennaklardan 432 akçe alınmaktaydı.²⁷¹

1573'te 5 kile hıttadan 7280, 126 kile şairden 8264, milas, çavdar, susam, nohut, bakla, daru, burçak ve börülceden 1805 akçe öşür alınırken, pembe 3615, bostan 120, piyaz ve sir 11, keten kendir ve kenevir 120, bağat 1507, zeytin 11 ve kovandan 113 akçe alınmaktaydı. Ayrıca arusane 120, deştibani 350, zemin reaya haraç reaya 529, tapuyu zemin der ağıl ve ahne 1250, nıfsu cürmücinayet 300, cürmücinayet 840 akçe olan köyde 1 asiyap mevcuttur. Asiyabın resmi 30 akçedir. Köyün toplam hâsılatı ise 27736 akçeydi.²⁷²

Piskübi Köyü

1478 tarihinde Piskübi köyünde 23 hane, 9 mücerred mevcuttu. Buların 13'ü çift, 2'si nimçift ve 5'i bennaktı.²⁷³ 1529 tarihli defterde Piskübi ve Yıva köyü şeklinde kaydedilmişti. Bu tahrirde 53 hane, 11 mücerred yaşayan köyde, hanelerin 5'i çift, 32'si bennak, 18'i de nimçiftti. Ayrıca köyde 1 nabadid ve 1 malul bulunmaktaydı. Buna göre çiftlerden 165, nimçiftlerden 298, bennaklardan 32 akçe vergi alınmıştı. Ayrıca Piskübi köyünde 11 tane kürekçi mevcuttu.²⁷⁴ 1573'te 39 hane, 18 mücerred bulunan köyde hanelerin 6'sı çift, 25'i bennak olarak kaydedilmişti. Ayrıca köyde 1' belirsiz ve 1 pirifâni bulunmaktaydı. Bu tahrirde köyde 50 dönümlük 1 zemin mevcutu. Köydeki

²⁷⁰ KKA. TD. nr 144, v. 271.

²⁷¹ KKA. TD. nr 144, v. 275.

²⁷² KKA. TD. nr 144, v. 275.

²⁷³ BOA. TD. nr 8, s. 353.

²⁷⁴ BOA. TD. nr 148, s. 608.

mücerredlerden 108, çiftlerden 198, nimçiftlerden 99, bennaklardan 300 akçe alınmıştı. Köyün genelinde nüfun arttığı gözlenmektedir. Özellikle köyde çift nüfus düşerken bennak nüfus artmıştır.²⁷⁵

Piskübi köyünün tarım faaliyetleri ise hintadan 1560, şairden 1400 şair pembeden 223, ketenden 160, kovandan 88, susamdan 120 akçe alınırken, resmi zeminden 350, resmi çiftten 540 akçe alınmıştı. Bunlara ek olarak resmi 65 akçe olan bir tane asiyab bulunmaktaydı. Aynı tahrirde köyün toplam hâsılatı 5911 akçedir.²⁷⁶

1529'da köyde yetiştirilen 35 kile hintadan 2800, 22 kile şairden 1825, alef, daru, mercimek, milas, susam, nohut, bakla ve çavdardan 555 akçe öşür alınmaktaydı. Köyün diğer vergi aklemleri olan Pembe 805, keten, kendir ve kenevir 405, zeytin 400, kovan 1050, ganem 205, arusane 220, deştibani 150, susam 1500 çeltik 8500, tapuyu zemin 1015, cürmücinayet 906 akçe idi. Köyüde 1 asiyab mevcut olup ve resmi 60 akçeydi. Köyün toplam hâsılatı ise 21093 akçe olarak hesaplanmıştı. Bu tahrirde köyde Nehri Bozdoğan Karye-i Katlıç şeklinde mevcut olan nehrin hâsılı 120 akçedir.²⁷⁷ 1573'te 25 kile hintadan 2800, 52 kile şairden 3328, daru, burçak, milas, çavdar, susam, nohut, bakla, vesair hububattan 1810 akçe öşür alınmıştı. Köyün diğer vergi kalemleri pembe 1832, bostan 1815, piyaz vesir 11, keten kendir ve kenevir, 83, bağat 557, meyve 49, zeytin 51, kovan 48, agnam 110, arusane 152, deştibani 450, çeltik 85000, tapuyu zemin 1600, cürmücinayet 394, resmi otlak 300 akçe olarak vergilendirilmişti. Ayrıca köyde resmi 60 olan 1 adet asiyab mevcuttur. Köyün bu tahrirde toplam hâsılatı 15000 akçeydi.²⁷⁸

Seyflü Köyü

1478 tarihli defterde Seyflü köyü 17 hane, 8 mücerredten oluşmaktaydı. Hanelerin 7'si çift, 1'i nimçift, 8'i bennak ve 1'i imamdı.²⁷⁹ 1529'da 9 hane, 4 mücerred bulunan köyde hanelerin 1'i nimçift, 8'i bennaktı. Buna göre mimçiftlerden 16,5,

²⁷⁵ KKA. TD. nr 144, v. 279.

²⁷⁶ KKA. TD. nr 144, v. 279.

²⁷⁷ BOA. TD. nr 148, s. 608.

²⁷⁸ KKA. TD. nr 144, v. 279.

²⁷⁹ BOA. TD. nr 8, s. 324.

bennaklardan 96 akçe vergi alınmaktaydı.²⁸⁰ 1573'te ise köyde nüfus bulunmamaktadır.²⁸¹

1478 tarihli defterde hintadan 1050 akçe ve şairden 1503 akçe öşür alınmaktaydı. Köyün diğer vergi kalemleri olan pembe 1062, ganem 250, resmi zemin 435, resmiçift 343 akçe idi. Köyde çiftlik hassı 180 dönüm (şair, hinta ve pembe hâsılı 810 akçe) olan 1 çiftlik mevcuttu. Seyflü köyünün bu tarihte toplam hâsılı 5473 akçeydi.²⁸² 1529'da 22 kile hintadan 1560, 55 kile şairden 2750, milas, susam, çavdar, bakla, nohut, alef, daru, mercimek, börülce ve burçaktan 600 akçe öşür alınmıştı. Ayrıca köyde bostan 55,5, keten kendir ve kenevir ve meyve 1467, bağat 620, ganem 120, arusane ve deştibani 80, resmi zemin ve hakkulidad 450, tapuyu zemin der ağıl ve hane 300, cürmücinayet 600 akçe idi. Bu tahrirde köyün toplam hâsılatı 8915 akçe olarak kaydedilmişti.²⁸³ 1573 tarihli defterde Seyflü köyünde 35 kile hintadan 3920, 85 kile şairden 5440, milas, çavdar, susam, bakla, alef ve börülceden 600 akçe alınırken, pembeden 1214, bostandan 15, piyaz ve sirden 95, keten, kendir ve kenevirde 210, bağattan 420, meyveden 250, zeytinden 150, kovandan 60 ve agnamdan 80 akçe alınmıştı. Diğer vergi kalemleri, arusane 30, deştibani 250, zemin reaya ve haraç reaya 2074, tapuyu zemin der vağıl ve hane 660, cürmücinayet 622 akçe idi. Köyün toplam hâsılatı 16085 akçe olarak kaydedilmişti.²⁸⁴

Sidere Köyü

1478 tarihli defterde 97 hane, 36 mücerredten oluşan köyde 46 çift, 37 bennak, 10 kara, 2 imam, 2 belirsiz mevcuttu²⁸⁵ 1529 tarihli defterde 117 hane, 72 mücerred bunan köyde 3 çift, 32 nimçift, 85 bennak bulunmaktaydı. Buna göre çiftlerden 132, nimçiftlerden 528, bennaklardan 1020 akçe alınmıştı²⁸⁶ 1573'te ise 50 hane, 34 mücerred vardı. Köydeki hanelerin 3'ü çift, 27'si nimçift, 18'i bennaktı. Ayrıca köyde 1 belirsiz ve 1 kürekçi mevcuttu. Bu tahrirde köyün vergi kalemleri Veli ceatine

²⁸⁰ BOA. TD. nr 148, s. 625.

²⁸¹ KKA. TD. nr 144, v. 282.

²⁸² BOA. TD. nr 8, s. 324.

²⁸³ BOA. TD. nr 148, s. 625.

²⁸⁴ KKA. TD. nr 144, v. 282.

²⁸⁵ BOA. TD. nr 8, s. 334.

²⁸⁶ BOA. TD. nr 148, v. 601.

yazılmıştır.²⁸⁷ Sidere köyünün nüfusu dalgalı bir seyir izlemiştir. 1529'da yükselen nüfus 1573'te tekrar düşmüştür.

1478'de hintadan 1560, şairden 1392, burçaktan 33 ve çavdardan 15 akçe öşür alınırken piyaz ve sirden 31, ketenden 12, bağattan 922, kovandan 242, ganemden 1302, resmi zeminden 34, resmi çiftten 2570 akçe alınmıştı. Köyün bu tahrirde toplam hassılı 11460 akçeydi.²⁸⁸ 1529'da 2 kile hintadan 160 akçe, 13 kile şairden 650, milas, çavdar, susam, nohut ve bakladan 555 akçe öşür alınmaktaydı. Ayrıca piyaz ve sir 15 bağat 350, zeytin 500, agnam 500, tapuyu zemin 500, cürmücinayet 1255 akçe olarak kaydedilmişti. Köyün toplam hâsılatı 7814 akçedir.²⁸⁹ 1573 tarihli defterde Sidere köyünün ekonomik faaliyetleri Veli cemaati ile birlikte yazılmıştır. Bunlarla birlikte Sider köyünde bir cami vakfı mevcuttu. Bu vakfa ait 1 kıta bağ ve asiyab bulunmaktaydı.²⁹⁰

Yenicelü Köyü

1529 tarihli defterde karşılaştığımız Yenicelü köyü 3 hane, 2 mücerreden oluşmaktaydı. Köyde 1 çift, 2 nimçift bulunmaktadır. Köyde bulunan toplam nefer sayısı 5'ti. Köyde bulunan çiftlerden 33, nimçiftlerden 33 akçe vergi alınmıştı.²⁹¹ 1573'te 4 hane, 5 mücerred yaşayan köydeki hanlerin 2'si çift, 2'si bennaktı. Buna göre mücerredlerden 30, çiftlerden 66, bennaklardan 24 akçe raiyet rüsumu alınmaktaydı. Bu tahrirlere göre köyün nüfusunda önemli bir değişiklik olmamıştır.²⁹²

1529 tarihli defterde piyaz ve sirden 55, keten, kendir ve kenevirinden 23, bağattan 275, çeltikten 293 akçe alınırken resmi zemin ve hakkulidad 355, tapuyu zemin der ağıl ve haneden 195 akçe alınmıştı. Köyün toplam hâsılatı ise 2059 akçeydi.²⁹³ 1573 tarihli defterde 8 kile hintadan 896, 12 kile şairden 768, milas, çavdar, susam, nohut, bakla, bürölce, burçak, alef ve darıdan 55 akçe alınırken pembeden 25, bostandan 11, piyaz ve sirden 14, keten, kendir ve kenevirinden 25, bağattan 45, meyveden 15, kovandan 27, agnamdan 50 akçe alınmıştı. Diğer yandan arusane 30, deştibani 111, çeltik 292 (çeltik

²⁸⁷ KKA. TD. nr 144, v. 271.

²⁸⁸ BOA. TD. nr 8, s. 334.

²⁸⁹ BOA. TD. nr 148, s. 601.

²⁹⁰ BOA. TD. nr 166, s. 472.

²⁹¹ BOA. TD. nr 148, s. 627.

²⁹² KKA. TD. nr 144, v. 283.

²⁹³ BOA. TD. nr 148, s. 627.

3 yılda bir ekilir), zemin reaya 220, tapuyu zemin 227, cürmücinayet ve badı heva 570 akçe idi. Bu tahrirde köyün toplam 3000 akçedir.²⁹⁴

Ziyadetlü Köyü

Ziyadetlü köyü'ne 1573 tarihli defterde rastlanılmaktayız. 1573'te 29 hane, 17 mücerred yaşayan köydeki hanlerin 16'sı nimçift ve 13'ü bennaktı. Köyün ekonomik faaliyetleri Veli cemaati ile birlikte yazılmıştır.²⁹⁵

Cemaati Kasım köyü

1478 tarihli defterde Kalubeglü köyü'ne bağlı olan Cemaati Kasım Köyü'nde 4 hane, 2 mücerred, 3 çift, 1 imam olmak üzere toplam 6 nefer bulunmaktadır.²⁹⁶

Cemaati Kızıldape

1478 tarihli defterde Kalubeglü köyüne bağlı olan Kızıldape cemaati 23 hane, 10 mücerreden oluşmaktaydı. Köydeki hanlerin 9'u çift, 4'ü bennak, 10'u karaydı.²⁹⁷ 1529'da Kızıldape cemaati 41 hane, 15 mücerreden meydana gelmekteydi. Hanlerin 33'ü nimçift, 17'si nimçift, 25'i bennak, 1' imamdı. (Bennak) Ayrıca Kızıldape cemaatinde 3 nabadid kaydedilmişti. Aynı tahrirde çiftlerden 33, nimçiftlerden 1237,5, bennaklardan 763 akçe vergi alınmaktaydı. Buna göre Kızıldape cemaatinin nüfus miktarı artış göstermiştir.²⁹⁸

Aynı tarihte Kızıldape cemaatinin yetiştirdiği 65 kile hıntadan 5200, 250 kile şairden 12500, milas, çavdar, susam, nohut, bakla, alef, daru ve bürülceden 2250 akçe öşür alınırken pembeden 2750, piyaz ve sirden 535, keten, kendir ve kenevirden 1500, bağattan 655, zeytinden 500, agnamdan 450 akçe alınmıştı. Diğer yandan arusane 205, deştibani 375, saz 115, resmi tapu 2500, cürmücinayet 1990 akçe olarak kaydedilmişti. Köylerin erin toplam hâsılı 33675 akçedir. (Yukarıdaki veriler Kalubeglü, Kasım Köyü ve Kızıldape cemaatinine aittir.)²⁹⁹

²⁹⁴ KKA. TD. nr 144, s. 283.

²⁹⁵ KKA. TD. nr 144, v. 272.

²⁹⁶ BOA. TD. nr 8, s. 342.

²⁹⁷ BOA. TD. nr 8, s. 341.

²⁹⁸ BOA. TD. nr 148, s. 615.

²⁹⁹ BOA. TD. nr 8, s. 341.

Cemaati Veli

1573 tarihli defterde rastladığımız veli cemaati 24 hane, 7 mücerreden oluşmaktaydı. Hanelerin 24 de bennaktı. Cemaatin toplam nefer sayısı 31'di. Toplam dönüm miktarı 140 olan 3 adet zemin mevcuttu. Buna göre mücerredlerden 486, çiftlerden 99, bennaklardan 998 akçe vergi alınmıştı.³⁰⁰

Tarımsal faaliyetlere ve vergi kalemlerine bakarsak 3 kile hintadan 336, 10 kile şairden 640, milas, çavdar, susam, nohut ve bakladan 455 akçe alınırken Pembeden 12, bostandan 15, piyaz ve sirden 11, keten, kendir ve kenevirden 15, bağattan 350, meyveden 12, zeytinden 11, kovandan 500, agnamdan 500 akçe alınmaktaydı. Ayrıca arusane 260, deştibani 150, saz 250, çeltik 141, zemin reaya ve haraç 250, tapuyu zemin der ağıl ve hane 500, cürmücinayet 144 akçe idi. Köyde resm 30 olan 1 adet asiyab bulunmaktadır. Köylerin toplam hâsılları 7850 akçe idi. (1573 tarihli defterde Ziyadettü, Kulağuzlu, Doğancılı nd Karayalılar ve Cemaati Veli köylerinin vergi kalemleri bir arada verilmiştir.³⁰¹

Çatak mezrası

1529 tarihli defterde karşımıza çıkan Çatak mezrası Ortasiye'ye bağlıdır. Mezrada nüfus kaydedilmemiştir. Mezranın ekonomik durumu, “an aşarı hububat ve pembe ve keten ve kendir ve kenevir ve öşrü bağat öşre muadil ola ve resmi kovan ve resmi deştibani ve resmi zemin hakkul lidad ve resmi tapuyu zemin duhan ve resmi otlak ve resmi kışlak yörükamı kışlacıyan ve yav ave kaçgun vesayir tayyarat.” Şekilinde verilmiştir. Köyün toplam hâsılatı 2250.³⁰²

Çeltükçü Mezrası

1529 tarihli defterde bulunan Çeltükçü mezrası Bozdoğan'a bağlıdır. Mezrada nüfus bulunmamaktadır. Mezranın ekonomik durumu ise “an öşrü hububat be pembe kendir ve resmi zemin ve tapu deştibani yökam kovan haraç reaya”şeklinde verilmiştir.

³⁰⁰ KKA. TD. nr 144, v. 272.

³⁰¹ KKA. TD. nr 144, v. 272.

³⁰² BOA. TD. nr 148, s. 630.

Buna göre mezranın toplam hâsılatı 1330 akçedir.³⁰³ Mezrada Bozdoğan halkının ziraat yaptığı bunun karşılığı olarak da vergilerini sipahiye ödedikleri anlaşılmaktadır.

Hacı Muhiddin Mezrası

1478 tarihli defterde İlyaslu köyüne bağlı olan Hacı Muhiddin mezrasında 59 kile hintadan 624, pembeden 96 akçe alınmaktaydı. Mezranın toplam hâsılı 720 akçe idi.³⁰⁴

Hacı Yahşi Mezrası

1478 tarihinde Dirkicik köyüne bağlı olan Hacı Yahşi mezrasında 1 kara mevcuttur. Çiftlik mevcut olan mezrada “Yekûn mezrai İlaldı ve mezrai Hacı Yahşi ma çiftlik hassı 3072 şeklinde verilmiştir. Mezranın toplam hâsılı bu tahrirde 678 akçedir.³⁰⁵ 1529 tarihli defterde Hacı Yahşi mezrası “vesair hububat ve resmi zemin ve tapu ve resmi kışlak yörükân ve resmi duhan” şeklinde verilmiştir. Bu mezranın toplam hâsılı 835 akçe olarak verilmiştir.³⁰⁶ 1573 tarihinde Hacı Yahşi mezrası “an aşarı hububatı ve pembe ve bostan ve keten kendir ve kenevir resmi kovan ve resmi zemin ve hakkul idad ve tapuyu zemin ve resmi, duhan ve resmi otlak kışlak yörükânı kışlakçıyan ve yava ve kaçgun.” Şeklinde verilen mezranın toplam hâsılı 1000 akçedir.³⁰⁷

Habib Mezrası

1573 tarihli defterde Habib mezrası Eksenlü köyüne bağlıdır. Mezranın ekonomik faaliyetleri, “mahsulat an aşarı hububat ve pembe ve bostan ve ketan ve kendir ve kenevir ve öşrü bağat ki öşre muadil ola ve resmi kovan ve resmi duhan ve hakkulidad ve resmi tapuyu zemin ve resmi deştibani ve yava ve kaçgun ve resmi duhan ve resmi otlak yörükânı kışlakçıyan ve sair tayyarat.” Şeklinde verilmiştir. Mezranın toplam hâsılatı 2000 akçedir.³⁰⁸

³⁰³ BOA. TD. nr 148, s. 630.

³⁰⁴ BOA. TD. nr 8, s. 348.

³⁰⁵ BOA. TD. nr 8, s. 345.

³⁰⁶ BOA. TD. nr 148, s. 630.

³⁰⁷ KKA. TD. nr 144, v. 286.

³⁰⁸ KKA. TD. nr 144, v. 286.

İlaldı mezrası

1478 tarihli defterde ilaldı mezrası 3 haneden oluşmaktadır. Bunların 22si çift, 1'i bennaktı. Bu tahrirde İlaldı mezrasında 6 kile hintadan 180, 17 kile şairden 912 akçe, burçaktan 10, darıdan 30 akçe alınırken pembeden 300, tapuyu zeminden 50, resmiçiftten 78 akçe alınmıştı. Bu tahrirde köyde hassı 114 dönümlük 1 adet çiftlik vardı. Çifliğin hâsılı 533 akçedir. Mezranın hâsılı ise 2393 akçe olarak hesaplanmıştır.³⁰⁹1529 tarihinde ilaldı mezrası 3 haneden oluşmaktadır. Bunlar 2 nimçift, 1 bennaktır. Nimçiftlerden 33, bennaklardan 12 akçe vergi alınmaktadır. Bu mezrada üretim ve vergiler birlikte verilmiştir. “An aşar-ı hubabat ve resmi bostan ve pembe keten ve kendir ve resmi deştibani ve resmi arusane ve resmi duhan yörükanı kışlacıyan ve resmi kaçun vesayir tayyarat.” Şeklinde verilen mezranın toplam hâsılatı 1750 akçedir.³¹⁰1573 tarihinde ilaldı mezrasında nüfus bulunmamaktadır. Mezranın ekonomik durum “Mahsulü aşarı hububat pembe ve bostan keten ve kendir resmi kovan ve resmi deştibani ve resmi zemin ve tapuyu zemin ve resmi duhan veresmi otlak yörükanı kışlacıyan yava ve kaçgun vesayir.” Şeklinde verilmiş ve mezranın toplam hâsılatı 1750 akçedir.³¹¹

Kadı mezrası

1573 tarihli defterde ortasiye bağlı olan Kadı mezrasında nüfus yoktur. Mezranın ekonomik faaliyetleri “mahsulât an aşarı hububat ve pembe ve bostan ve ketan ve kendir ve kenevir ve öşrü bağat ki öşre muadil ola ve resmi kovan ve resmi duhan ve hakkul idad ve resmi tapuyu zemin ve resmi deştibani ve yava ve kaçgun ve resmi duhan ve resmi otlak yörükanı kışlakçıyan ve sair tayyarat.” Şeklinde verilen mezranın toplam hâsılatı 2250 akçedir.³¹²

Kalurlu mezrası

1478 tarihinde rtasiye bağlı olan Kalurlu mezrasında nüfus yoktur. Ekonomik faaliyetler ise 8 kile hintadan 240 akçe, 30 kile şairden 480 akçe alınmıştı. Ayrıca pembeden 170, resmi kovandan 44 akçe alınırken köyün toplam hâsılı 934 akçedir.³¹³

³⁰⁹ BOA. TD. nr 8, s. 344.

³¹⁰ BOA. TD. nr 148, s. 603.

³¹¹ KKA. TD. nr 144, v. 272.

³¹² KKA. TD. nr 144, v. 286.

³¹³ BOA. TD. nr 8, s. 348.

Kasablu mezrası

1529 tarihli defterde Kasablu mezrasında nüfus bulunmamaktadır. Ekonomik faaliyetler ise 20 kile hıntadan 1600 akçe, 38 kile şairden 1400 akçe alınmaktaydı. Diğer sair hububat ise 355 akçe, pembe 900, bostan 85, piyaz ve sir 5, keten kendir ve kenevir 40, bağat 115, deştibani 250, resmi zemin 250, cürmücinayet 50 akçe olarak kaydedilmişti. Mezranın toplam hâsılı ise 4900 akçedir.³¹⁴

Kırdere mezrası

1573 tarihli defterde Kırdere mezrası Ortasiye bağlıdır. Nüfus bulunmayan mezrada ekonomik faaliyetler şu şekilde verilmiştir. “an aşarı hububat ve öşrü pembe ve bostan ve keten ve kendir ve kenevir kovan ve resmi deştibani ve resmi zemin ve hakkul vaad ve resmi tapuyu zemin ve resmi duhan ve resmi otlak ve resmi kışlak yörükanı kışlacıyan ve yava ve kaçgun vesayir tayyarat.” Mezranın toplam hâsılatı 4460 akçedir.³¹⁵ 1529 tarihli defterde Kırdere mezrasında nüfus yoktur. Mezranın ekonomik faaliyeti “An aşarı hububat ve resmi zemin ve resmi tapu ve resmi duhan ganem yörükanı ve sair mahsulât.” Şeklinde verilmiş olan mezranın toplam hâsılı 1500 akçedir.³¹⁶

Kız mezrası

1478 tarihli defterde Kız mezrası Kedve öyüne bağlıdır. Mezranın toplam hâsılı 590 akçedir.³¹⁷

Kurdoğlu mezrası

1573 tarihli defterde Ortasiye’ye bağlı olan mezranın tarımsal faaliyetleri “an aşarı hububat ve pembe ve bostan ve ketan ve kendir ve kenevir ve öşrü bağat ki öşre muadil ola ve resmi kovan ve resmi duhan ve hakkul vaad ve resmi tapuyu zemin ve resmi deştibani ve yava ve kaçgun ve resmi duhan ve resmi otlak yörükanı kışlakçıyan ve sair tayyarat.” Şeklinde verilmiştir. Mezranın toplam hâsılatı 5000 akçedir.³¹⁸ Mezra 1529’ da “An aşarı hububat ve resmi zemin ve tapuyu ve resmi otlak

³¹⁴ BOA. TD, nr 148, s. 630.

³¹⁵ KKA. TD. nr 144, v.285.

³¹⁶ BOA. TD. nr 148, s. 606.

³¹⁷ BOA. TD. nr 8, s. 321.

³¹⁸ KKA. TD. nr 144, v. 285.

ve resmi kışlak agnam ve resmi duhan kışlakçıyan vesayir mahsulât.” Şeklinde yazılan mezranın toplam hâsılatı 4030 akçedir.³¹⁹

Türkeri mezrası

1478 tarihli defterde 2 bannak bulunan mezrada, diğer tahrirlerde nüfus bulunmamaktadır. Mezranın tarımsal faaliyetleri ise 1478 tarihli defterde şairden 64 akçe, burçaktan 5 akçe, pembeden 926 akçe, öşür alınmaktadır. Ayrıca resmi bennak 24, resmi zemin 83 akçe olan mezrada 120 dönümlük bir tane çiftlik mevcuttur. Çiftliğin hâsılı 1244 akçedir. Mezranın toplam hâsılatı ise 2369 akçe olarak hesaplanmıştır.³²⁰ Mezranın 1529 tarihli deftere göre tarımsal faaliyetlerine baktığımızda 25 kile hintadan 200, 31 kile şairden 1580, pembeden 2980 akçe alınmaktadır. Ayrıca deştibani 250, resmi zemin 975 olan mezranın toplam hâsılı 7900 akçeydi.³²¹ 1573 tarihli defterde mezranın ekonomik faaliyetleri “an aşarı hububat ve pembe ve bostan ve keten ve kendir ve kenevir ve öşrü bağat ki öşre muadil ola ve resmi kovan ve resmi duhan ve hakkul idad ve resmi tapuyu zemin ve resmi deştibani ve yava ve kaçgun ve resmi duhan ve resmi otlak yörükani kışlakçıyan ve sair tayyarat.” Şeklinde kaydedilmiştir. Bu tahrirde mezranın toplam hâsılı 10500 akçedir.³²²

3. Toplam Nüfus ve Yerleşme Özellikleri

Yukarıda verilen bilgiler ışığında Bozdoğan kazasının toplam nüfusu ve yerleşme özellikler üzerinde durulmalıdır. Böylece bir yüzyıl boyunca bölgenin geçirdiği evrede yaşanan değişimler daha somut bir şekilde ortaya konulacaktır. Bu bağlamda 1478 tarihli TD 8 numaralı defterde Bozdoğan kazasının tamamında yaşayan 1160 nefer bulunmaktadır. Bu neferlerin 901’i hane, 259’u ise mücerredir. 42 nefer de muaf olarak kaydedilmiştir. Buna göre kaza nüfusunun %75’ini haneler, %22’sini mücerredler, %3’ünü ise muafolar oluşturmaktaydı. Ayrıca kazada 382 çift, 43 nimçift, 285 bennak, 134 kara, 4 ortak, 21 imam 11 belirsiz, 1 nabadid, 1 pir-i fani, 4 şeyh

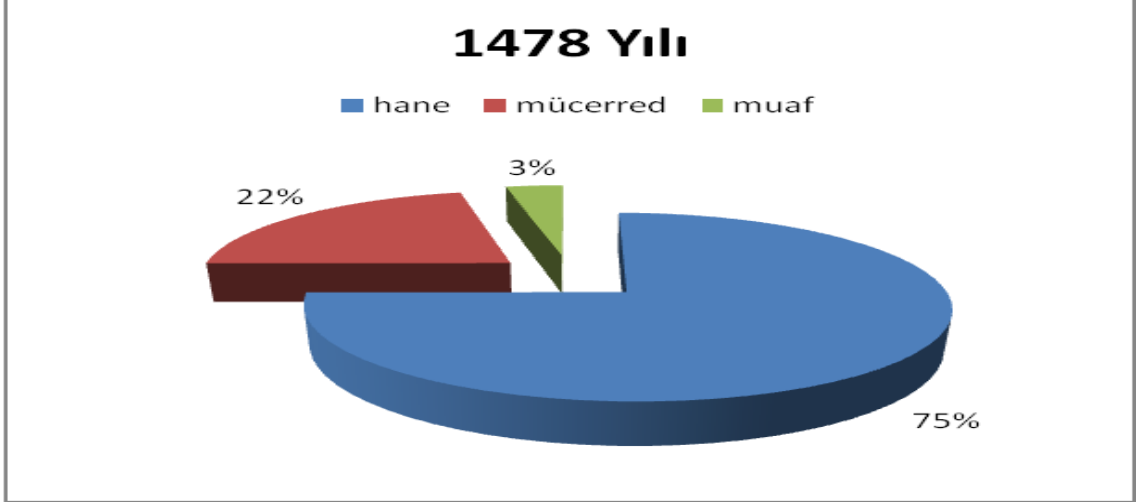
³¹⁹ BOA. TD. nr 148, s. 624.

³²⁰ BOA. TD. nr 8, 349.

³²¹ BOA. TD. 148, s. 629.

³²² KKA. TD. 144, s. 285.

bulunmaktaydı. Bu durumda kazadaki çift sayısının, nimçift ve bennak sayısından fazla olduğu görülmektedir.³²³

Şekil 19: Hane, Mücerred ve Muafların Toplam Nüfus İçindeki Oranları

TD 8 numaralı defterde 133 nefer sayısı ile kazanın en büyük köyü Sidere'dir. 122 neferle bu köyü, Bozdoğan nefsi takip etmektedir. Ayrıca 112 nefer sayısı ile kazanın önemli köylerinden biri de Haydere köyüdür. 2 nefer sayısı ile Türkeri mezrası, 3 nefer sayısı ile İlyaslu köyüne bağlı İldı mezrası, Bozdoğan kazasında en az nüfusa sahip yerleriydi. Bunlardan başka 3 neferin bulunduğu Kirnez köyü de kazanın az nüfusa sahip köylerindendi.³²⁴ TD 8 numaralı deftere göre, 97 hane ile kazanın en fazla hanesi Sidere köyünde bulunmaktaydı. Sidere köyünden başka Bozdoğan nefsi 96, Haydere 87, Kazandere 82 hane ile Bozdoğan kazasının en fazla haneye sahip köyleriydi. Kazanın en az hanesine sahip köyleri ise 3'er hane ile Kirnez köyü, Kalubeglü ve İlyaslu köyüne bağlı İldı mezrasıydı. Ayrıca 4 hane ile Kalubeglü köyüne bağlı Kasım köyü cematı ve 5'er hane ile Ada, Elekci ve Çulluyan köyleri en az haneye sahip köylerdi.³²⁵

TD 1478 tarihli defterde toplam nüfus içinde 46 çiftle en fazla çift bulunan köy Sidere'dir. 36 çift sayısı ile bu köye en yakın köy Kazanderesi olurken, en az çift

³²³ BOA. TD. nr 8, s. 319 – 356.

³²⁴ BOA. TD. nr 8, s. 334,336, 349, 344, 325.

³²⁵ BOA. TD nr 8, s. 340, 344, 342, 347, 348, 356.

bulunan köyler ise 1'er çift ile Ara ve Kirnez köyleridir.³²⁶ Kazanın bu tahrirdeki nimçift sayılarına baktığımızda, 7 nimçift sayısına sahip olan Kedve köyü ilk sırada yer alırken, Kazandere ve Haydere köyleri 4 ve 5 nimçift sayısı ile en fazla nimçift bulun köyler arasındadır. En az nimçifte sahip köyler, 1'er nimçiftle Seyflü, Bozdoğan nefsi, Ayaküsten, Ada ve Katlıç köyleridir.³²⁷ Kazanın 1478 tarihli defterindeki en yüksek bennak nüfusuna sahip yeri, 40 bennakla Bozdoğan nefsidir. Sidere köyü de 37 bennak nüfusuyla köyler arasında en fazla bennak sayısına sahip köydür. 1'er bennak bulunan İlaldı mezrası, Ada köyü, Elekci ve Çulluyan köyleri bennak sayısının en az olduğu köylerdir.³²⁸ Kazadaki kara nüfusu ise en çok Bozdoğan nefsinde bulunmaktadır. Mevcut kara sayısı 22'dir. Ayrıca kara nüfusun yoğun olduğu yerler arasında Kazanderesi ve Kalubeglü köyleri bulunmaktadır. Bu köylerin mevcut kara sayısı 16 ve 14'tür. 1'er karayla en az kara bulunan köyler Ara, Bayezidlü, Beci ve İlyaslu köyleridir.³²⁹

Bozdoğan kazasının 1529 tarihinde tanzim edilen TD 148 numaralı defterinde 1617 neferi bulunmaktadır. Bu neferlerden 1140'ı hane iken 410'u mücerredti.³³⁰ Buna göre kaza nüfusunun %67'sini haneler, %24'ünü mücerredler ve %9'unu muafklar oluşturmaktyadı. Kazanın diğer nüfus birimleri ise şu şekilde sıralanmıştır. Kazada 50 çift, 415 nimçift, 680 bennak, 12 imam, 2 müezzin 5 belirsiz, 16 nabedid, 5 pirifâni, 7 malul, 3 muhassıl, 8 çeltükçü, 35 kürekçi, 49 sipahi ve sipahizadegan bulunmaktadır.³³¹

1478 tarihinde yapılan tahrirden 1529'a kadar Bozdoğan kazasının nüfusunda önemli değişiklikler olmuştur. Artan nüfusun yanında kazadaki nüfusu oluşturan nüfus birimlerinde de önemli değişiklikler görülmektedir. Özellikle mücerred sayısı %51,70 oranında artarak iki katına çıkmıştır. Kazadaki çift sayısı büyük oranda düşerken, düşüş oranı %86,911 gibi oldukça yüksek bir orana tekabül etmektedir. %865 oranında artan nimçiftler önemli derecede yükselmiştir. Bu iki tahrir arasında kazanın bennak nüfusu da aşırı derecede yükselmiştir. Bennakların yükselme oranı ise %138,59'dur. Bu yükselmenin nedenlerinden biri 1529 tarihli defterde karaların bennak olarak kaydedilmesidir. Bu tahrirde imamların sayılarında da azalma olmuştur. 1478 tahririnde

³²⁶ BOA. TD. nr 8, s. 334, 332, 325.

³²⁷ BOA. TD. nr 8, s. 319, 332,336, 324, 326, 342, 348, 351.

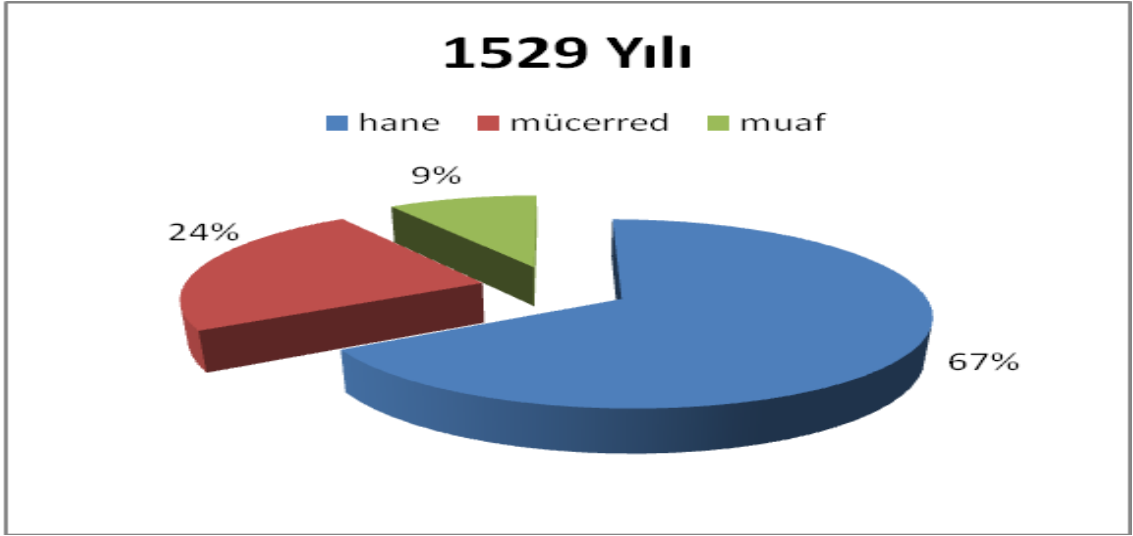
³²⁸ BOA. TD. nr 8, s. 326, 334, 344, 347, 348, 356.

³²⁹ BOA. TD. nr 8, s. 326, 332, 340, 322, 323, 344.

³³⁰ BOA. TD. nr 148, s.596-630.

³³¹ BOA. TD. nr 148, s. 596 -630.

kaydedilmeyen sipahizade ve sipahizadeganlar 1529 tarihli tahrirde kazada önemli bir yer tutmaktadır. Bunların yanı sıra 1529 tarihli defterde kaydedilen küreçi ve çeltükçüler kazanın nüfusu için önemli unsurları arasındadır.³³² Burada çift, nimçift ve bennak statülerinde tespit edilen düşüş ve artışların izah edilmesi gerekmektedir. İlk tahrire göre azalan çift miktarı bölgedeki çiftlerin bölündüğünü göstermektedir. Bu itibarla nimçift ve bennak sayısındaki artış böylece daha anlamlı hale gelmektedir. Çiftler bölünerek topraksız köylüler arasında taksim edilmiş olmalıdır.

Şekil 20: Hane, Mücerred Ve Muafların Toplam Nüfus İçindeki Oranları

1529 tarihinde tanzim edilen TD 148 numaralı defterde kazanın en kalabalık köyü TD 8 numarada olduğu gibi Sidere köyüdür. Toplam 189 nefere sahip olan köy kazanın önemli köyleri arasındadır. Sidere'den başka 1529 tahririnde nefer sayısı bakımında en fazla olan köyler 109'ar neferle Bozdoğan nefsi ve Ortasiye, 104 neferle Haydere ve 88 neferle Ayaküsten köyleridir.³³³ TD 148 numaralı defterde Bozdoğan kazasını en az nefer sayısının bulunduğu yerler ise şu şekildedir. İlaldı mezrası 3 neferle kazanın en az neferin olduğu yerdir. Ayrıca 5'er neferle Kirnez ve Yenicali, 7 neferle Beci köyü kazada en az neferin bulunduğu yerlerdir.³³⁴

³³² BOA. TD. nr 148, s. 596 – 630.

³³³ BOA. TD. nr 148, s. 596, 606, 609, 604.

³³⁴ BOA. TD. nr 148, s. 603, 627, 627, 604.

TD 148 numaralı deftere göre 117 haneyle en fazla haneye sahip köy Sidere olarak kaydedilmiştir. Sidereyi 95 hane ile Bozdoğan nefsi, 78'le Ortasiye, 77 ile Haydere köyü takip etmektedir. En az haneye sahip olan köy ise Kirnez köyüdür. Bu köyü 3 hane ile İlaldı mezrası, 5 hane ile Beci köyü, 7 ve 9 hane ile Çulluyan ve Seyflü köyü takip etmektedir.³³⁵ TD 148 numaralı defterde 72 mücerrede sahip olan Sidere köyü en fazla mücerrede sahip köy olarak kaydedilmiştir. 39 mücerred ikamet eden Kalubeglü köyü ise ikinci sıradadır. Mücerred sayısı en az köyler ise 1 ve 2 mücerredin bulunduğu Beci ve Yenichelü köyleridir.³³⁶

Çift sayısı bakımından en fazla olan köy 6 çiftle Kedve köyüdür. 5'er çiftle Kedve köyünü, Bozdoğan nefsi, Ortasiye ve Çavdar köyleri takip etmektedir. Kazada en az çiftin bulunduğu köyler ise 1'er çiftle Çeltükçü, Beci, Dirkecik, Haydere, Kalubeglü, Doğancılı ve Yenichelü köyleridir.³³⁷ Çift sayısının az olması bölgenin coğrafi yapısıyla ilgili olabilir. Engebeli bir yapıya sahip olan bölgede ziraat alanlarının kısıtlı olması çift sayısının az olmasında etkili olmalıdır. Nimçift sayılarına baktığımızda en fazla nimçift bulunan köy 46 nimçiftle Kalubeglü köyüdür. Kalubeglü köyünü 41 nimçiftle Haydere köyü takip etmektedir. En az nimçiftin bulunduğu köy 1'er nimçiftle Elekci, Seyflü ve Donduran köyleridir. Bennak nüfusun en fazla olduğu köyler ise 85 ve 63 bennakla Sidere köyü olurken Sidere Köyü'nü 63 bennakla Bozdoğan nefsi takip etmektedir. En az bennak sayısı İlaldı mezrasında ve Kirnez köyünde bulunmaktadır. Bu köylerin bennak sayısı ise 1'dir.³³⁸

1573 tarihinde tanzim edilen TD. 144 nuralı defterde Bozdoğan kazasının toplam nüfusunda az sayıda artış olduğu tespit edilmektedir. Bununla birlikte 1573 tahririnde nefer sayısı artarken hane sayısı düşmüştür.³³⁹ Bu tahrirde kazanın nüfusunun %60'ını hanler, %33'ünü mücerredler, %7'sini muaflar oluşturmaktaydı. 1529 tahririnde nefer sayısı 1627 iken bu sayı 1573 tahririnde 1750'ye çıkmıştır. %1,31 oranıyla düşen hane sayısı ise 1140'tan 1125'e inmiştir. Mücerredler de 410'dan 622'ye yükselirken mücerred nüfusunda yaşanan artış oranı %52,70'dir. Kazada bulunan çift sayısı %130'luk bir artış göstererek 50'den 115'e yükselmiştir. Bu durumda bir önceki tahrirden bu süreye kadar yeni toprakların ziraate açıldığı düşünülebilir. Diğer taraftan

³³⁵ BOA. TD. nr 148, s. 601, 596, 606, 609, 627, 603, 604, 620, 627.

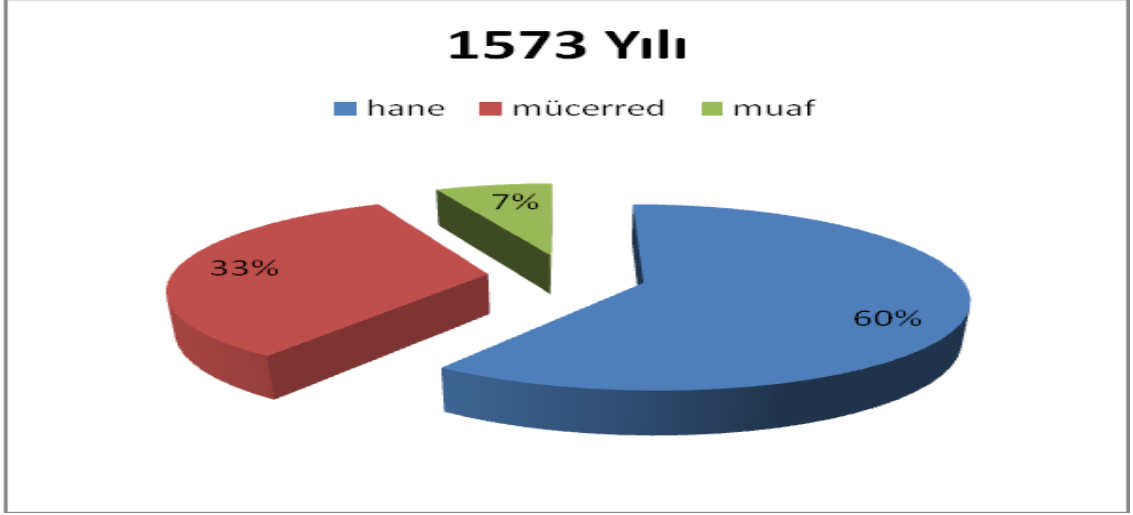
³³⁶ BOA. TD. nr 148, s. 601, 613, 604, 627.

³³⁷ BOA. TD. nr 148, s. 620, 596, 606, 624, 598, 604, 630, 609, 613, 619, 627.

³³⁸ BOA. TD. nr 148, s. 613, 609, 623, 625, 626, 601, 596, 603, 627.

³³⁹ KKA. TD. nr 144, v. 266- 286.

nimçiftler 415'ten 385'e düşerken nimçiftlerin azalma oranı %7,22 olarak hesaplanmıştır. Yine kazada bulunan bennaklar da azalarak 680'den 543'e gerilemiştir. Benakların düşme oranı ise %20,14'tür. 1573 tarihli tahrirde belirsizlerin sayısı oldukça fazladır. 1529'da 35 kürekçi kaydedilirken, 1573 tarihli tahrirde sadece 2 kürekçi kaydedilmiştir.³⁴⁰

Şekil 21: Hane, Mücerred Ve Muafların Toplam Nüfus İçindeki Oranları

1573 tarihli tahrirde kazanın genel nüfus özelliklerini verdikten sonra kaza nefsinin ve köylerinin nüfus durumları şu şekildedir. 1573 tarihli defterde nefer sayısının en çok olduğu köy 156 neferle Kalubeglü köyüdür. Nefer sayısının kalabalık olduğu diğer yerler arasında 124 neferle Ortasiye, 117 neferle Dirkickik ve 111 neferle Katlıç bulunmaktadır. Nefer sayısının en az olduğu yerler arasında 5 hane ile İlyaslu ve Muradlu, 8 nefer sayısıyla Erdenli köyü bulunmaktadır.³⁴¹ 1573 tarihli defterdeki hane sayısı bakımından 99 hane ile Kalubeglü köyü ilk sırada yer almaktadır. Kalubeglü köyünü Ortasiye 74, 61'er hane ile Katlıç ve Dirkickik köyleri takip etmektedir. En az hane bulunan yerler ise 4'er hane ile Yenicelü, İlyaslu ve Muradlu köyleridir.³⁴² TD 144 numaralı defterde 57 mücerredle Kalubeglü Köyü en fazla mücerredin bulunduğu köydür. Kalubeglü Köyünden sonra 56 mücerredle Dirkickik, 50'şer mücerredle Ortasiye ve Katlıç köyleri en fazla mücerredin bulunduğu yerler arasındadır. En az mücerredin bulunduğu yer ise, 1 mücerredle Erdenli köyüdür. 1573 tahririnde, kazanın çift sayılarında önemli değişiklik olmuş ve en fazla çiftin bulunduğu yer 21 çiftle

³⁴⁰ KKA. TD. nr 144, v. 266- 286.

³⁴¹ KKA. TD. nr 144, v.284, 266, 286, 278, 284, 275.

³⁴² KKA. TD. nr 144, v. 284, 266, 278, 280, 283, 284.

Kalubeglü köyüdür. Kazadaki en az çiftin bulunduğu yer ise 1 çiftle Alihanlu, Kedve ve İlyaslu köyleridir.³⁴³ Nimçift ve bennak sayıları bakımından kazanın en fazla nimçift ve bennak sayısına sahip köyü Kalubeglü'dür. En az nimçift ve bennak nüfusun bulunduğu yerler İlyaslu ve Yenice köyleridir.³⁴⁴

Bütün bunlardan sonra genel nüfusunun bir değerlendirmesini yapacak olursak ortaya çıkan tabloyu şöyle özetleyebiliriz. Yalnız bu değerlendirmeye geçmeden önce tahrir defterlerinde kaydedilen nüfusun vergi nüfusundan ibaret olduğu belirtilen nüfus içinde askeri sınıfa mensup olanlarla kadınları ve kisb ü kâra malik olamayan erkeklerin kaydedilmediğini de hatırd tutmak gerekmektedir. Buna rağmen tahrir defterlerinden hareketle tahmini nüfus hesaplamaları da yapılmaktadır. Bu cümleden olarak biz de tahmini nüfus hesaplamalarında genel olarak kabul edilen haneX5+mücerred+muaf formülünden hareketle kazanın tahmini nüfusunu ortaya konmaya çalışılmıştır.

Buna göre 1478 tarihli TD 8 numaralı defterdeki bilgilerden hareketle Bozdoğan nefsi ve köylerinin toplam nüfusu 4806'dır. Nüfus içinde hanelerin sayısı 901, mücerrelerin sayısı 259, muafaların sayısı ise 42'dir.³⁴⁵ 1529 tarihli defterde kazanın toplam nüfusu %29,98 oranında artarak 6247'ye yükselmiştir. Nüfusun 1140'unu haneler, 410'unu mücerredler oluştururken 163'ünü de muafalar oluşturmaktadır.³⁴⁶ Bunların artış oranları ise haneler bazında %26,52, mücerredler bazında %58,30, muafalar bazında %288'dir. Son olarak 1573 tarihli defterde Bozdoğan kazasının yaklaşık toplam nüfusu 6380'dir. 1529 - 1573 arası toplam nüfus artış oranı sadece %2,12'dir. Nüfusun 1125'ini haneler 622'sini mücerredler, 133'ünü muafalar oluşturmaktadır.³⁴⁷ 1529 tarihli tahrir göre haneler %1,31, muafalar %18,10 oranında azalırken mücerredler %51,70 oranında önemli bir artış göstermiştir. Bozdoğan kazasının yaklaşık bir asırlık nüfus birimlerinin artış oranları ise haneler %24,86, mücerredler %140,15, muafalar %216,66 oranında artarken toplam nüfus ise %32,75 oranında artmıştır. Sonuç itibariyle 1478'den 1573'e kadar 1584 kişi arttan nüfus 1529 ile 1573 arasında ise hemen hemen sabit kalmıştır.³⁴⁸

³⁴³ KKA. TD. nr 144, v. 284, 286, 266, 278, 275, 284, 273, 276, 272.

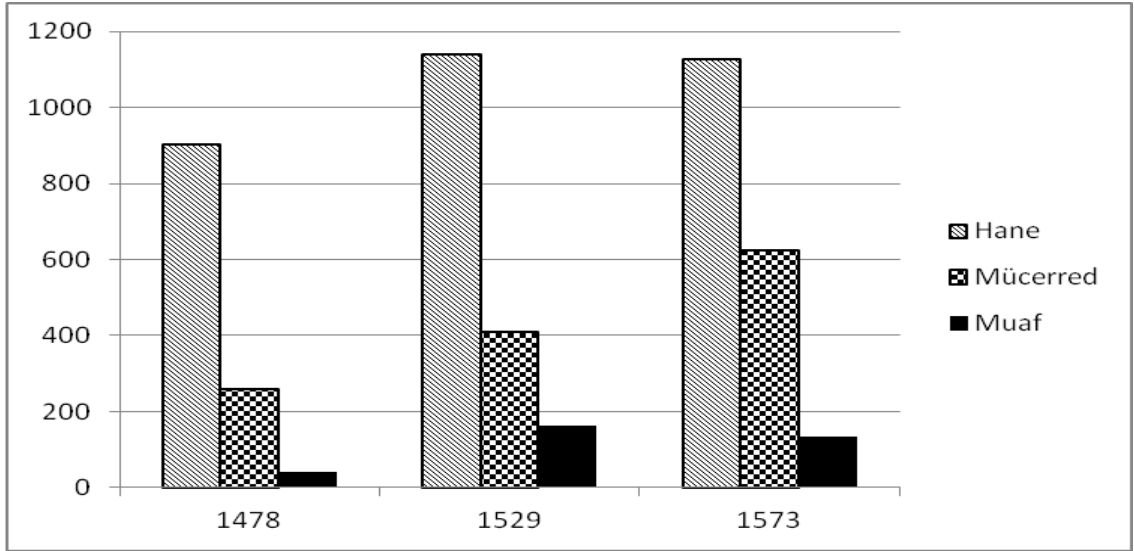
³⁴⁴ KKA. TD. nr 144, v. 284, 272, 283.

³⁴⁵ BOA. TD. nr 8, s. 319- 356.

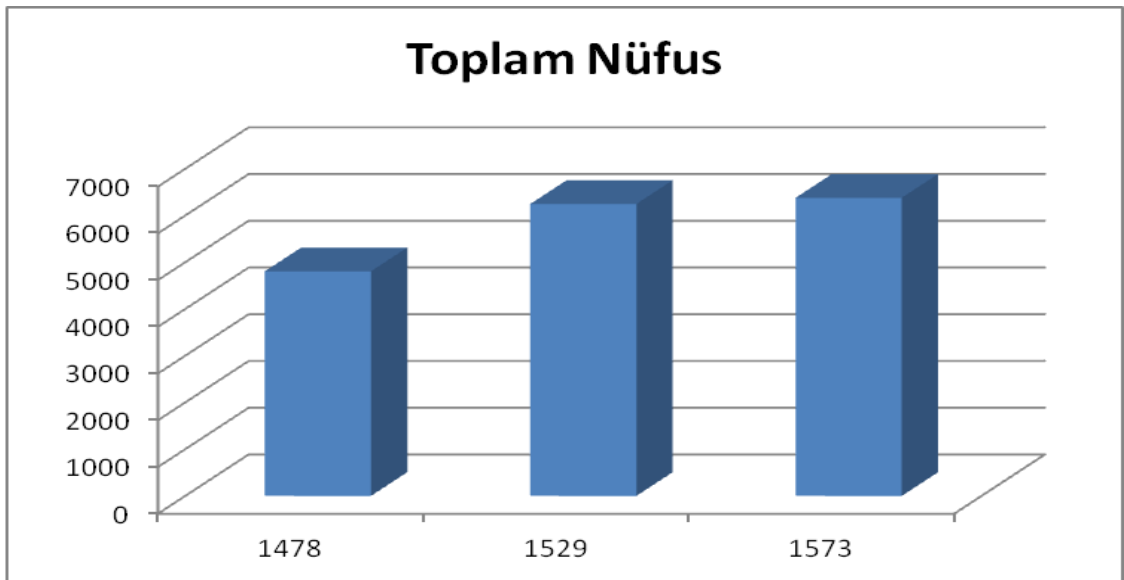
³⁴⁶ BOA. TD. nr 148, s. 595- 630.

³⁴⁷ KKA. TD. nr 144, v. 266- 286.

³⁴⁸ BOA. TD. nr 8, s. 319-356; BOA. TD. nr 148, s. 596-630; KKA. TD. nr 144, v. 270-286.

Şekil 22: Tahrirlere Göre Toplam Hane, Mücerred Ve Muafların Sayısı

Şekil 23: Tahrirlere Göre Kazanın Toplam Nüfusu

Nüfusla ilgili bu değerlendirmeden sonra kazanın yerleşim özelliklerinin de kısa bir değerlendirmesini yapmak gerekmektedir. Buna göre Bozdoğan kazasında nüfus merkezden ziyade köylerde toplanmıştır. Özellikle Sidere, kalubeglü ve Haydere gibi köylerin nüfusları Bozdoğan nefsinden daha yüksekti.³⁴⁹ Bölgeye konargöçer grupların gelmesi ve yerleşik hayata geçmeleri bu nüfus artışında etkili olmuştur. 1478'de kazadaki köyler küçük yerleşim yerleri iken, nüfusun artmasına bağlı olarak gelişmeye başlamıştır. Bu gelişme Bozdoğan mekezinde daha belirgindir. Bu bağlamda mahallerin kurulması, küçük zirai işletmelerin yaygınlaşması ve pazarların kurulmasını örnek olarak gösterebiliriz. İncelediğimiz tahrir defterlerinde iskân merkezi olupda nüfus kaydedilmeyen köyler mevcuttu. Muhtemelen bu köylerin tarım arazileri haric reaya tarafından işlenmekteydi. Bozdoğan kazasının iskân merkezlerinde tarımla uğraşmak esastı. Köy ve mezralarda geniş çapta hubat üretimi, bağ, bahçe ve hayvancılık yapılmaktaydı.

³⁴⁹ BOA. TD. nr 148, s. 596, 601, 609, 613.

II. BÖLÜM

İKTİSADİ FAALİYETLER

A. ÜRETİM ve VERGİLER

Bir bölgenin ekonomik yapısının doğru anlaşılabilmesi için, çok sayıda değişkenin bilinmesi gerekmektedir. Bunların başında nüfus miktarı, bölgenin fiziki durumu, siyasi yapı, bulunduğu konum ve bölgenin iklim özellikleri gelmektedir. Bu şartların doğru analiz edilip, değerlendirilmesi için de somut verilere ihtiyaç vardır.³⁵⁰ Burada XV: ve XVI. yüzyıllar söz konusu olunca bu dönemler için yegâne bilgi kaynağı tahrir defterleridir.³⁵¹ Bu defterler sayesinde defterlerin tutulduğu herhangi bir bölgenin, iktisadi hayatı ile ilgili olarak, tarım arazileri ve bunların büyüklüğü, burada yetiştirilen ürünler ve ürünlerin toplamları, bu ürünlerden alınan vergi çeşitleri ve miktarları, bölgelerdeki hayvancılığın durumu, ticari malları ve ticaret yolları, pazarlar ve bütün bunlardan alınan vergi miktarları ortaya konulabilmektedir.³⁵²

Bu itibarla çalışmamızın ana kaynağını oluşturan tahrir defterleri verilerinden hareketle bu kısımda Bozdoğan kazasındaki ekonomik faaliyetlere değinilecektir. Burada sırasıyla tarım ürünlerinin yetiştirilmesinde ilk etken olan toprak üzerinde durulacak, ziraata konu olan toprak miktarına değinilecektir.

1. Zirai Alanlar

İklim ve fiziki coğrafya, bölgelerin zirai faaliyetlerini belirleyen en önemli unsurlar arasındadır. Nüfus ziraat ilişkisinde çoğunlukla nüfusun su kenarlarında ve tarım alanlarına yakın yerlerde toplandığı görünmüştür. Bu bağlamda Ege bölgesi, günümüzde olduğu gibi XVI. yüzyılda da Anadolu'nun önemli tarım alandan birini oluşturmaktadır. Bölgenin iklim şartları ve fiziki coğrafyasının tarıma uygun olması

³⁵⁰ İbrahim Solak, *XVI. Asırda Maraş Kazası (1526-1563)*, Akçağ Yayınları, Ankara 2004, s. 139.

³⁵¹ Ahmet Nezihi Turan, *XVI. Yüzyılda Ruha (Urfa) Sancağı*, TTK, Ankara 2012, s. 67.

³⁵² İbrahim Solak, a.g.e., s. 139.

hem ürün verimliliği hem de ürün çeşitliliğini artırmaktadır.³⁵³ Ayrıca iklim şartlarından dolayı kış ayların kısa olması köylünün yılda birden fazla ürün almasını sağlamış ve toprağın işleme süresi yılın tamamına yayılmıştır. Özellikle Büyük ve Küçük Menderes havzaları ile sulu tarım yapılabilen alanların çokluğu bölgenin tarım potansiyeline önemli derecede etki etmiştir.³⁵⁴ Bu veriler ışığında Bozdoğan kazasının en önemli ekonomik faaliyetinin ziraat olduğunu anlamak mümkündür.

Osmanlı Devleti tahrir sistemi uyguladığı yerlerde ziraatla uğraşan köylü sınıfını tasarruf ettiği toprak büyüklüğüne göre çift, nimçifti, bennak, kara gibi çeşitli gruplara ayırmıştır.³⁵⁵ Çift, bir çift öküzün sürebileceği alan miktarını ifade etmektedir. Ancak bu tanımlama kesin bir miktarı ifade etmemektedir. Çiftlik kavramının gerçek ölçüsü 60 ila 150 dönüme karşılık gelmektedir.³⁵⁶ Fakat bir çiftlik arazinin dönüm olarak miktarı bütün topraklarda eşit değildi. Bu durum toprağın verimine ve bölgenin özel şartlarına göre tespit edilirdi. Bozdoğan kazasının bağlı olduğu Aydın sancağında âlâ topraklar (en verimli) için 60, evsatlar (orta dereceli) 80,³⁵⁷ ednalar (az verimli) 130 – 150 dönüm olarak tespit edilmişti.³⁵⁸ Tahrir defterlerinde mükelleflerin tam veya yarım çift toprağa sahip olduklarına işaret edilmiştir, fakat toprağın kalitesi hakkında herhangi bir kayıt bulunmamaktadır.³⁵⁹ Bozdoğan kazasında da bir çiftin kaç dönüm olduğu konusunda açık bir kayıt bulunmamaktadır. Fakat bazı çalışmalarda bölge çiftliklerinin 60 ila 80 dönüm arasında olduğu belirtilmektedir.³⁶⁰ Bundan hareketle biz de çalışmamızda Bozdoğan'da bir çiftin 80 dönüm ve nimçiftin 40 olduğunu kabul ederek bu miktar üzerinden bazı yorumlar yaptık.

Çift ve nimçiftten başka toprak tasarruf eden zümre ise bennaklardır. Bu tabir evlenmiş mücerred ifade etmekte olup, bir mücerred evlenir evlenmez, bennak statüsü kazanırdı.³⁶¹ Aydın sancağının XV. yüzyıldaki defterlerine baktığımızda, XVI. yüzyıla ait defterlerdeki tabirlerde bir takım farklılıklar olduğu görülür. Bu çerçevede XVI.

³⁵³ Turan Gökçe, a.g.e., s. 320.

³⁵⁴ Cahit Telci, XV ve XVI. Yüzyıllarda Ayasuluğ Kazası, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, (Basılmamış doktora Tezi), İzmir 1999, s. 215.

³⁵⁵ Halil İnalçık, a.g.e., s. 194.

³⁵⁶ Halil İnalçık, "Köy Köylü ve İmparatorluk," 5. Milletlerarası Sosyal ve İktisat Tarihi Kongresi 1989, ADTKK yayınları, Ankara, 1990, s. 89.

³⁵⁷ Ömer Lütfi Barkan, "Çiftlik", **MEB. C. III**, İstanbul 1978, s. 392.

³⁵⁸ BOA. TD 166, s. 365.

³⁵⁹ Mübahat Kütükoğlu, a.g.e., s. 95.

³⁶⁰ Bu konuyla alakalı olarak Cahit Telci Ayasuluğ Kazasında bir çifti 80 dönüm, Mübahat Kütükoğlu ise Çeşeme kazasında 60 dönüm almıştır.

³⁶¹ Cahit Telci, a.g.t., s. 217.

yüzyıllarda mücerred ile ifade edilen bekârlar, XV. yüzyılda kara tabiri ile ifade edilmektedir. Ayrıca XVI. yüzyılda bennak olarak tanımlanan zümre XV. yüzyıllarda çiftlü ve kara bennak olarak kaydedilmekteydi. Bundan dolayı bennak ismiyle kaydedilen zümrenin işleyebileceği az da olsa topraktan bahsetmek mümkündür.³⁶² Bennakların sahip olduğu toprak miktarı yeri olmayan veya nimçiftten az az yeri olan şekilde tarif etmiştir.³⁶³ Ayrıca TD 166 numaralı defterde yer alan³⁶⁴ Aydın sancağı kanunnamesine göre bennaklardan 12 akçe resim alınmakta olup bunlar 5 ila 10 dönüm arasında yer tasarruf etmekteydiler.³⁶⁵ Bundan dolayı Bozdoğan kazasında bennakların tasarruf ettiği toprak miktarını Ayasuluğ kazasında olduğu gibi ortalama 7,5 dönüm olarak aldık.

Tarım arazisinin büyük bir kısmını da zemin olarak kaydedilen araziler oluşturmaktadır. Bu arazi az bir araziye sahip olan yerleşikler ya da köy harici reaya tarafından işlenmekteydi.³⁶⁶ Ala yerde iki dönüme bir akça ve evsat yerden üç dönüme bir akça ve edna yerden dört dönüme bir akça vire³⁶⁷ şeklinde bahsedilen hüküm resm-i zemine aitti. Zeminler dışında köylerde mevcut olan müstakil çiftliklerde yine ziraat yapılan yerler olup bunlar sipahiler tarafından işletilmekteydi. Bu tür çiftlikler ilk tahrirlerde oldukça fazla iken sonradan azalmaya başlamıştır. Bunların zamanla sipahilerden alınarak tımara verildiği söylenebilir.³⁶⁸ Tahrir defterlerinde bu verilerden hareketle Bozdoğan kazasının mevcut tarım arazilerini tespit etmek mümkündür. Ancak aşağıda verilen rakamlar yukarıda bahsedilen sebeplerden ötürü kesin olmayıp ancak tahminden ibarettir.

³⁶² Cahit Telci, a.g.t, s. 217.

³⁶³ Halil İncılık, "Raiyet Rusumu", s. 44.

³⁶⁴ BOA. TD. nr 166, s. 365.

³⁶⁵ Halil İncılık, a.g. m., s. 41.

³⁶⁶ Cahit Telci, a.g.t., s. 218.

³⁶⁷ BOA. TD nr166, s. 365.

³⁶⁸ BOA. TD. nr 148'de s. 19'da yer alan "Alaca oğlu Hızır der karye-i Doğancılı mezkûr çiftlik Bozacı demekle maruftur. Evvel müselleme çiftliği imiş sonra tımar olmuştur" ifadesi durumu en iyi şekilde açıklamaktadır.

Tablo1: 1478 Tarihli Deftere Göre Bozdoğan Kazası'nın Tahmini Ziraat Arazisi (Dönüm)								
Çift Sayısı	Çift Dönüm Miktarı	NimÇift Sayısı	NimÇift Dönüm Miktarı	Bennak Sayısı	Bennak Dönüm Miktarı	Zeminlerin Dönüm Miktarı	Çiftliklerin Dönüm Miktarı	Toplam
382	30560	43	1720	285	2137,5	18915	2371	55703,5

Yukarıdaki tabloya göre Bozdoğan kazasının 1478 tarihli defterinde toplam tam çiftlik 30.560 dönüm, yarım çiftlik 1.720 dönüm, hariç reayalar ve bennaklar tarafından zirai faaliyetlerin yapıldığı zeminler ise 18.915 dönümdür.³⁶⁹ Ayrıca kazada bulunan sipahi çiftliklerin toplamı 2.371 dönümdür. Fakat bu tahrirde bazı çiftliklerin dönümleri verilmeyip hâsılları verilmiştir. Buna göre yukarıda dönüm miktarını verdiğimiz çiftliklerden başka toplam hâsılı 26012 akçe olan 9 çiftlik daha mevcuttur. Aynı tahrirde Bozdoğan kazasının toplam ziraat alanı yaklaşık 55.703,5 dönüm olarak hesaplanmıştır.³⁷⁰ Tüm bu verilere göre kazada en fazla toprak tasarruf edenler çift statüsündeki kişiler olmuştur.³⁷¹

Tablo 2: 1529 Tarihli Deftere Göre Bozdoğan Kazası'nın Tahmini Ziraat Arazisi (Dönüm)							
Çift Sayısı	Çift Dönüm Miktarı	NimÇift Sayısı	NimÇift Dönüm Miktarı	Bennak Sayısı	Bennak Dönüm Miktarı	Zeminlerin Dönüm Miktarı	Toplam
50	4000	30	1200	680	5100	15492	25792

1529 tarihli defterde tarıma elverişli ziraat alanına baktığımızda 1478 tarihli tahrirde göre yarı yarıya bir azalma olmuştur. Bu tahrirde çiftliklerin kaydedilmemiş olması ve çift sayısındaki keskin düşüş ve bennak sayısındaki artış ziraat arazisinin azalmasına neden olmuştur. Bu tahrirde tabloda görüldüğü gibi en fazla toprak tasarruf eden zümre sırasıyla bennaklar, çiftler ve nimçiftlerdir.³⁷² Burada bazı zeminlerin çiftler

³⁶⁹ BOA. TD. nr 8, s. 319- 356.

³⁷⁰ BOA. TD. nr 8, s. 319- 356.

³⁷¹ BOA. TD. nr 8, s. 319- 356.

³⁷² BOA. TD. nr 148, s. 595-630.

ya da nimçiftler tasarruf edilmiş olma ihtimali de bulunmakla birlikte bu hesaplamada bu husus dikkate alınmamıştır.

Çift Sayısı	Çift Dönüm Miktarı	NimÇift Sayısı	NimÇift Dönüm Miktarı	Bennak Sayısı	Bennak Dönüm Miktarı	Zeminlerin Dönüm Miktarı	Toplam
115	9200	385	15400	543	4072,5	66800	95472,5

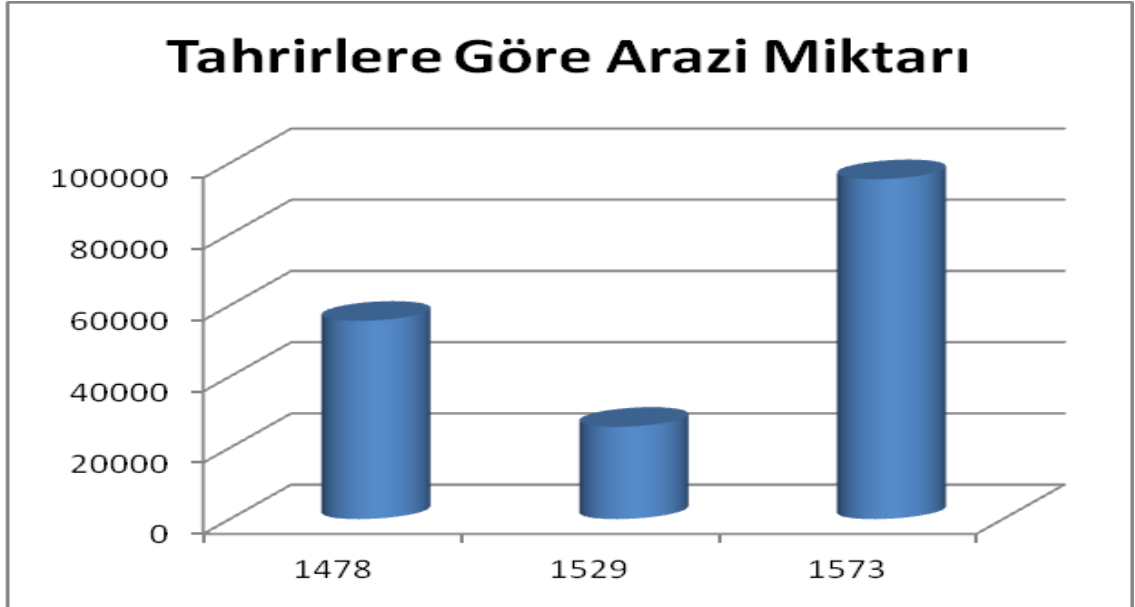
Tabloya baktığımızda 1573 tarihli defterde kazanın ziraat arazisinde önemli derecede artış meydana gelmiştir. Bu artış özellikle zemin ve zemin reaya ve hariç reaya olarak kaydedilen zümrenin tasarruf ettiği topraklarda çok fazladır. Aynı tahrirde en fazla toprak tasarruf edenler sırasıyla bennaklar (zemin olarak), nimçiftler, çiftler.³⁷³

1478 tarihli defterde 30560 dönüm olan çift topraklar 1529 da %86,9 luk bir azalmayla 4000 dönüme kadar düşmüştür. 1573 te ise %130'luk bir artışla 9200 dönüm olmuştur. 1478 ile 1573 arasında çiftlerin tasarrufunda olan topraklar ise %69,89 oranında azalma olmuştur. Nimçiftlerin toprak tasarruf ettikleri miktar ise 1478 tarihli defterde 1720 dönümken bu miktar %30'luk azalmayla 1200 dönüme düşmüştür. Nimçiftlerin toprak miktarı 1573'te %1183 oranında aşırı bir yükselmeye 15400 dönüm olmuştur. XVI. asırda nimçiftlerin toprak tasarruflarının genel hareketi ise %795 oranında bir artış söz konusudur. Bir diğer çiftçi zümresi olan bennaklar 1478'de 2137,5 dönümlük bir yeri tutarken bu durum 1529'da %132 oranında bir artışla 5100 dönüme çıkmıştır. 1573 te bu durum %20 azalarak 4072,5' düşmüştür. Bennakların genel toprak tasarrufları ise 1478'den 1573'e kadar %90,54 oranında bir artış olmuştur. En fazla toprak tasarruf eden çiftçi zümreleri arasında bulunan zeminlere baktığımızda 1478 tarihli defterde 18915 dönümlük bir yer işgal eden zeminler 1529'da %18 oranında azalarak toplam arazi miktarı 15492 dönüme düşmüştür. 1573'te bu durum %331 oranında artarak 66800 dönüme kadar çıkmıştır.

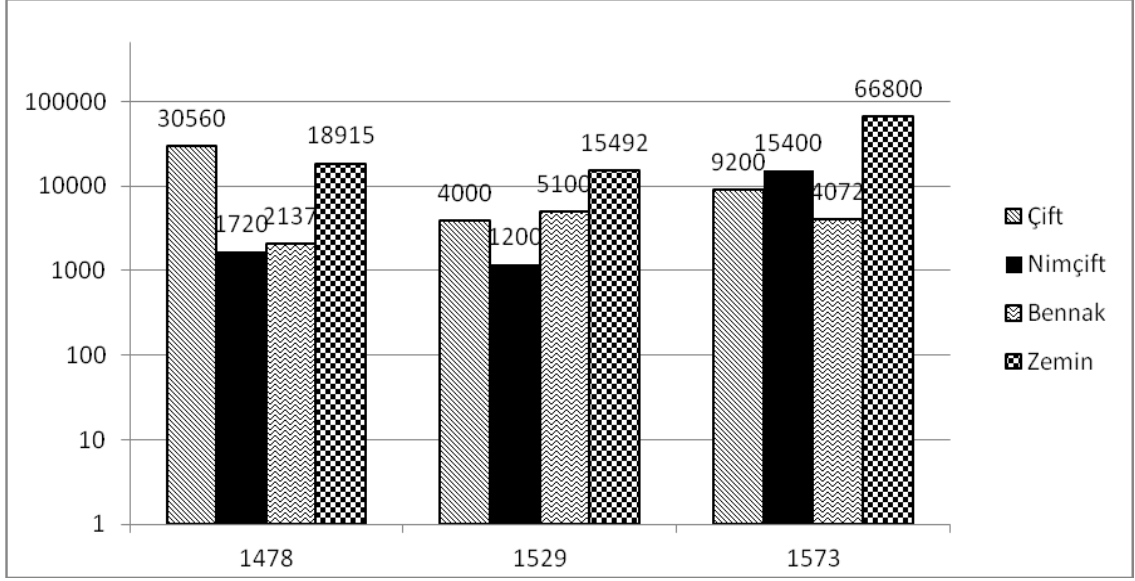
³⁷³ KKA. TD. nr 144, v. 266- 286.

Bozdoğan kazasının toplam ziraat yapılan topraklarının genel durumuna baktığımızda 1478 tarihli defterde 53566 dönüm olan arazi miktarı 1529'da nüfus artışına bağlı olarak %53,45 oranında bir azalma olmuş ve toprak miktarı 25792 dönüme düşmüştür. Arazinin 1573'teki durumu ise %268 oranında artmış ve arazi miktarı 95402,5 dönüme yükselmiştir. Bozdoğan kazasının XVI. yüzyılda ziraat yapılan toprak miktarının durumu 1478 ile 1573 arası %71,30 oranında artış göstermiştir

Tablo4: Tahrirlere Göre Bozdoğan Kazası'nın Tahmini Arazi Miktarı						
Sene	Çift Dönüm Miktarı	Nim-Çift Dönüm Miktarı	Bennak Dönüm Miktarı	Zeminlerin Dönüm Miktarı	Çiftliklerin Dönüm Miktarı	Toplam
1478	30560	1720	2137,5	18915	2371	55703,5
1529	4000	1200	5100	15492	-	25792
1573	9200	15400	4072,5	66800	-	95472,5

Şekil 24: Toplam Arazi Miktarı (Dönüm)

Şekil 25: Tahrirlere Göre Çiftçi zümrelerinin Arazi Miktarları (Dönüm)

2. Hububat Üretimi ve Bakliyat

Hınta (Buğday)

Anadolu coğrafyasının önemli tarım alanları üzerinde bulunan Bozdoğan kazası Büyük Menderes ve Akçay havzasında yer almasından dolayı tarım faaliyetleri açısından çeşitlilik göstermekteydi. Kazanın en önemli ziraat ürünlerini hububat, bakliyat, bahçecilik ve muhtelif sanayi bitkileri oluşturmaktaydı. Bütün Anadolu coğrafyasında olduğu gibi Bozdoğan kazasının en önemli hububat ürünlerini buğday ve arpa oluşturmaktadır. Bundan dolayı kazadaki tarım alanlarının çoğu bu iki ürüne ayrılmıştır. Kazada yetişen hububat öşürlerine baktığımızda Aydın sancağının genelinde olduğu gibi buğday, arpa, darı, milas ve çavdardan kile başına 1/8, mercimek, nohut, burçak, bürülce, bakla vesair hububat ve bakliyat için ise kile başına 1/10 öşürt alınmaktaydı.³⁷⁴ Aydın sancağında 1 kile 25 kilograma denk gelmektedir.³⁷⁵

Tahrir defterlerinde her üründen alınacak öşür miktarı kaydedilirken buğday ve arpanın kaydedilmesi diğerlerinden farklı olmuştur. Buğday ve arpa hem en önemli hem de en fazla yetiştirilen ürünler olmasından dolayı, iki mahsulden alınacak öşür, nakit ve miktar olarak kaydedilmiştir. Her iki rakamın yazılması fiyatın hesaplanmasına imkân

³⁷⁴ BOA. TD. nr 166, s. 366.

³⁷⁵ F. M Emecen, a.g.e., s.40.

vermektedir. Böylece tahrirler arasında bu mahsullerin fiyatlarında nasıl bir değişikliğin olduğunu tespit etmek mümkün olmaktadır.³⁷⁶ Ancak 1478 tarihli defterde teker teker kaydedilen darı, çavdar, burçak, mercimek, nohut, börülce, alef, bakla gibi ürünler 1529 ve 1574 tahrirlerinde tek kalemde kaydedilmiştir. Bu yüzden bu ürünlerin birim fiyatlarını tespit etmek mümkün değildir.

Buğday ve arpanın birim fiyatlarına gelince, 1478 tarihinde buğdayın kilesi 30, arpanın kilesi 16 akçeden işlem görmüştür. 1529'da buğday fiyatı %160,6 oranında artış göstererek 80 akçeye yükselmiştir. 1574'teki fiyat ise 112 akçe olarak tespit edildiğinden artış bir önceki devreye nazaran çok daha az olup %40 oranında kalmıştır. Arpadaki artış ise buğdayın hemen hemen iki katıdır. 1478'de kile fiyatı 16 akçe iken yarım asır içinde %212,5 artış göstererek 50 akçeye çıkmıştır. Sonraki yarım asırda ise artış %20'de kalmıştır.³⁷⁷ XVI. yüzyıl içinde akçenin sürekli değer kaybetmesi fiyat artışlarına sebep olmuştur.³⁷⁸ Mahsullerin fiyatlarındaki artış sadece akçenin değer kaybetmesiyle alakalı değildir. İklim şartlarının elverişsiz olması, vakitsiz yağın yağmurlar, dolular, donlar, iklimin kurak gitmesi, çekirge istilaları gibi olumsuz şartlar mahsulün kıt olmasına neden olmuştur.³⁷⁹ Bu olumsuz şartlar arz talep dengesini bozarak fiyatların yükselmesine neden olmuştur.

Bu veriler ışığında 1478 tarihli tahrirde kazanın toplam buğday hâsılatı 7142,4 kiledir.³⁸⁰ Üretilen bu buğday kg olarak 178,560 kg'na denk gelmektedir. Buğdayın 492,8 kilesini devlet öşür olarak alırken köylüye 6649,2 kile buğday kalmaktadır. Kazada üretilen buğdayın toplam akçe değeri 214260 akçe olarak hesaplanırken devlet bunun 14225 akçesini öşür olarak almaktadır.³⁸¹ Köylüye buğday hasadından kalan 200035 akçedir. 1478 tarihli defterde fazla buğday tarımı yapan köylere baktığımızda 416 kile ile Sidere ve Piskübi köyleri ilk sıralarda yer almaktadır. Bu köyleri 336 ve 280 kile buğdayla Ayaküsten köyü ve Seyflü köyleri takip etmektedir.³⁸²

³⁷⁶ Mübahat Kütükoğlu a.g.e., s.107.

³⁷⁷ Mübahat Kütükoğlu, a.g.e., s. 107.

³⁷⁸ Ömer Lütfi Barkan "XVI. Asrın İkinci Yarısında Fiat Hareketleri", **Belleten C. XXXIV**, 1970, s. 578.

³⁷⁹ Mübahat Kütükoğlu a.g.e., s. 109.

³⁸⁰ BOA. TD. 8, s. 319- 356.

³⁸¹ BOA. TD. 8, s. 319- 356.

³⁸² BOA. TD. 8, s. 334, 353, 342, 324.

1529'da buğday üretimi toplam 6256 kile olmuştur.³⁸³ 6256 kile buğdayın kilogram değeri ise 156400'dür. Hasat edilen 6256 kile buğdayın yıllık 782 kilesi vergi olarak alınırken 5474 kile köylüye kalmaktadır. 1529 tarihli tahrirde buğdayın akçe değerine baktığımızda üretilen buğdayın toplam akçe değeri 500480 iken alınan öşür miktarı ise 61800 akçedir. Köylülere 438195 akçe değerinde buğday kalmaktadır.³⁸⁴ 1529 tarihli defterde 720 kile buğday yetiştiren Beci ve Ayaküsten köyü ilk sırada bulunmaktadır. Ardından 648 kile buğdayla Ara köyü takip etmektedir.³⁸⁵

1573 tarihli tahrir defterine göre kazada toplam 7080 kile buğday üretilirken bunun 886 kilesi öşür olarak devlete ödenmiştir.³⁸⁶ Köylüye ise 6194 kile buğday kalmıştır. Bu tahrirde buğdayın toplam akçe değeri 793856 olup alınan öşürün akçe miktarı 94763 akçedir. Köylüde kalan buğdayın akçe miktarı 699093 akçeydi. Bu tahrirde Bozdoğan kazasında en fazla buğday tarımı yapılan köyler 736 kile ile Ayaküsten, 336 kile ile İlyaslu ve Muradlu, 360 kile buğday ile Kalubeglü köyleridir.³⁸⁷

Buğday üretimin genel seyrine baktığımızda 1478 tahririnde 7142,8 kile buğday üretimi yapılırken 1529 tarihli defterde buğday üretimi %12,41 oranında (886 kile) düşerek toplam 6256 kile buğday üretilmiştir. Yarım asır sonraki tahrirde buğday üretiminde %13,17 oranında (824 kile) artış meydana gelmiş ve bu tahrirde toplam 7080 kile buğday üretilmiştir.³⁸⁸ 1478 ile 1573 arasındaki toplam buğday üretimi ise % 0,873 oranında azalmıştır. Bu durum klasik dönemde tarım ürünlerinin üretiminin aynı oranda kaldığının en tipik örneklerinden biridir.

³⁸³ BOA. TD. 148, s. 596, 630.

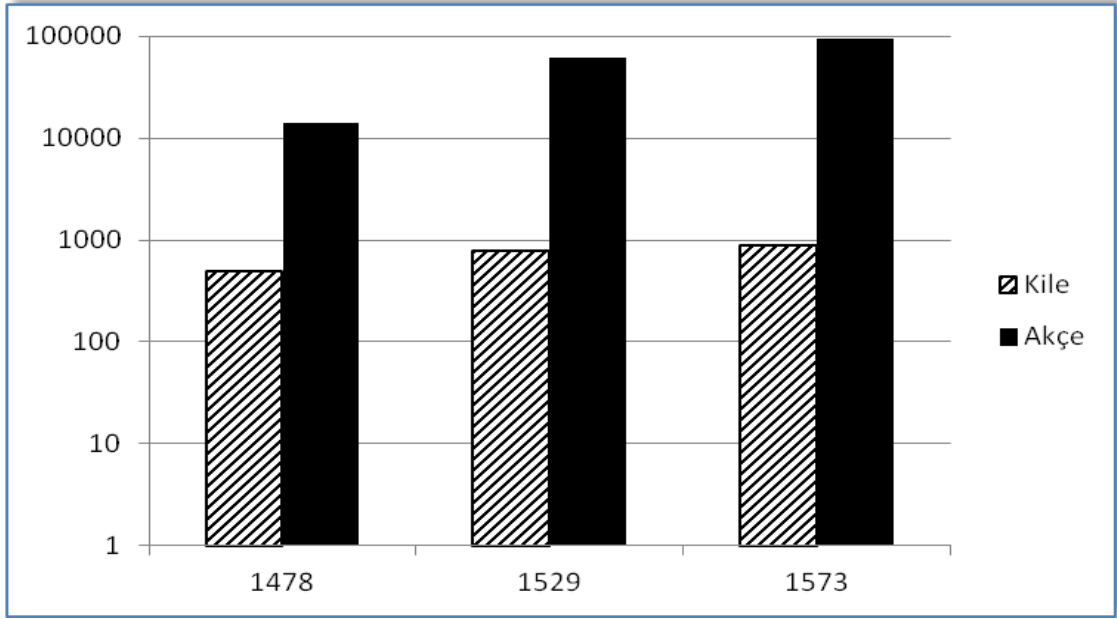
³⁸⁴ BOA. TD. 148, s. 596, 630.

³⁸⁵ BOA. TD. 148, s. 604, 628.

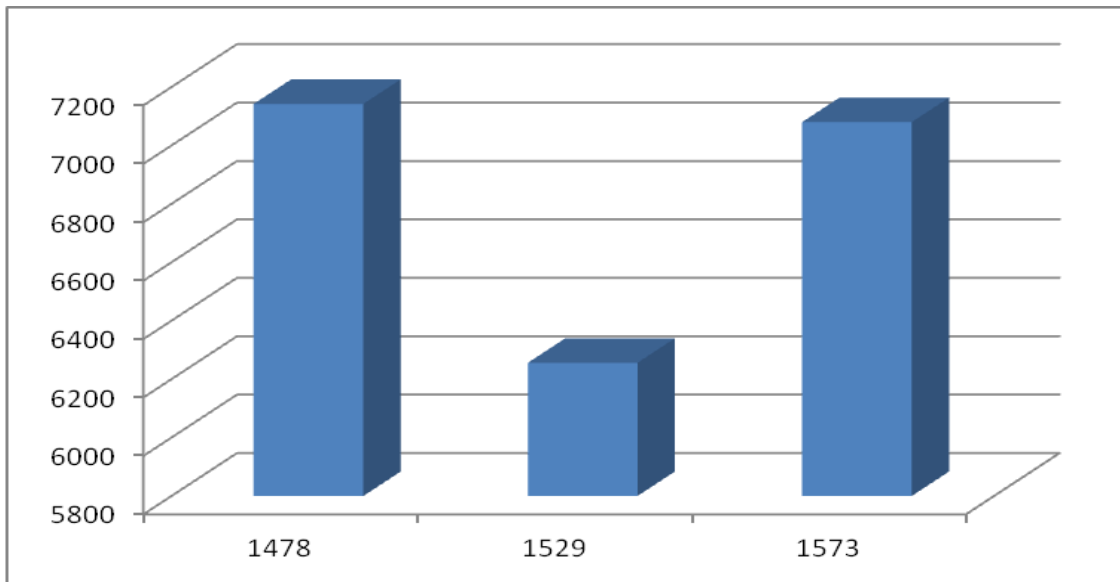
³⁸⁶ KKA. TD. 144, s. 266- 286.

³⁸⁷ KKA. TD. 144, s. 277, 284.

³⁸⁸ BOA. TD. 8, s. 319- 356; BOA. TD. 148, s. 596, 630; KKA. TD. 144, v. 266- 286.

Şekil 8: Tahirlere Göre Buğdaydan Alınan Öşür Miktarı

Şekil 9: Tahirlere Göre Toplam Buğday Miktarı (Kile)

Şair(Arpa)

Bozdoğan kazasında buğdaydan daha fazla tarımı yapılan ürün arpadır. Ancak piyasa değeri daha düşük olduğu için arpanın köylüye sağladığı gelir daha azdır. 1478 tarihli tahrir defterinde toplam üretilen arpa miktarı 14308 kile,³⁸⁹ üretilen arpanın toplam akçe değeri ise 228928 olarak hesaplanmıştır. 1478 tarihli tahrirde üretilen arpanın toplam 1788,5 kilesini öşür olarak alırken, köylüye 12519,5 kile kalmaktadır. Akçe olarak devlet toplam 228928 akçenin 29709 akçesini öşür olarak almıştır. Buna mukabil köylüye 199219 akçe kalmıştır. Kazadaki en fazla arpa tarımı yapılan köyler arasında 1472 kile arpa üretimiyle ilk sırada Doğanlu köyü yer almaktadır. Doğanlu köyünü Ada, Kedve, Karaçadır ve Çulluyan köyleri takip etmektedir.³⁹⁰

1529 tarihli tahrir defterine göre kazanın toplam arpa hasadı %13,50 oranında azalarak 12376 kileye gerilemiştir. Üretilen arpanın 1547 kilesini öşür olarak veren köylüye 10829 kile kalmaktadır. Arpanın toplam akçe değeri 618800'dür. Bu akçe miktarının 79605 akçesini öşür olarak veren köylüye 539195 akçe kalmaktadır.³⁹¹ 1529 tarihli defterde Bozdoğan kazasında en fazla arpa tarımı yapılan köyler, bu tahrirde birlikte kaydedilen Ayaküsten ve Beci köylerinde yapılmaktadır. Köylerin yapmış olduğu toplam arpa 1800 kiledir. Bu oran arasında Beci köyünün miktarı daha düşüktür. Muhtemelen Beci köyündeki vergi kalemlerinin düşük olmasından dolayı Ayaküsten köyü ile birlikte kaydedilmiştir. Bu köyleri 800 kile ile Bozdoğan nefsi, 600 kile ile Ortasiye takip etmektedir.³⁹²

1574 tarihli tahririnde %17,77 oranında artan arpanın toplam kilesi 14576'dır. Üretimi yapılan arpanın 886 kilesi öşür olarak verilmektedir. Köylünün kullanabileceği arpa miktarı ise 12754 kile olarak hesaplanmıştır. Arpanın bu tahrirde toplam değeri 932864 akçe iken köylü bunun 115220 akçesini öşür olarak vermektedir. Köylünün kendisine ise 817644 akçe kalmaktadır.³⁹³ 1574 tarihli tahrir defterinde en fazla arpa tarımı yapan köy 2016 kileyle Ayaküsten köyü olurken, onu 704 kile ile Kedve, 685'er kile ile Haydere ve Seyflü köyleri takip etmektedir.³⁹⁴ Arpanın 1478 -1573 tahrirleri arası artış miktarı ise %1,97 oranındadır. 1478 ile 1573 tarihleri arasında toplam

³⁸⁹ BOA. TD. 8, s. 319- 356.

³⁹⁰ BOA. TD. 8, s.354, 347, 319, 320, 356.

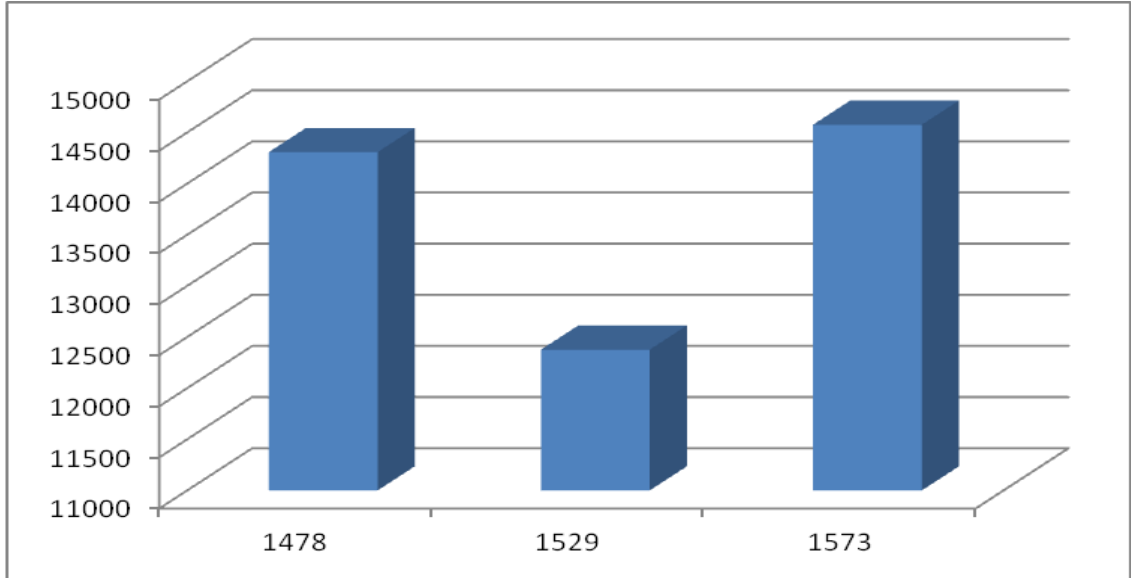
³⁹¹ BOA. TD. 148, s. 596, 630.

³⁹² BOA. TD. 148, s.604, 596, 606.

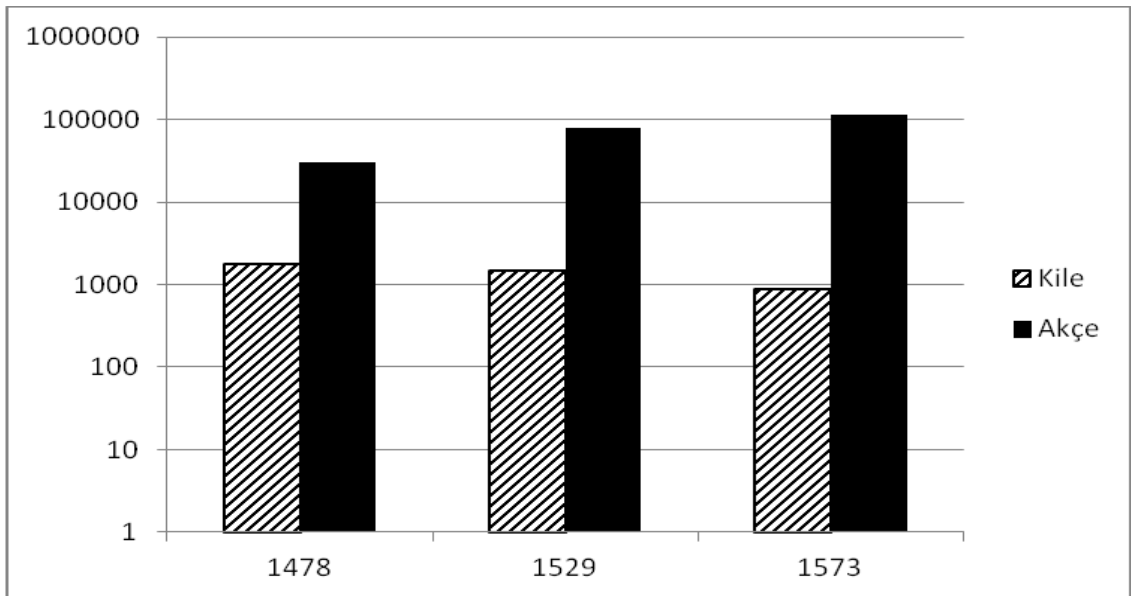
³⁹³ KKA. TD. 144, s. 266- 286.

³⁹⁴ KKA. TD. 144, s. 277, 279,282, 276.

üretimin buğdaya nazaran bir miktar daha fazla olduğu söylenebilir. Fakat yine de bu durum toprakların veriminin artırılması hususunda ciddi engellerin olduğunu gösteren başka bir örnektir.

Şekil 10: Tahrirlere Göre Toplam Arpa Miktarı (Kile)

Şekil 11: Tahrirlere Göre Arpadan Alınan Öşür Miktarı

Çeltik

Çeltik yetiştirme döneminde bol suya, hasat mevsiminde ise bol güneşe ihtiyaç duyan bir bitkidir. Genellikle büyük hasalara ait yerlerde veya vakıf-mülk topraklarda geniş ölçüde ekimi yapılır ve buralar mukâtaa yoluyla kiraya verilerek veya ortakçılık statüsü ile işletilirdi. Her mukatanın başında bir çeltik emini yer alırdı. Çeltik tarımıyla uğraşan köylüye çeltükçü reaya denirdi. Çeltikçilik babadan oğula geçen bir statüydü. Ark ve kanalları çemizleyip arıtanları, devlet kürekçi adıyla kaydedirdi.³⁹⁵ Bozdoğan kazasında da tarımı yapılan çeltiğin üretimini denetim ve teşvik için farklı düzenlemeler yapmıştır. Köylerde ziraatı yapılacak olan çeltiğin miktarı, ne kadar tohum ekileceği de devlet tarafından belirlenirdi. Ekilecek tohum miktarında herhangi bir artışa merkez karar vermekteydi.³⁹⁶

Bozdoğan Kazasındaki çeltik üretimi, Nehri Arablu ve Sidere ki Orta ark, Nehri Kazanderesi Büyük ark, Yenice ki küçük ark demekle maruftur şeklinde kaydedilen arklarda yapılmaktadır.³⁹⁷ Bazen çeltik ekimi yapılan yerlerde başka zirai ürünlerin yetiştirilmeye başlandığı görülmektedir. Nitekim “Üçbaş haliya halkı içinde şehirlü beldelü ile bu nehrin çeltiği Çelebi zamanından berü ekilmez olub yerine simsim vesayir hububat ekilüb ziraat olunur.”³⁹⁸ Şeklinde defterlerde rastlanan bir kayıt bu durumu açık bir şekilde göstermektedir. Padişah hasaları içinde yer alan Büyük, Orta, Küçük arkların toplam hâsılları 4500 akçedir. Üçbaş nehrinin hâsılı ise 2000 akçe olarak kaydedilmiştir. 1478 tarihinde kazanın Yenice köyünde alınan çeltik öşrü 5220 akçedir. Burada ekilecek çeltiğin tohum miktarı ise 10 kile (250 kg) olarak kaydedilmiştir.³⁹⁹ 1529 tarihli tahrir defterinde Yenicelü köyü 293 akçe, Piskübi ve Yıva 8500 akçe, Beci ve Ayaküsten Köylerinde (Nehri çeltik ve semiz çiftlik) ise 3400 akçe çeltik hâsılı kaydedilmiştir. Bu tahrirde Bozdoğan nefsinde 8 tane Çeltükçü hane bulunmaktadır. Bunların 2 tanesi nimçift, 6 tanesi bennaktır. Ayrıca Piskübi köyünde 33, Doğancılı Köyünde 2 kürekçi bulunmaktadır.⁴⁰⁰ 1573 tarihli defterde ise Bozdoğan nefsi 150, Piskübi 8500, Yenicelü 192 akçe çeltik öşrü vermektedirler. Ayrıca defterde birlikte kaydedilen Sidere, Kulağuzlu, Doğancılar, Çayka, Ziyadtlü köyleri ile Veli cemaatinin

³⁹⁵ BOA. TD, nr 148, s.608.

³⁹⁶ Feridun Emecen, “Çeltik,” TDV. DİA, C. 8, s. 265, 266.

³⁹⁷ BOA. TD, 148, s. 596; KKA. TD. 144, v. 260

³⁹⁸ BOA. TD. 148, s. 596.

³⁹⁹ BOA. TD. 8, 344.

⁴⁰⁰ BOA. TD, 148, s. 627, 608, 604.

141 akçelik çektik öşrü bulunmaktadır. Veriler birlikte verildiği için öşürün hangi köyden alındığı belli değildir. Aynı tahrirde Sidere ve Ayaküsten köylerinde 1'er kürekçi bulunmaktadır.⁴⁰¹

Diğer Hububat Ürünleri ve Bakliyat

Bozdoğan kazasında arpa ve buğdaydan başka yetiştirilen hububat ürünleri ise milas, darı, çavdar, burçak, mercimek nohut, börülce, alef, bakla vesair hububat şeklinde kaydedilmiştir. Bu ürünlerin bazıları 1478 tarihli defterde ayrı olarak kaydedilirken 1529 ve 1573 tarihli defterde bir arada kaydedilmiştir.⁴⁰² Bundan dolayı burçak, çavdar, alef, darı, nohut, bakla mercimek, milas ve börülcenin muhtemel üretim miktarını hesaplamak mümkün olmamıştır. Yukarıda saydığımız ürünlerin üretim seyrini takibi için üç tahrirdeki toplam alınan öşür miktarını karşılaştırmak bize en azından ürünler hakkında fikir vermektedir. Bu cümleden olarak 1478 tarihli defterde bu ürünlerden alınan toplam öşür miktarı burçaktan 1272, çavdardan 465, börülceden 66, aleften 8, bakladan 2, darıdan 671 akçe olarak kaydedilmiştir. Öşür miktarlarını verdiğimiz ürünlerin toplamı 2483 akçedir. 1529 ve 1573 tarihli defterde bu ürünlerden alınan toplam öşür miktarı bir kalemde yazılmış olduğunda hangi üründen ne kadar öşür alındığı bilinmemektedir. Bu itibarla 1529'da toplam alınan öşür 22034 akçe olurken 1775'te bir miktar artarak 21835 akçe olarak kaydedilmiştir.⁴⁰³

3. Bağ, Bahçe ve Meyvecilik

Bozdoğan kazasında hayli geniş yer tutan bağ ve bahçeler köylülerin önemli geçim kaynakları arasındadır. Osmanlı döneminde bağ ve bahçe ürünlerinin tamamının vergilenmediği bilinmektedir. Ancak, pazarda satışı söz konusu olan bağ ve bahçe ürünleri vergiye tabi tutulmuştur. Defterlerde bağ ve bahçe ürünlerinin çoğu tahrir defterinde birlikte yazıldığı için her birine ayrılan alanın tahmini mümkün olmamıştır. Bağ ve bahçe dışında kaydedilen bahçe bitkileri ise bostan, piyaz ve sir, kestane ve kestanelik, limon, ceviz ve meyvedir. Ancak bahçelerde hangi meyvelerin yetiştiği belirtilmemiştir. Ege bölgesinin tarım ürünleri arasında önemli bir yeri olan incir,

⁴⁰¹ KKA. TD. 144, v. 271, 272.

⁴⁰² KKA. TD. 144, v. 266; BOA. TD. 8, s. 319; BOA. TD. 148, s. 596.

⁴⁰³ KKA. TD. 144, v. 266- 286, BOA. TD. 8, s. 319- 356; BOA. TD. 148, s. 596, 630.

incelediğimiz tahrir defterleri içinde geçmemektedir. Muhtemelen incir bahçe veya meyve öşürlerinin içinde verilmiştir.

Bozdoğan kazasının bağ ve bahçe ürünlerinden alınan öşür miktarına gelince 1478 numaralı defterde toplam bağ öşürü 1100 akçedir. Öşürü bağat ise toplam 1283 akçedir.⁴⁰⁴ Kazada en fazla bağ öşürü veren köy Ada köyüdür.⁴⁰⁵ Öşürü bağat ise en fazla Katlıç köyünden tahsil edilmiştir.⁴⁰⁶ 1529 ve 1573 tarihli tahrir defterlerinde bağ ve bahçe birlikte kaydedilmiştir. Buna göre 1529 tarihli deftere göre toplam öşür miktarı 14384 akçedir.⁴⁰⁷ 3350 akçe ile Bozdoğan nefsi en fazla öşür veren yerdir.⁴⁰⁸ 1573 tarihli deftere baktığımızda kazanın bağ ve bahçe öşrününün 1422 akçe arttığı görülmüş ve toplam 15806 akçeye ulaşmıştır.⁴⁰⁹ 1573 tarihli tahrirde en fazla bağ ve bahçe öşrü ödeyen köy ise 2800 akçe ile yine Bozdoğan nefsi olmuştur.⁴¹⁰

Bozdoğan kazasının bostan öşrü 1478 tarihli defterde sadece Ayaküsten ve Beci köylerinden alınmıştır. Bu köylerin toplam öşür miktarı 158 akçedir.⁴¹¹ 1529 tarihli mufassal defterinde bostan öşründe önemli bir artış olmuş, kazadan alınan bostan öşrü 3885 akçeye çıkmıştır.⁴¹² Bu tahrirde Ara köyünde piyaz ve sirle birlikte verilen bostan Ada köyünde ise pembe ile birlikte verilmiştir. 420 akçelik öşür miktarıyla Katlıç köyü en fazla öşür alınan köy olmuştur.⁴¹³

1573 tarihli defterde bostan öşründe fazla bir değişiklik olmamış ve toplam öşür miktarı 3857 akçeden işlem görmüştür.⁴¹⁴ 1815 akçelik öşürle Piskübi köyü ilk sırada yer almaktadır.⁴¹⁵ Kazanın 1478 tahririnde piyaz ve sir öşrü 223 akçe olurken bu miktar 1529 yılında tanzim edilen tahrir defterinde büyük bir artış göstererek 1125,5 akçe olmuştur. 1573'te ise artış devam etmiş olup 1414 akçeye ulaşmıştır.⁴¹⁶ Bölgede kestane yetiştirildiği söylenebilir. Buna göre 1478'de 840 akçe vergi alınmıştır. 1529'da bu

⁴⁰⁴ BOA. TD. nr 8, s. 319-356.

⁴⁰⁵ BOA. TD. nr 8, s. 347.

⁴⁰⁶ BOA. TD. nr 8, s. 351.

⁴⁰⁷ BOA. TD. nr 148, s. 596-630.

⁴⁰⁸ BOA. TD. nr 148, s. 596.

⁴⁰⁹ KKA. TD. nr 144, v. 266-286.

⁴¹⁰ KKA. TD. nr 144, v. 269.

⁴¹¹ BOA. TD. nr 8, s. 344, 342.

⁴¹² BOA. TD. nr 148, s. 596-630.

⁴¹³ BOA. TD. nr 148, s. 351.

⁴¹⁴ KKA. TD. nr 144, v. 266-286.

⁴¹⁵ KKA. TD. nr 144, v. 279.

⁴¹⁶ BOA. TD. nr 8, s. 319-356; BOA. TD. nr 148, s. 596-630; KKA. TD. nr 144, v. 266-286.

vergi 105 akçeye gerilemiş 1573'te ise bir miktar artarak 203 akçeye ulaşmıştır.⁴¹⁷ 1478 ve 1529 tarihli tahrir defterlerinde limon öşrüne rastlanmazken 1573 tarihli defterde toplam 190 akçe limon öşrü alındığı tespit edilmişti.⁴¹⁸ Ceviz öşrüne ise sadece 1529 tarihli defterde rastlanmakta olup 50 akçe vergi tahsil edilmiştir. Ayaküsten ve Beci köylerinde limon yetiştirildiği anlaşılmaktadır.⁴¹⁹ 1478 ve 1529 tarihli defterlerde bulunmayan meyve öşrü 1573 tarihli defterde kazanın gelir getiren kalemleri arasında önemli yere sahiptir. Zikredilen tahrirde 2955 akçe meyve öşrü alınması öngörülmüştür.⁴²⁰

4. Sanayi Ürünleri

Bölgede yetiştirilen sanayi ürünleri arasında pamuk, zeytin, susam, kendir, keten ve kenevir sayılabilir. Bunların üretim potansiyelleri aşağıda geniş şekilde ele alınmıştır.

Pamuk

Pamuk, kumlu ve alüvyonlu açık bir ifade ile besin değeri yüksek topraklarda yetişir. Pamuğun en önemli kullanım alanı dokuma sanayisidir. Pamuk üretiminin yaygın olduğu yerlerde dokumacılık gelişmiştir. Dokumacığın geliştiği yerlerde boyahaneler de bulunmaktadır. Ancak Bozdoğan kazasında boyahane kaydına rastlanmamıştır. Boyahanelerin bulunmaması kazada dokumacılık bulunmadığı anlamına gelmez. Fakat gelişmiş bir dokuma sanayisinin olmadığına işaret sayılabilir. Muhtemelen bölgede ailelerin ihtiyaçlarını karşılayacak ölçüde el tezgâhları bulunmaktaydı ve boya işleri bizzat dokumacılar tarafından yapılmaktaydı.⁴²¹ Bozdoğan kazasının komşu olduğu yerlerden özellikle Manisa ve Hamit kazalarında önemli derecede pamuk ve dokumacılık gelişmiş ve tersanenin yelken bezlerinin büyük bir kısmı Manisa'da işlenmiştir. Bununla birlikte Aydın sancağının Tire kazasında gelişmiş bir dokumacılıktan bahsedilmektedir. Pamuğu da hububat gibi ihracı yasak ürünler arasında değerlendiren devlet özellikle Tersane-i amire adına pamuktan mamul bir

⁴¹⁷ BOA. TD. nr 8, s. 319-356; KKA. TD. nr 144, v. 266-286.

⁴¹⁸ KKA. TD. nr 144, v. 266-286.

⁴¹⁹ BOA. TD. nr 148, s. 604.

⁴²⁰ KKA. TD. nr 144, v. 266-286.

⁴²¹ Mübahat Kütükoğlu, a.g. e., s. 124.

kısım yelken bezi, esir gömleği gibi dokumaların üretmesini istemekteydi. Bu itibarla, pamuk ve pamuk ipliğinin ticaretini de devlet kontrolü altına almıştı.⁴²²

Bozdoğan kazasında XV ve XVI. yüzyıllarda sanayi mahsulleri içinde en önemli yeri pamuk oluşturmaktadır. Ancak hem XV. hem XVI. yüzyıl tahrirlerinde öşür-i pembe başlığı altında kaydedilen pamuk, kaydedilirken öşürün miktarı değil, tahrir kıymetinin kaydedilmiş olması, ürün miktarının tayin edilebilmesini engellemektedir. Bozdoğan kazasında yetiştirilen penbenin öşürü 10 vukiyyede⁴²³ 1 vukiyye olarak tespit edilmiştir.⁴²⁴ Bozdoğan kazasının pamuk üretimine baktığımızda 1478 tahrir defterinde 28 köyde pamuk tarımının yaptığı anlaşılmakta olup buralardan alınan pamuk öşürü 12206 akçedir.⁴²⁵ Pamuk tarımının yapıldığı köyler arasında 1639 akçe öşür miktarı ile Katlıç köyü ilk sırada yer alırken Bayezidli'den 1390, Dirkickik'ten 1164 akçe alınmıştı.⁴²⁶

Diğer bir tahrir defteri olan 1529 tarihli defterde pamuk tarımının yapıldığı köy sayısında azalmış ve bu sayı 22'ye düşmüştür. Ancak alınan öşür miktarı %134 artmış ve yaklaşık iki katına çıkarak 28641 akçeye yükselmişti.⁴²⁷ Bu tahrirde kazanın en fazla pamuk öşürü ödeyen köyleri 3550 akçe ile İlyaslu ve Muradlu köyleri olurken, onları 2850 akçe öşürle Kedve köyü takip etmektedir.⁴²⁸ 1573 tarihli defterde ise hem pamuk tarımı yapılan köy sayısında, hem de pamuktan alınan öşür miktarında artış olmuştur. Buna göre kazada pamuk tarımı yapan 32 köy bulunurken, bunlardan alınan öşür miktarı %123 artarak 64091 akçeye yükselmiştir.⁴²⁹ Kazanın toplam pamuk üretiminden bahsedecek olursak kazadaki pamuk üretiminin sürekli arttığını söylemek mümkündür. Buna göre 1478-1573 arası pamuk öşürü %425,07 oranında artmıştır.

⁴²² Cahit Telci, a.g.t., s. 260.

⁴²³ 1vukiyye 1.28 kilogramdır.

⁴²⁴ BOA. TD. nr 166, s. 367.

⁴²⁵ BOA. TD. nr 8, s. 319- 356.

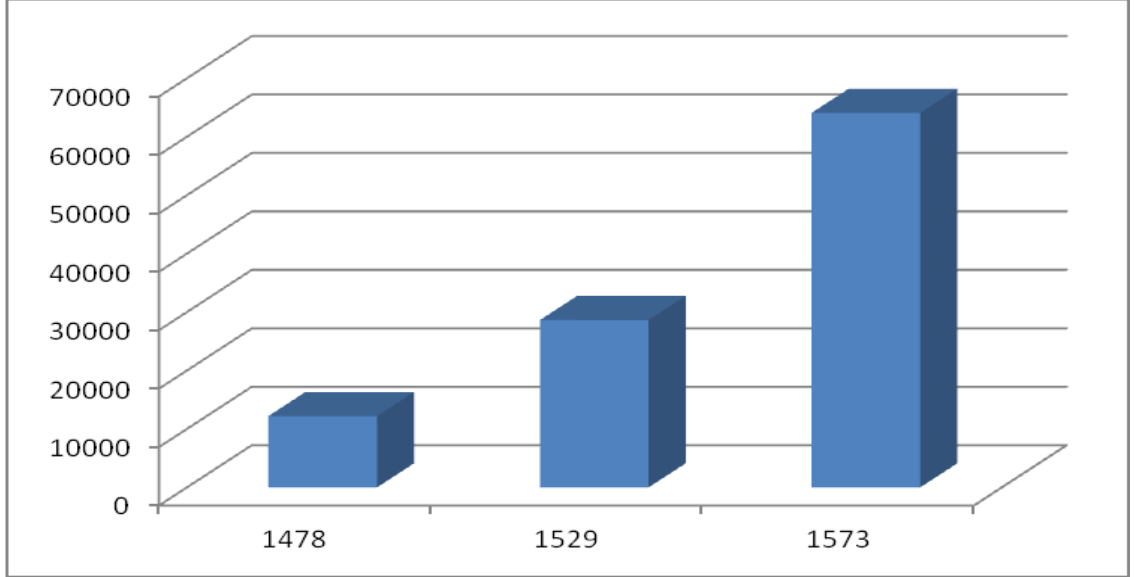
⁴²⁶ BOA. TD. nr 8, s. 351,323, 345, 347,

⁴²⁷ BOA. TD. nr 148, s. 596, 630

⁴²⁸ BOA. TD. nr 148, s. 629, 620.

⁴²⁹ KKA. TD. nr 144, v. 266- 286.

Tablo 5: Tahrirlere Göre Bozdoğan Kazası'nın Pamuk Öşrü		
Sene	Köy Sayısı	Öşür Miktarı/Akçe
1478	28	12206
1529	22	28641
1573	32	64091

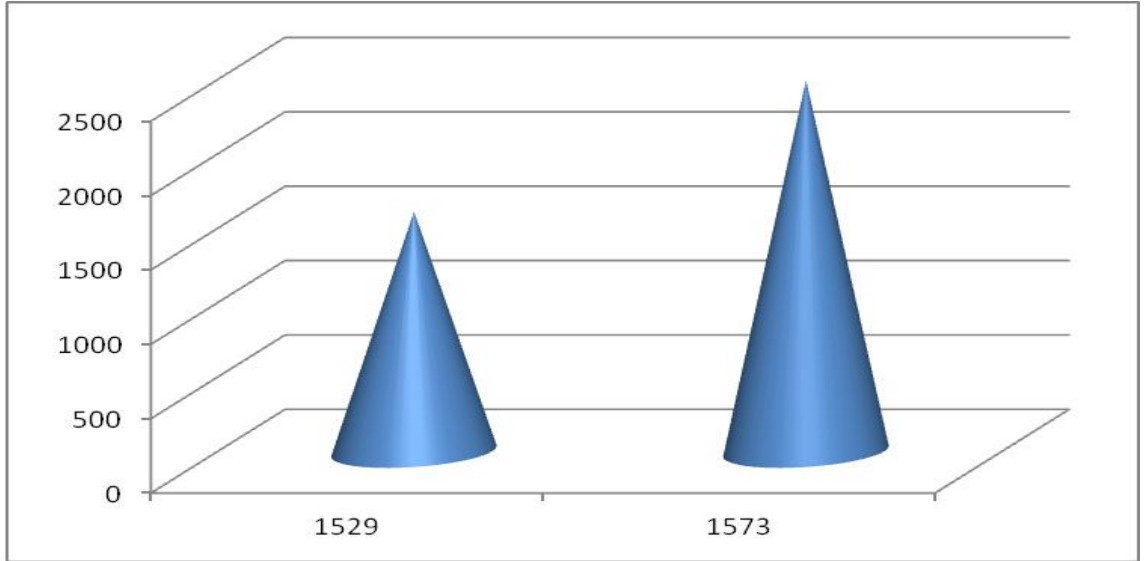
Şekil 12: Tahrirlere Göre Alınan Pamuk Öşrü (Akçe)

Zeytin

Zeytin özellikle Akdeniz bölgesinde eski çağlardan beri yetiştirilen bir üründü. Zeytin şartların uygun olduğu kıyı şeridinde 200 metrelik bir alanda ve 600 – 700 metre yüksekliğe kadar görülür. Killi, kireçli ve su geçiren toprakları seven ve dikildikten dört ila sekiz yıl sonra ürün vermeye başlayan zeytin ağacı 10 – 15. yıllarında en yüksek verimlilik seviyesine ulaşmaktadır. Ancak zeytin her yıl aynı bollukta ürün vermez, bol bir yılın ardından kıt bir yıl gelir. Zeytin sadece tane olarak yenen ve yağı çıkarılan bir yiyecek ürünü olmayı aynı zamanda zeytinyağı mutfak dışında kullanılan önemli bir

maddedir. Sabun yapımında ve kerestesi mobilya yapımında kullanılır. Bundan dolayı zeytini bir sanayi bitkisi olarak ele almak mümkündür.⁴³⁰

Bozdoğan kazasında 1478 tarihinde zeytin ile ilgili bir kayda rastlanmaz. Bu durum o dönem için zeytinden vergi alınmamış olmasıyla ilgili olabileceği gibi bölgedeki zeytin üretiminin 1530'lu yıllardan sonra gelişmesiyle de ilgili olabilir. 1529 senesine ait tahrir defterinde zeytinin sadece Sidere, Katlıç, Piskübi ve Yıva köyleri ile birlikte kaydedilen Kalubeglü, Kasımköyü ve Kızıildepe cemeati köylerinde yetiştirildiği görülmektedir.⁴³¹ Bu köylerin toplam ödediği zeytin öşürü 1610 akçedir. 1573 tarihli mufassal deftere baktığımızda zeytin üretimi yapılan köy sayısında ve alınan öşür miktarında önemli bir artış olmuştur. Buna göre kazanın yaklaşık 30 köyünde zeytin tarımı yapılmaktadır. Köylerden alınan öşür miktarı %54,84 oranında artarak 2493 akçeye çıkmıştır.⁴³² 1573 tarihli defterde en yüksek öşür miktarına sahip köyler Haydere, Katlıç ve Bozdoğan nefsidir.⁴³³

Şekil 13: Tahrirlere Göre Alman Zeytin Öşrü (Akçe)

⁴³⁰ Mübahat Kütükoğlu, a.g.e., s. 124.

⁴³¹ BOA. TD. nr 148, s. 607, 608, 614, 615.

⁴³² KKA. TD. 144, v. 266- 286.

⁴³³ KKA. TD. 144, v. 279, 278, 269.

Susam

Bozdoğan kazasının susam üretimi hakkında sağlıklı verilere sahip değiliz çünkü 1478 tarihli defterde susamdan alınan öşür miktarı ayrı yazılırken, 1529 ve 1573 tarihli mufassal defterlerde susam öşrü, sair bazı öşür kalemleriyle birlikte yazılmıştır. Bundan dolayı bu yıllara ait rakamları çıkarmak mümkün değildir. XV. yüzyıl defterlerinde susamın ölçü birimi olarak kile, ölçek ve sa' kullanılmıştır.⁴³⁴ Zaman zaman birim fiyatı konusunda tutarsızlık bulunmaktadır. Susamın birim fiyatı 1478'de 60, 1529'da 100 akçadır. Buna göre Bozdoğan kazasının 1478 tahririnde toplam 11,616 kile öşür alınırken, susamın akçe değeri 697 akçedir. Susamın toplam üretimini ise 116,16 kile olarak hesaplanmaktadır.⁴³⁵ Köylünün ödediği öşür hariç susamdan elde ettiği gelir ise 6272,6 akçe olarak hesaplanmıştır. 1529 tarihli defterde Piskübi ve Yiva köyünde kaydedilen susam 15 kile olu bundan 1500 akçe öşür alınmıştır. Buna göre köyde 150 kile susam üretilmektedir. Bunun akçe değeri ise 15000 akçedir.⁴³⁶

Keten, Kendir ve Kenevir

Keten, kendir ve kenevir otsu bitkilerdir. Her iklimde yetişmeye müsait bitkiler olmasına rağmen kumlu ve balçık toprakları sevmektedir. Hasat mevsiminde toplanan saplar ıslatılıp kurutulduktan sonra ezilerek keten lifleri elde edilir. Dayanıklı olmasının yanında ketenden yapılan giyeceklerin serin tutması ve çabuk kuruması tercih sebepleri arasındadır. Kenevir de kendir gibi otsu bir bitkidir. Alınan öşürler daima birlikte yazılmıştır. Çok sağlam olan liflerinden çuval, çadır ve yelken bezleri dokunur ve halat yapılır. Tohumları yumuşak sabun yapımında ve boyacılıkta kullanılır. Hem de yem olarak kuşlara verilir.⁴³⁷

Bozdoğan kazasında yetişen bu ürünlerin miktarı ve bunlardan alınan vergilerine gelince 1478 tarihli defterde keten ve kendir ayrı kalemler halinde kaydedilirken 1529 ve 1573 tarihli defterlerde keten, kendir ve kenevir şeklinde kaydedilmiştir. 1478 de kazada kendirden 1473 akçe öşür alınırken, ketenden 424 akçe öşür alınmıştır.⁴³⁸ Ayaküsten köyünde ise birlikte kaydedilen bu ürünlerden 20 akçe öşür alınmaktadır. 1478 tarihli defterde en fazla kendir öşrü veren köy 300 akçe ile İlyaslu, 260 akçe ile

⁴³⁴ Cahit Telci, a.g.t., s. 261.

⁴³⁵ BOA. TD. nr 8, s. 319- 356

⁴³⁶ BOA. TD. nr 148, s. 608.

⁴³⁷ Mübahat Kütükoğlu, a.g.e., s. 129.

⁴³⁸ BOA. TD. nr 8, s. 319-356.

Dirkicik köyleridir. Keten öşrünü ise 252 akçe ile Bozdoğan nefsi ile 160 akçe ödeyen Piskübi köyü olmuştur.⁴³⁹

1529 tarihli defterde aynı kalemde verilen keten, kendir ve kenevirden alınan öşür miktarı şu şekildedir. 25 köyde tarımı yapılan bu ürünlerden alınan öşür miktarı 11801 akçedir. En fazla keten ve kendir öşrü alınan köy Ara'dır.⁴⁴⁰ Son olarak 1573 tarihli defterde toplam 32 köyde tarımı yapılan keten, kendir ve kenevirin toplam öşür miktarı 9076 akçedir.⁴⁴¹ Bu tahrirde en fazla keten, kendir ve kenevir öşrü alınan köy Kalubeglü'dür. 1529 tarihli deftere nazaran 1573 tarihinde bunlardan alınan vergi miktarı 2725 akçe düşmüştür.

B. Şahsa Bağlı vergiler

1. Resmi çift, Resmi Bennak ve Resmi Mücerred

Osmanlı devletinde, miri arazi rejiminin uygulandığı yerlerde çift veya çiftlik olarak tarif edilen ve değişik büyüklükte arazi tasarruf eden çiftçiden yılda bir defa nakit olarak alınan arazi vergisine çift resmi denilmektedir. Bu vergi reyanın sipahiye karşı yerine getirmekle yükümlü olduğu bir takım mükellifetleri karşılığının nakte çevrilmiş olup alınmasındaki temel şart reyanın toprak tasarruf ediyor olmasıdır.⁴⁴² Bu vergi tasarruf edilen çift ya da onun yarı miktarını ifade eden nimçift miktarı arazi karşılığı yılda bir defa olmak üzere tahsil edilmekte olup, buradaki çift sancaktan sancağa değişiklik göstermekle beraber, 60 ila 150 dönüm arasında değişmektedir. Aydın sancağında ise âlâ yerde 60, evsat yerde 80, edna yerde 130-150 dönümdür.⁴⁴³ Resmi çift vergisi sadece bir toprak vergisi ya da şahsi bir vergi değildir. Bu vergi İnalıcık'ın son yıllarda yayınlanmış konuya dair başka bir makalesinde bahsettiği çift-hane sisteminin temelini oluşturmak olup bu sisteme göre aile emeği, bir çift öküz ve ikisinin birlikte işlediği arazi bir üretim ünitesi ve dolayısıyla bir mali ünite oluşturmaktadır.

⁴³⁹ BOA. TD. nr 8, s. 354, 326, 353.

⁴⁴⁰ BOA. TD. nr 148, s. 628.

⁴⁴¹ KKA. TD. nr 144, v. 284.

⁴⁴² İbrahim Solak, a.g.e., s. 159.

⁴⁴³ Halil İnalıcık, "Çiftliklerin Doğuşu Devlet, Toprak Sahipleri ve Kiracılar." **Osmanlı'da Toprak Mülkiyeti ve Ticari Tarım**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1998, s. 18.

Ona göre alınan çift resmi bazılarının yorumladığı gibi sadece şahsi bir vergi olmayıp daha çok bu ünitenin vergilendirilmesidir. Başka bir deyişle kombine bir vergidir.⁴⁴⁴

Aydın sancağının resmi çift vergisi mart ayında toplanmaktaydı. Daha önceden harman sonunda toplanan bu vergi XV. yüzyıl sonlarına doğru mart ayında toplanmaya başlanmıştı. Resmi çift vergisi kuruluşundan Fatih dönemine kadar 22 akçe olarak toplanırken XVI. yüzyılda ise 33 akçeye çıkartılmıştır.⁴⁴⁵ Aydın sancağında resmi çift vergisinin 33 akçeden toplanmaya başlaması ise 1478 tarihli tahrirde başlamıştır.⁴⁴⁶ Çift ve nimçiftlerden daha az toprağı olanlar ya da topraksız bekârlar da ayrı vergilere tabi idiler. XVI. yüzyılda bennak olarak tanımlanan kişiler esasen mücerredin evlenmiş olduktan sonra tabi olduğu yeni vergi statüsünü ifade etmekteydi.⁴⁴⁷ Aydın sancağının XVI. yüzyıl ortalarına ait iki tahrir defterinde bennak tabiri kullanılmamış, nimçift statüsünün hemen ardından çiftlü kara ve caba kara olarak kaydedilmişlerdir. Caba kara 5 akçe, çiftlü kara ise 12 akçe⁴⁴⁸ vergi ödemekle yükümlü olup, buradaki caba kara mücerredini ifade etmektedir. Bennak statüsünü ifade eden kavram ise çiftlü karadır. Caba kara ise XV. yüzyılın son çeyreğinden itibaren 6 akçe resmi kara ödemekte idi. Bu verilere göre Bozdoğan kazasının raiyet rüsumları aşağıdaki tablodaki gibidir.

Tablo 6: Tahrirlere Göre Bozdoğan Kazası'nın Raiyet Rüsumları (Akçe)										
Sene	Çift	Resm	Nimçift	Resm	Bennak	Resm	Kara	Resm	Mücerred	Resm
1478	382	12606	43	709.5	285	3420	134	670	259	1554
1529	50	1650	415	6847,5	680	8160	-	-	410	2460
1573	115	3795	385	6352,5	543	6516	-	-	622	3732

Bozdoğan kazasının 1478 tarihli tahririne göre toplanan ödendiği resm miktarı 18419,5 akçedir. Toplamda resm miktarı en fazla tam çiftlerden alınmıştır. Ardından sırasıyla bennak, mücerred, nimçift ve karalar gelmektedir.⁴⁴⁹ 1529 tarihli defterde raiyetin ödendiği resm miktarı 1478 tarihli deftere nazaran %1,63 oranında azalarak 18117,5 akçeye düşmüştü. Bu tahrirde %138,59 oranında artan bennaklar, toplamda en

⁴⁴⁴ Halil İncak, "Köy, Köylü ve İmparatorluk", s. 90.

⁴⁴⁵ Halil İncak, "Raiyet Rüsumu", s. 40.

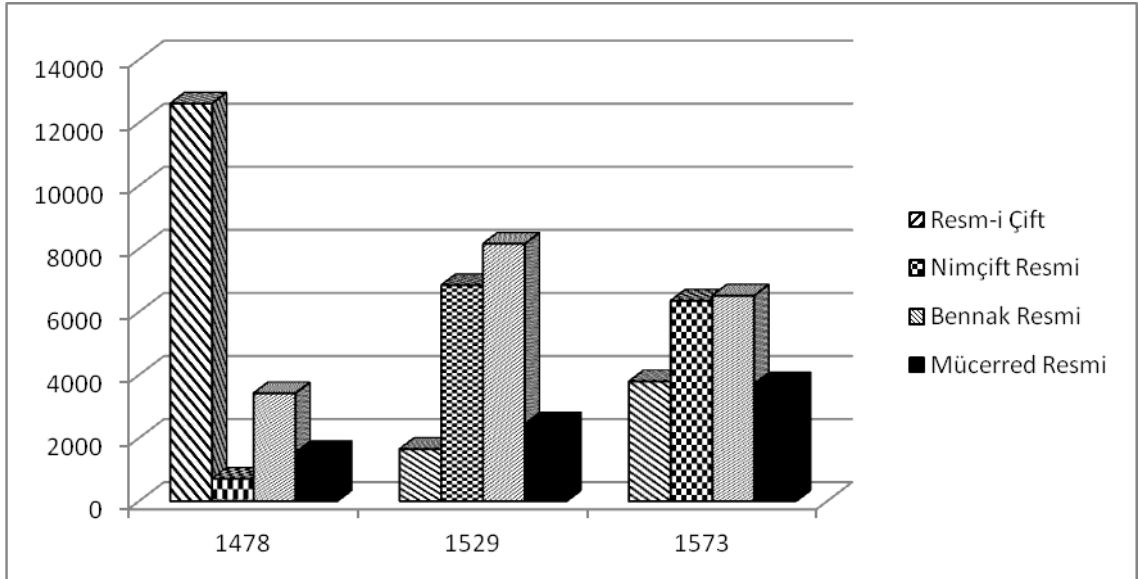
⁴⁴⁶ Halil İncak, a.g.m., s. 40.

⁴⁴⁷ Halil İncak a.g.m., s. 45.

⁴⁴⁸ Halil İncak a.g.m., s. 45.

⁴⁴⁹ BOA. TD. 8, s. 319- 356.

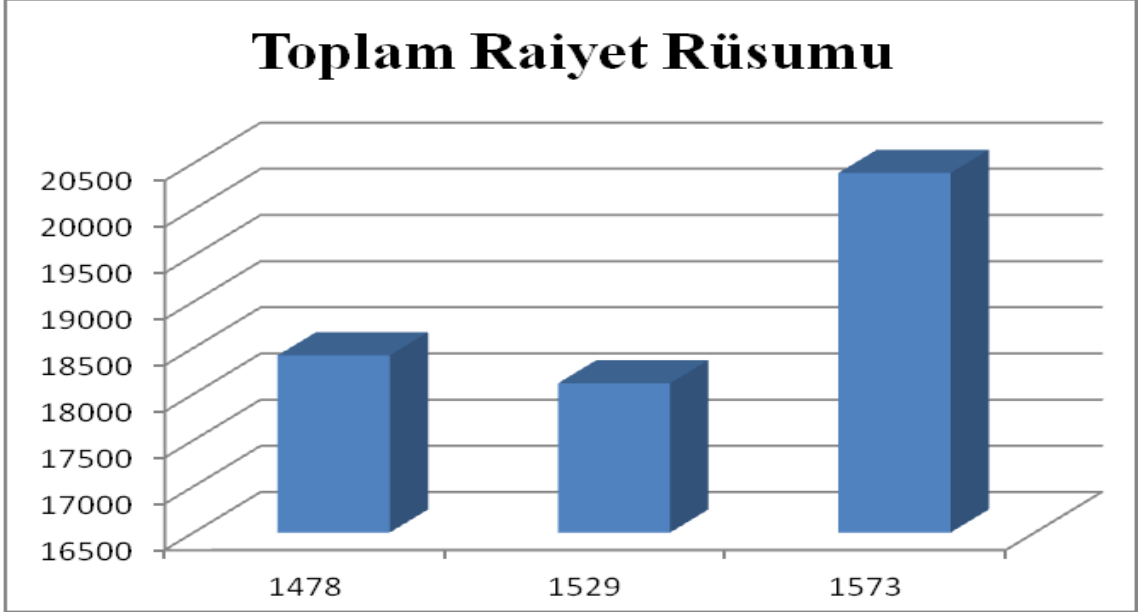
fazla resm ödeyen zümre olmuştur. %86,91 oranında düşen çiftlerin ödediği resm miktarı ise 1650 akçeye kadar düşmüştür. Bu tahrirde mücerredlerden alınan resimler %58,30 oranında artmış ve resm miktarı 2460 akçe olmuştur.⁴⁵⁰ 1573 tarihli defterde kazanın toplam resm miktarı %12 oranında artış göstermiş ve 20395,5 akçeye çıkmıştır.⁴⁵¹ Buna göre nimçift % 7,22 ve bennaklar %20,14 oranında azalırken çiftler %130, mücerredler ise %51,70 oranında artmıştır. Bozdoğan kazasının raiyet rusumlarının XVI. asırdaki genel durumunun baktığımızda 1478 ve 1573 tarihleri arasında çiftlerin ödediği resm miktarı %69,89 azalırken bu oran nimçiftlerde % 795, bennaklarda %90,52, mücerredlerde %140,15 oranında artmıştır. Raiyet rusumlarının genel toplamında ise %10,72'lik bir artış söz konusudur.

Şekil 14: Çiftçi zümrelerine Göre Toplam Raiyet Rüsümü (Akçe)

⁴⁵⁰ BOA. TD. nr 148, s. 595 – 630.

⁴⁵¹ KKA. TD. nr 144, s. 266- 286.

Şekil 15: Tahrirlere Göre Toplam Raiyet Rusumu (Akçe)

2. Badı heva ve Cürmücinayet

Bu vergiler kimden ne miktarda ve ne zaman alınacağı belli olmayan zuhurata bağlı vergilerdir.⁴⁵² Vergilerin miktarı tahrir emini tarafından o bölgede yaşayan aile sayısına göre hesap edilir ve deftere kaydedilirdi. Çünkü herhangi bir sipahinin tımarına kayıtlı olan reayadan kaç kişinin öleceğinin, kaç kız veya dul kadının evleneceğinin, başıboş dolaşan hayvanların nerelere ne kadar zarar vereceğinin önceden bilinmesi imkânsızdı. Badı heva gurubu olarak da adlandırılan bu resimler tahrir defterlerine arus, yava, deştibani, duhan, tapu, dönüm, cürmü cinayet, abdi abık ve kenizek muştuluğu, beytül mal, mal-i gaib ve mal-i mefkud gibi isimlerle kaydedilirdi.⁴⁵³

Bozdoğan kazası tahrir defterlerinde 1478 tarihli defterde toplam 350 akçe badı heva vergisinin alınması öngörülmüştü. 1529 ve 1573 tarihli defterlerde “cürmü cinayet ve badı heva ve yava ve kaçgun ve resmi duhan ve resmi otlak ve resmi kışlak-ı yorükanî kışlacıyan ve sair tayyarat” şeklinde vergiler birlikte kaydedilmişti.⁴⁵⁴ Buna

⁴⁵² İbrahim solak, a.g.e., s. 170.

⁴⁵³ Halil Salihlioğlu, “Bad-ı heva”, **DİA. C.IV**, İstanbul 1991, s. 417.

⁴⁵⁴ KKA. TD. nr 144, v. 270.

göre 1529 tarihli defterde toplam 15726 akçe olan badı heva vergileri 1573 tarihli defterde 14994 akçe olarak kaydedilmiştir.⁴⁵⁵ Burada resmi duhan vergisi: bir sipahinin tımarına genellikle kışlamak için gelip yerleşen ama ziraat yapmayan Yörük veya hariç raiyetin ödediği vergiye verilen isimdi. Halil İnalçık, badı heva gurubundan olan bu verginin şahsa bağlı olduğu için raiyet rusumu arasına girmesi gerektiğini söylemektedir. Bu resim genelde yörük, yüzdeci, yağcı, kürekçi ve yerleşik olmayan, devamlı gezen ve evli olan kendi başına ev tütüren kimselerden alınan yıllık 6 akçe idi. Üç yıldan fazla kalanlardan 18 akçe bennak resmi alınırđı. Kışlayan eğer ziraat yaparsa öşür verirdi. Bu yüzden ondan duhan resmi alınmazdı.⁴⁵⁶

Resmi yava herhangi bir tımar arazisinde, kaybolan, sahibi belli olmayan yük ve binek hayvanlarının yakalanması ve sahibi bulununcaya kadar bekletilmesinden dolayı alınan vergiye idi.⁴⁵⁷

3. Arussane

Tahrir defterlerinde resmi arus veya arusane olarak geçen, reaya ve sipahi kızlarının veya dul kadınların evliliklerinden alınan vergidir. Arus resminin miktarı kızlardan 60, dullardan 30 akçeydi. Evlenen kız ise bu vergi üzerine kayıtlı olduğu sipahiye, dul ise nikâhlandığı yerdeki sipahiye, Yörükler ise daima bir yerde durmadıklarından dolayı evlenen kişi ister kız ister dul olsun vergi kız veya kadının babasının kayıtlı olduğu tımar sahibine ödenirdi.⁴⁵⁸ Buna göre Bozdoğan kazasının arus vergisi 1529 tarihli defterde 2233 akçe iken bu miktar 1529 tarihli defterde 3470 akçe olarak kaydedilmiştir.⁴⁵⁹

4. Dönüm ve Zemin

Tahrir defterlerine çift ya da nimçift olarak yazılan reayanın haricindekilerin tasarruf ettikleri topraklara mukabil ödedikleri vergiydi. Bu araziler genellikle bennak ve

⁴⁵⁵ BOA. TD. nr 148 s. 596-630; KKA. TD. nr 144, v. 266-286.

⁴⁵⁶ İbrahim Solak, a.g.e., s. 171.

⁴⁵⁷ İbrahim Solak, a.g.e., s. 171.

⁴⁵⁸ İbrahim Solak, a.g.e., s. 171.

⁴⁵⁹ BOA. TD. nr 148, s. 596-630; KKA. TD. nr 144 v. 266-286.

mücerredler tarafından tasarruf edilmekteydi. Buna karşılık çift ve nimçift sahiplerinin de zemin tasarruf ettikleri görülmekteydi. İşlenen arazinin her iki dönümüne 1 akçe resm alınır.⁴⁶⁰ Resmi zemin vergisine 1478 tarihli defterde rastlamaktayız. Bu tahrirde kazanın toplam resmi zemin vergisi 60305 akçeydi. Ayrıca aynı tahrirde resmi dönüm olarak kaydedilen toplam 198 akçe mevcuttu.⁴⁶¹ 1529 tarihli defterde ise resmi zemin olarak kaydedilen vergi 5164 akçeydi.⁴⁶²

5. Tapu

Sipahi elindeki araziyi terk eden veya varis bırakmadan ölen riayetin boşalan arazisini belli bir ücret karşılığında başka bir riayete tapu karşılı vermekte olup bunun karşılığı da resmi tapu adı verilen bir vergi alırdı. Tapu resmini ödeyen riayet ölünceye kadar çiftliği tasarruf eder ve oğluna da intikal ettirirdi. Babadan oğluna intikal eden arazi için ise tapu resmi alınmazdı. Bozdoğan kazasında sadece 1529 tarihli defterde kaydedilen resmi tapu miktarı 5440 akçe olarak tespit edilmektedir.⁴⁶³

6. Deştibani

Herhangi bir şahsın ekinine girip zarar veren hayvan sahiplerinden alınan vergidir. Ekili alanlara hayvanların verebilecekleri zararı önlemek için görev yapan kişilere deştiban, kır bekçisi denilmektedir. 1529 tarihli defterde Bozdoğan kazasının toplam resmi deştibani miktarı 4515 akçedir. Bu miktar 1573 yılındaki tahrirde toplam 8478 akçeye çıkmıştır.⁴⁶⁴

⁴⁶⁰ İbrahim Solak, a.g.e., 172.

⁴⁶¹ BOA. TD. nr 8, s. 319-356.

⁴⁶² BOA. TD. nr 148, s. 596-630.

⁴⁶³ BOA. TD. nr 148, s. 596-630.

⁴⁶⁴ BOA. TD. nr 148, s. 596-630; KKA. TD. nr 144 v. 266-286.

C. Hayvancılık

Küçükbaş hayvanlardan, arı kovanlarından ve dalyanlardan alınan resimlerin tahrir defterlerinde kayıtlı bulunmasından dolayı Bozdoğan kazasındaki koyun ve kovan sayılarını tespit etmek mümkündür. Kanunnamelerde iki koyuna bir akçe ve kovan başına ise iki akçe resim alındığı kayıtlıdır.⁴⁶⁵ Böylece ağnam resminin ikiye çarpılması ve kovan/ küvvare resminin ikiye bölünmesiyle kazada bulunan koyun ve kovan sayısı ortaya çıkmaktadır.

1. Küçükbaş Hayvancılık

Küçükbaş hayvanlardan koyun ve keçilerden alınan resim aynıdır. Resmi ağnam ya da resmi ganem olarak kaydedilen küçükbaş hayvanların Bozdoğan kazasındaki durumları şu şekildedir. 1478 tarihli defterde kazada 1 köyde ağnam resmi 555 akçe, 4 köyde ganem resmi 2242 akçe olarak kaydedilmiştir. Yukarıdaki verilere göre Bozdoğan kazasında 5594 küçükbaş hayvan mevcuttur.⁴⁶⁶ Bozdoğan nefsi ve Sidere köyü en çok koyununun bulunduğu yerlerdir. 1529 tarihli mufassal defterde 13 köyde 3890 akçe resmi ağnam, 6 köyde ise 1375 akçe resmi ganem kaydedilmiştir. Bu tahrirde kazanın toplam küçükbaş hayvan sayısı %88,23 oranında artmış ve koyun sayısı 10530'a çıkmıştır.⁴⁶⁷ Yine Bozdoğan nefsi ve Ayaküsten köyü koyun sayısı bakımından ilk sırada yer almaktadır.

1573 tarihli defterde kazanın küçükbaş hayvan sayısından alınan resm-i ağnam miktarı 5272 akçedir. Buna göre %013 oranında artan kazanın toplam küçükbaş hayvan sayısı 10544'tür.⁴⁶⁸ Bu tahrirde de Bozdoğan nefsi koyun mevcudu bakımından ilk sırada yer alır. Bozdoğan kazasının yaklaşık bir asırlık küçükbaş hayvan mevcuduna baktığımızda 1478'den 1529 tahririne kadar koyun miktarında %88,48 oranında bir artış meydana gelirken kazanın toplam koyun sayısı yaklaşık iki katına çıkmıştır. Ancak 1529'dan 1573'e kadar kazadaki koyun sayısında herhangi bir artış söz konusu

⁴⁶⁵ BOA. TD. nr 166, s. 367.

⁴⁶⁶ BOA. TD. nr 8 s. 319-356.

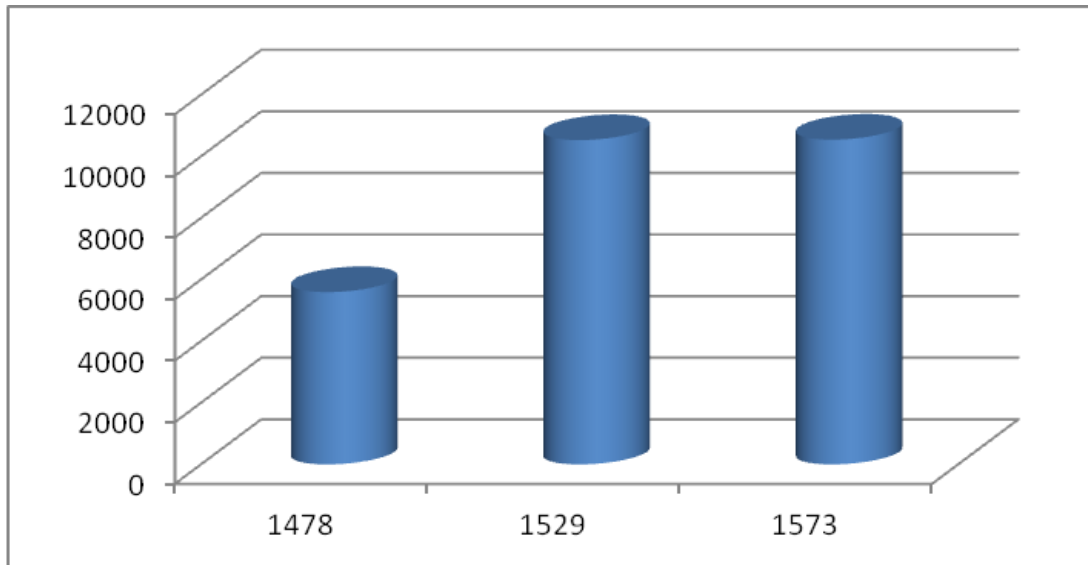
⁴⁶⁷ BOA. TD. nr 148, s. 596-630.

⁴⁶⁸ KKA. TD. nr 144, v. 266-286.

değildir.⁴⁶⁹ 1529 tahririndeki artışı ise bölgedeki konargöçer Yörük grupların hayvancığı devam ettirmelerinden kaynaklanmış olmalıdır.⁴⁷⁰

Tablo 7: Tahrirlere Göre Bozdoğan Kazası'nın Resmi Ağnam ve Koyun Sayısı

Sene	Resm-i Ganem + Ağnam	Köy Sayısı	Koyun Miktarı
1478	2297	5	5594
1529	5265	19	10530
1573	5272	29	10544

Şekil 26: Tahrirlere Göre Koyun Sayısı

⁴⁶⁹ KKA TD. nr 144, v. 266-286; BOA. TD. nr 148, s. 596-630; BOA. TD. nr 8, s. 319-356.

⁴⁷⁰ Cahit Telci, a.g.t., s. 267.

2. Arıcılık

Bozdoğan kazasında arıcılık faaliyetleri önemli bir yer tutmaktadır. 1478'de 16 ve 1529'da 13 köy arıcılık faaliyetinde bulunmaktadır.⁴⁷¹ Ancak 1573 tarihli tahrir defterinde ise 31 köyün arıcılıkla uğraştığı anlaşılmaktadır. Aydın kanunnamesine göre kovan başına iki akçe alınırdı. Kovan resimleri yüksek olduğundan kovanlarını üslerine yazılı oldukları sipahinin tımarlarından çıkartıp, başka bir tımara taşıyarak ödedikleri resmi yarıya indiriyorlardı. Devlet, bu şekilde uğrayacağı kaybı önlemek için kovanları yazılı olduğu tımar dışında olanlara her iki sipahiye de kovan başına birer akçeden resim ödemek zorunluluğu koymuştu.⁴⁷² Tahrir defterlerinde bazen öşür-ü kovan, bazende resm-i kovan olarak kaydedilmiştir. Muhtemelen kovanlarını taşıyan reaya, sipahinin arazisini kullandığı için tımar sahibine resm, kendisinin yazılı olduğu sipahiye ise öşür vermek zorundaydı.⁴⁷³

Bozdoğan kazasında 1478 tarihli defterde 3 köyden resm olarak alınan kovan vergisi 13 köyden de öşür olarak alınmaktadır.⁴⁷⁴ 1529'da 8 köy öşür 5 köy resim ödemektedir. 1573'te 7 köy öşür olarak öderken, 23 köy resim olarak ödemiştir. Kazanın kovan ve öşür miktarlarına gelince 1478'de toplam 1600,5 akçe öşür alınan kazanın kovan sayısı 800 adettir.⁴⁷⁵ 1529'da bu miktar 2702 akçe olarak kaydedilirken toplam kovan sayısı %68,87 oranında artarak sayı 1351'e yükselmiştir.⁴⁷⁶ 1573'te arıcılık yapan köy sayısı artmış olmasına rağmen kovan sayısı ile bunlardan alınan vergi oranında önemli bir artış olmamıştır. Bu tahrirde 31 köyde arıcılık yapılmaktadır. Kazanın toplam resim miktarı 2750 akçeye karşılık kovan sayısı 1375'tir.⁴⁷⁷ XVI. yüzyılda toplam kovan sayısındaki artış %71,87'dir.

⁴⁷¹ BOA. TD. nr 8, s.319-356; BOA. TD. 148, s. 596-630.

⁴⁷² Cahit Telci a.g.t., s. 267.

⁴⁷³ Cahit Telci, a.g.t., s. 267.

⁴⁷⁴ BOA. TD. nr 8, s. 319-356.

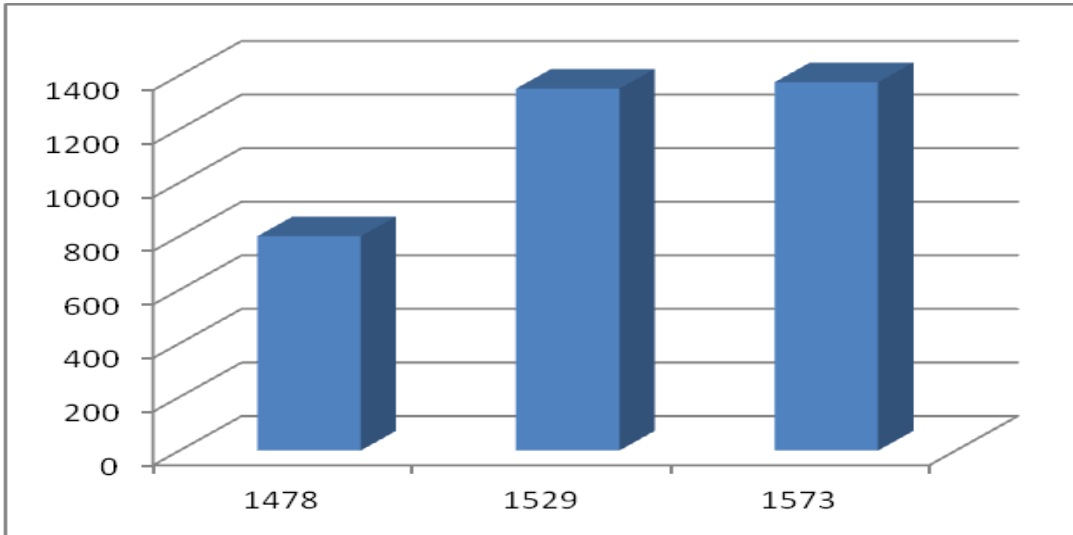
⁴⁷⁵ BOA. TD. nr 8, s. 319-356.

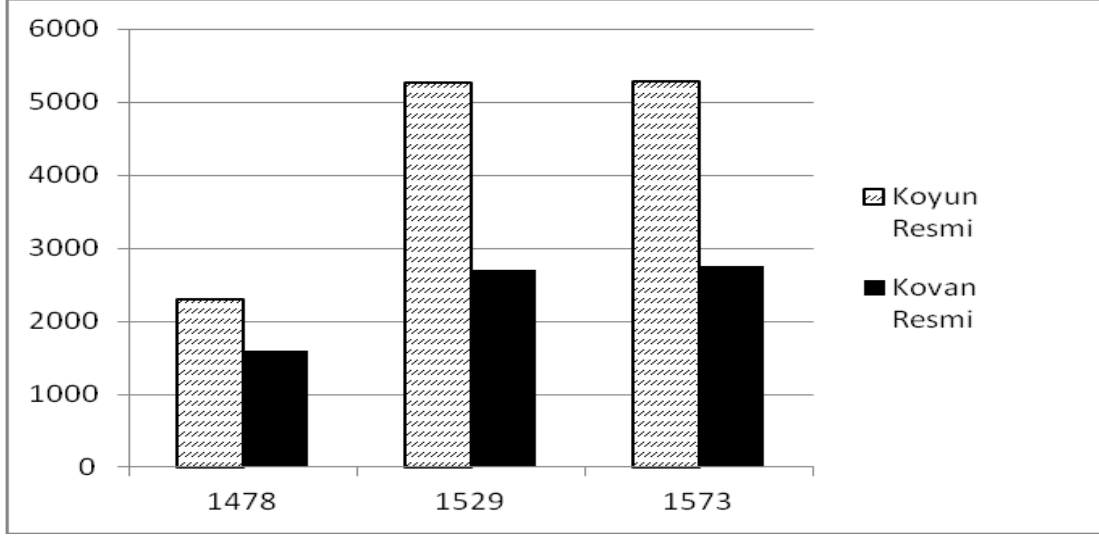
⁴⁷⁶ BOA. TD. nr 148, s. 596-630.

⁴⁷⁷ KKA. TD. nr 144, v. 266-286.

Tablo 8: Tahrirlere Göre Bozdoğan Kazası'nın Kovan Sayısı ve Öşür Miktarı

Sene	Köy Sayısı	Resim/Öşür (Akçe)	Kovan sayısı
1478	16	1600	800
1529	13	2702	1351
1573	31	2750	1375

Şekil 27: Tahrirlere Göre Toplam Kovan Sayısı

Şekil 28: Tahrirelere Göre Koyun Ve Kovan Resmi

3. Balıkçılık (Dalyan)

Bozdoğan kazasında Büyükark (Kazanderesi), Ortaark (Sidere), Küçükark (Yenice) ve Üçbaş nehri şeklinde 3 ark ve 1 nehir mevcuttur.⁴⁷⁸ Bundan dolayı kazanın balıkçılık faaliyetine bakmak gerekmektedir. Dalyan hâsılı olarak kaydedilen verilerden hareketle az da olsa balıkçılıktan bahsetmek mümkündür. Aydın kanunnamelerinde dalyan resmi ile ilgili bir madde bulunmadığından, sadece resim miktarları bulunmaktadır. Buna göre 1478 tahririnde Bozdoğan nefsi, Ayaküsten ve Beci köylerinde dalyan resimlerine rastlanmaktadır.⁴⁷⁹ Bu köylerin toplam dalyan resmi 400 akçedir. 1529 ve 1573'te sadece Bozdoğan nefsinde 300 akçe dalyan resmi bulunmaktadır.⁴⁸⁰

⁴⁷⁸ BOA. TD. nr 148, s. 593; KKA. TD. 144, v.266.

⁴⁷⁹ BOA. TD. nr 8, s. 226, 342, 344.

⁴⁸⁰ BOA. TD. nr 148, s. 596; KKA. TD. nr 144, v.269.

D. Diğer Vergiler

1. Kışlak Otlak, Saz, Çayır, Kuru

Yaylak, kışlak resimleri bir tımara sürülerini otlatmak amacıyla hariçten gelen sürü sahiplerinden, göçebe aşiretlerden ve Yörüklerden senede bir kereye mahsus sürü başına alınmakta, yerli halkın sürülerinden alınmamaktadır. Her sürüden âl'a bir koyun vergi olarak alınır. 1478 tarihli defterde toplam 100 akçe resmi otlak, 100 akçe kuru, 200 akçe saz kaydedilmiştir.⁴⁸¹ 1529 tarihli defterde resmi kışlak 5, resmi otlak 380, kuru 110, saz 115 akçe kaydedilirken 1573 tarihli defterde resmi resmi çayır 280, otlak 717, kuru 135, saz 980 akçe olarak kaydedilmiştir.⁴⁸² Bunlardan başka 1529 ve 1573 tarihli defterlerde “tapu-yı zemin der-ağıl ve zemini hane” şeklinde kaydedilen bir vergi kalemi mevcuttur. 1529'da 14385 akçe olan bu vergi kalemi 1573'te 33730 akçe olarak kaydedilmiştir.⁴⁸³

E. Küçük İşletmeler ve Pazarlar

1. Değirmenler (Asiyab)

Köy ve köy altı iskân merkezlerindeki küçük işletme birimlerinin en yaygın olanı, tahrir defterlerine asiyab olarak kaydedilen değirmenlerdir.⁴⁸⁴ Bozdoğan kazasında bulunan değirmenler suyla çalışan ve hububat üreten değirmenlerdir. Değirmenlerle ilgili Aydın kanunnamesinde “değirmenden yıl yürüyenden altmış akçe ve altı ay yürüyen değirmenden otuz akçe alınur ve andan aşağı her ayda beş akça hesabı üzere alınur ve zeytin değirmenlerinden onar akça alınur kanun budur defterde bu üslub üzere resm bağlanmıştır.”⁴⁸⁵ İbaresıyla geçen kayıta değirmenlerden alınan vergilerden bahsedilmiştir. Tahrir defterlerinde değirmenlerinin çoğunun yanına kaç akçelik olduğu yazılmıştır. Böylece değirmenlerin ne kadar süre çalıştığı kolayca belirlenebilmektedir.

⁴⁸¹ BOA. TD. nr 8, s. 319-356.

⁴⁸² BOA. TD. nr 148, s. 596-630; KKA. TD. nr 144 v. 266-286.

⁴⁸³ BOA. TD. nr 148, s. 596-630; KKA. TD. nr 144 v. 266-286.

⁴⁸⁴ Mübahat Kütükoğlu, a.g.e., s.135.

⁴⁸⁵ BOA. TD. nr 166, s. 367.

Bozdoğan kazasının değirmenlerine baktığımızda 1478 tarihli defterde Bozdoğan nefsi, Çavdar ve Kazanderesi köylerinde mevcut olan değirmenlerin toplam hâsılı 1378 akçedir.⁴⁸⁶ 1529'da Bozdoğan nefsinde, Kazanderesi, Beci, Piskübi ve Yiva köylerinde değirmen bulunmaktadır. Doğancılı köyünde ise 1 adet harab değirmen bulunmaktadır. Bu değirmenlerin toplam hâsılları ise 830 akçedir.⁴⁸⁷ Ayrıca Bozdoğan nefsinde hâsılı 300 akçe olan bir adet Ding⁴⁸⁸ değirmeni bulunmaktadır.⁴⁸⁹

1573 tarihli mufassal defterde değirmen sayılarında artmış ve değirmen sayısı 20'e çıkmıştır. Bu değirmenlerin 4 tanesi haraptır. Aynı tahrirde Bozdoğan nefsinde 2 harab, 2 aktif değirmen bulunmaktadır. Ayrıca Çeltükçü köyünde resmi 30 akçe, Kazanderesi köyünde yılın tamamı çalışan 2 tane değirmen mevcut olup bunların toplam resimleri 840 akçedir. Bunlardan başka Sidere ve Kulağuz'da 30'ar, Ayaküsten'de 120 (ayrıca 1 tane harab değirmen vardı), Piskübi'de ve Haydere'de 60'ar akçe vergi alınan değirmenler mevcuttu. Bunlardan başka Çavdar'da 160, 20, 150 (30 akçelik), Kalubeglü'de 600 (60 akçelik) ve 360 (30 akçelik) akçe vergi ödenen değirmenlerden de bahsetmek gerekmektedir. Kazadaki değirmen resimlerin toplamı 3252 akçeydi.⁴⁹⁰

2. Tahunhane

Tahn öğütme, tahin öğütülmüş tahıl manalarıdır. Ancak tahin susamdan elde edilen yağlı maddenin adı haline gelmiştir. Bunun gibi, tahunhanenin lugat manası su değirmeni olduğu halde özel olarak susam değirmenleri için kullanılmıştır. Susam tohumları %55 oranında yağ ihtiva eder, tohumlar üç defa ezilme işlemine tabi tutulurlar ilk iki enzimden çıkan berrak yemeklik olarak kullanılırken üçüncü enzimden çıkan sabunculukta kullanılmıştır. Kabuklarının soyulup kavrulduktan sonra ezilmesiyle de tahin elde edilir.⁴⁹¹ Bozdoğan kazasında bol miktarda yetiştirilen susamı işlemek için bir tahunhane kurulmuştur. 1529 ve 1573 tarihli defterlerde tahunhanenin hâsılı 26000

⁴⁸⁶ BOA. TD. nr 8, s. 326, 322, 332.

⁴⁸⁷ BOA. TD. nr 148, s. 596, 600, 604, 608.

⁴⁸⁸ Ding değirmeni için bkz. Feridun M Emecen a.g.e., s.260.

⁴⁸⁹ BOA. TD. nr 166, s. 471.

⁴⁹⁰ KKA. TD. nr 144, v.269, 271,277, 279,282, 284.

⁴⁹¹ Mübahat Kütikoğlu, a.g.e., s. 142.

akçedir.⁴⁹² Bununla birlikte 1530 tarihli muhasabe icmal defterinde 16.666 akçe olarak kaydedilmiştir.⁴⁹³ Aradaki bu fark kâtip hatasından kaynaklanmış olabilir.

3. Pazarlar

Ticaretin gelişmesinde pazarların payı oldukça önemlidir. Pazarlar, köylünün ve kentlinin üretmiş olduğu malları alıcıya ulaştırdıkları yerlerdi. Kurulan pazarlarda köylünün ihtiyacından fazla olan mallar ile sipahilerin aynı olarak aldığı malları nakde çevirmek maksadıyla öşre konu olan ürünler burada satılmaktaydı.⁴⁹⁴ Bir yerin pazar yeri olabilmesi için bazı şartlar aranmaktaydı. Bu şartlar arasında, pazarın iltizam ve vakıf gelirlerine zarar vermemesi, yakın bir yerde pazar bulunmaması, pazarların aynı güne denk gelmemesi idi. Pazarın kurulabilmesi için o yerin kadısının uygun görüp merkeze bildirmesi, merkezinde olumlu cevap vermesi gerekliydi.⁴⁹⁵ Hafta pazarlarının hangi gün kurulacağı konusunda bazen anlaşmazlıklar çıkabiliyordu. Bu duruma en güzel örnek Kastamonu'daki Ilısu pazarıdır. Cuma ve Çarşamba günlerindeki anlaşmazlık merkeze kadar gitmiş ve pazarın Cuma günü kurulması kararlaştırılmıştı.⁴⁹⁶ Bir yerde pazar yeri olup olmadığını tahrir defterlerindeki ihtisap ve bac-ı bazar resimlerinden öğrenmek mümkündür. 1478 tarihli defterde Bozdoğan kazasının bac-ı bazar resmi bulunmamaktadır. 1529 tarihli mufassal defterde 1200 akçelik hâsılı olan bir bac-ı bazar kaydedilmiştir.⁴⁹⁷ 1573 tarihli defterde bir tanesi Bozdoğan nefsi, bir diğeri de Çavdar köyü olmak üzere iki bac-ı bazar resmi bulunmaktadır. Bozdoğandaki bazarın resmi 1200, Çavdar köyünde kurulan bazarın resmi ise 2045 akçe idi. Pazarlardan alınan toplam bac-ı bazar resmi 3245 akçeydi.⁴⁹⁸

⁴⁹² BOA. TD. nr 148, s. 596-630; KKA TD. nr 144, v. 266-286.

⁴⁹³ BOA. TD. nr 166, s. 470.

⁴⁹⁴ Feridun M. Emecen, a.g.e., s. 268.

⁴⁹⁵ Mübahat Kütükoğlu, a.g.e., s. 198.

⁴⁹⁶ Suraiya Faruki, **Osmanlı'da Kent ve Kentliler**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1993, s. 71.

⁴⁹⁷ BOA. TD, nr 148, s. 596.

⁴⁹⁸ KKA. TD. nr 144 v. 269, 282.

F. Gelirlerin Taksimi

1. Has, Zeamet ve Tımar

Osmanlı Devleti arazi tasarruflarını üç ana grupta toplamıştı. Bunlar miri, mülk ve vakıf arazileri idi. Miri arazi de has, zeamet ve tımar olarak kendi içinde üç guruba ayrılmıştı. Mülk ve vakıf arazilerinin tasarruf hakkı tamamen şahısların elinde bulunuyordu. Miri arazinin tasarruf hakkı devlete, işletme hakkı ise ya devlete ya da devlet adına şahıslara aitti.⁴⁹⁹ Osmanlı Devleti'nde miri arazi olarak tanımlanan yerlerin bir kısım gelirleri doğrudan hazineye aktarılırken, bir kısmı da belli sorumluklar karşılığında askeri ve idari görevlilere verilirdi. Buna göre yıllık gelirleri 20.000 akçe kadar olanları tımar, 20.000 ile 100.000 akçe arasında olanları zeamet ve 100.000 akçeden fazla olan yerleri ise has olarak adlandırmıştı.⁵⁰⁰

1478 tarihli defterde has arazisi bulunmayan Bozdoğan kazasının toprak tasarruflarını tımarlar ve zeametler oluşturuyordu. Bu tahrirde zeamet olarak kaydedilen Bozdoğan nefsinin hâsılı 27.714 akçe, Çeltükçü köyünün hâsılı 1520 akçe, Eymür köyünün hâsılı 2.773 akçe, Kıranderesi ve Sidere köylerin toplam hâsılları 50.360 akçe olarak kaydedilmişti.⁵⁰¹

Tımar olarak kaydedilen yerler ise Kedve, Anamrud, Karaçadır, Eksenlü, Ara köyü, Çavdar, Bayezidlü, Seyflü, Alihanlu, Kirnez, Haydere, Çalışlu Cemaat-i Kızıldape, Cemaat-i Kasım köyü, Ayaküsten, Beci, Dirkicik, Ada, Elekci, Doğancılar Donduran, Katlıç, Piskübi, Doğanlu, Çulluyan köyleri ile Kız, İlaldı, Hacı Yahşi, Hacı Muhiddin Kalurlu mezarası Türkeri mezarları idi. Bu yerlerin toplam hâsılatı ise 149.260 akçe idi.⁵⁰²

1529 tarihli TD 148 numaralı defterde zeamet olarak belirtilen yerler arasında Bozdoğan nefsi, Ortasiye ve Katlıç köyleri belirtilmişti. Diğer köylerin hangi statüde olduğu anlaşılamamıştır. Bu yerlerin toplam hâsılatı ise 70.656 akçe olarak kaydedilmişti.⁵⁰³ TD 148 numaralı defterin icmali olan TD 166 numaralı defterde has olarak belirtilen yerlerin hâsılları ise şu şekildeydi. Bozdoğan nefsinin hâsılı 49.850,

⁴⁹⁹ Feridun M. Emecen, a.g.e., s. 271.

⁵⁰⁰ İbrahim Solak, a.g.e., s. 191.

⁵⁰¹ BOA. TD. nr 8, s. 328, 331, 333, 336.

⁵⁰² BOA. TD. nr 8, s. 319, 320, 321, 322, 324, 325, 336, 338, 340, 341, 342, 344, 345, 347, 348, 349, 350, 351, 353, 356.

⁵⁰³ BOA. TD. nr 148, s. 596, 607, 611.

Çeltükçü köyünün hâsılı 8.900 ve Eymür köyünün hâsılı ise 9.730 akçeydi. Bunlara ek olarak Kazandesî köyünün hâsılı 7.654 akçe, Sidere köyünün hâsılı 7815 akçe ve İlyaslar köyünün hâsılı ise 1750 akçe olarak kaydedilmişti.⁵⁰⁴ Ayrıca aynı defterde has yerler arasında Büyük ark, Orta ark ve Küçük ark bulunmaktaydı. Bu arkların toplam hâsılı 45.000 akçe, bunlardan başka Çelebi zamanından beri çeltik tarımı yapılmayıp yerine simsim vesair hububat tarımı yapılan Üçbaş nehrinin hâsılı ise 2.000 akçeydi. Kazadaki arglardan elde edilen gelir ise toplam 47.000 akçeydi.⁵⁰⁵ Kazanın küçük işletme yerlerinden biri olan ve padişah hasları içinde yer alan tahunhanenin hâsılı ise 16.666 akçe olarak kaydedilmişti.⁵⁰⁶ Ancak tahunhanenin hâsılı TD 148 numaralı defterde ise 26.000 akçedir. Muhtemelen bu durum icmal deftrine yanlış kaydedilmekten kaynaklanmaktadır.⁵⁰⁷

TD 166 numaralı defterde tımar olarak kaydedilen yerler Ayaküsten, Beci, Karaçadır ve Anamrud, Eksenlü, Katlıç, Kırdere, Piskübi ve Yiva, Haydere, Ortasiye, Çalışlu, Kalubeglü, Kasım köyü ve cemaati Kızıildepe, Bayezidlü, Alihanlu, Doğancılı, Ada, Çavdar, Seyflü, Donduran, Çulluyan, Kirnez, Yenichelü, Ara, İlyaslu ve Muradlu, Türkeri mezarası, Kadı mezarası, Kasablu, Hacı Yahşi, Kurdoğlu mezarası, Alacaoğlu Hızır Çiftliği, Mulak çiftliği Dink (zeytin değirmeni) idi.⁵⁰⁸ Bu köy ve mezaraların toplam hâsılları 307.672 akçe olarak hesaplanmıştı.⁵⁰⁹

TD 166 numaralı icmal defterinde padişah hası olarak kaydedilen Bozdoğan nefsi 1573 yılında şehzade hası olarak kaydedilmişti. Bu tahrirde Bozdoğan nefsinin hâsılı ise 49.805 akçe idi.⁵¹⁰ 1573'te yine padişah hasları arasında Sidere nehri, Kazanderesi nehri, yenice nehri ve nehri Üçbaş yer almaktaydı. Bu nehirlerin toplam hâsılı ise 47.000 akçeydi.⁵¹¹ TD 166 numaralı defterde tımar olarak kaydedilen Ortasiye⁵¹² ise bu tahrirde padişah haslarının içinde bulunmaktaydı.⁵¹³

⁵⁰⁴ BOA, TD. nr 166, s. 470.

⁵⁰⁵ BOA, TD. nr 166, s. 470.

⁵⁰⁶ BOA, TD. nr 166, s. 470.

⁵⁰⁷ BOA, TD. nr 148, s. 596.

⁵⁰⁸ BOA, TD. nr 166, s. 470.

⁵⁰⁹ BOA, TD. nr 166, s. 470.

⁵¹⁰ KKA, TD. nr 144, v. 269.

⁵¹¹ KKA, TD. nr 144, v. 266

⁵¹² BOA, TD. nr 166, s. 471.

⁵¹³ KKA, TD. nr 144, v. 266.

TD 289 numaralı icmal defterine göre tımar olarak kaydedilen yerler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

TIMAR SAHİBİ	KÖY ADI	GELİR	HİSSE
Mehmet vld. Fazlı	Kalubeglü, Cemaati Kızıldape ve çiftlik	40.000	16.000
Hamid	Ayaküsten	38.788	13,167
Ömer Pir Fakih	Ada	13.00	3.200
Musa vld. Abdullah	Katlıç	15294	8294
Halil	Bayezidlü	10.000	8.000
Musa vld. Mehmet Çavuş	Piskübi	25.000	8.000
Saruhan Çavuş	Dirkicik, Hacı Yahşi Mezrası	8.328	7.927
Mustafa vld. Mirza	Karaçadır ve Anamrud	10.557	7.500
Abdülgaffar vld. Hasan	Kedve, Seyflü	34.013	7.829
Mürteza	Çeltükçü	1.901	1.901
Mihram	Kalubeglü, Cemaati Kızıldape	4.000	7.299
Mehmet	Haydere	19.006	6.400
Cafer vld. Adı Sultan	Beci, Ayaküsten Köyü	38.988	6.259
Süleyman	Kurdoğlu Mezrası ve....		6.899
Sagan	Ayaküsten, Doğancılı ve Kulağuzlu	66.526	6.812
Mehmet vld. Davut	Ara	20.998	4.000
Hasan	Kalubeglü, cemaati Kızıldape	40.000	5.500
Salman	Ayaküsten	38.788	5.500
Musa vld. Hacı Durmuş	Ayaküsten	38.788	5.980
Salman	İlyaslu ve Muradlu	15.485	5.392
Veli	Hızır vld. Alaçam Çiftliği, Doğancılı ve Kulağuzlu	34.535	5.299
Bali	Türkeri Mezrası, İlyaslu ve Muradlu	29.985	5.000
Ali	Alihanlu, Kalubeglü	46.000	4.999
Rıdvan	Ada, Nehri....	28.700	5.999
Musa	Dirkicik	17.108	4.999
Nasruh	Kalubeglü, Cemaati Kızıldape	40.000	4.999
Mustafa	Kedve	17.928	4.999
Evranoz	Doğancılı ve Kulağuzlu	27.336	1.999
Yunus	İlyaslu ve Muradlu	19.485	1.595
Ahmet vld. Abdullah	Ara	20.998	4.999
Bostan	Ara	20.998	4.999

Tablo 9: TD 289 Numaralı İcmal Defterine Göre Tımarlar

TIMAR SAHİBİ	KÖY ADI	GELİR	HİSSE
Ali	Doğancılı ve Kulağuzlu	27.336	1.500
Mustafa	Kadı Mezrası,		2.250
Hızır	Donduran, kedve	28.428	4.950
Sedad	Doğancılı ve Kulağuzlu	27.736	4.369
İsa	Donduran	10.800	4.235
İlaldı	Kulağuzlu, Doğancılı	27.736	3.050
Mehmet	Çavdar	15.075	3.874
Şeyh Ali	Kırdere Mezrası	4.464	3.674
Yahya	Doğancılı ve Kulağuzlu	27.336	4.000
Ahmet	Donduran Kasablu	16.258	3.700
Halil	Kedve	17.928	3.000
İsmail	Kalubeglü, cemaati Kızıldape	40.000	2.666
Avas	İlyaslu ve Muradlu	19.485	2.601
Hamid vld. Nasuh	İlyaslu ve Muradlu	19.485	2.500
İbrahim vld. Nasuh	İlyaslu ve Muradlu	19.485	2.500
Odabaş	Alihanlu	6.000	2.500
Hami	Türkeri mezrası	10.500	2.101
Mehmet	Çavdar	15.070	2.095
Halil vld. Abdullah	Haydere	16.006	2.012
Seydi	Çavdar ve Bacı bazar	17.123	2.000
Mustafa	Kasablu	5.758	2.000
Ali	İlyaslu ve Muradlu	19.485	2.000
Nazır	Bayezidlü	10.000	2.000
Mehmet	Eksenlü	4.000	2.000
İsa vld. Nasuh	Eksenlü	4.000	2.000
Timurhan vld. Osman	Kedve	17.928	1.964
İsa	Kurdoğlu mezrası	5.000	1.922
Hasan	Türkeri ve Kurdoğlu mezrası	15.500	2.000
Süleyman vld Resul	Kedve	17.928	1.670
Hızır vld. Salih	Bacı Bazar	2.045	1.645
Cihan	Doğancılı	27.736	1.500
Aydın	Ayaküsten	38.788	2.400
Mehmet	Haydere, Kasablu	24.764	3.658
Erselan	Karaçadır ve Anamrud	20.570	3.000

Tablo 10: TD 289 Numaralı İcmal Defterine Göre Tımarlar

SONUÇ

Tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Aydın'a bağlı olan Bozdoğan kazası, Malazgirt zaferinden sonra Türkmen boylarının yerleştiği merkezlerden biri olmuştur. Birçok Yörük cemaatinin yaşadığı bölge, Selçuklularının idaresinden sonra kısa bir süreliğine Menteşe beyliğinin hâkimiyetine girmiştir. Daha sonra bölgenin önemli beyliklerinden biri olan Aydınogulları'nın eline geçen Bozdoğan, Yıldırım Bayezit döneminde Osmanlı topraklarına katılmıştır. Ankara savaşından sonra, Timur'un Anadolu beyliklerine topraklarını iade etmesiyle, bölge tekrar Aydınogulları'nın hâkimiyetine girmiştir. Bölgenin kesin olarak Osmanlı topraklarına katılması ise ancak 1426'da II. Murat tarafından gerçekleştirilmiştir.

Bozdoğan 1478 tarihinde merkez nahiye olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı tahrirde bozdoğana bağlı diğer bir nahiye ise Ortasiye'dir. 1478 tarihli tahrirde Ortasiye'ye bağlı köy sayısı Bozdoğan'dan daha fazladır. Sonraki tahrirlerde ise Bozdoğan'ın stratejik öneminden dolayı Ortasiye nahiyesi ve köyleri Bozdoğan'a bağlanmış böylece Bozdoğan kazası teşekkül etmiştir. Bu dönemde Bozdoğan küçük bir kasaba görünümünde olup 1573 yılına kadar mahallesi mevcut değildir. Ancak 1573 tarihinde burada Yenice isimli bir mahallenin kurulduğu anlaşılmaktadır. 1478 tarihli defterde kazada toplam 901 hane, 259 mücerred, 42 muaf nüfusun yaşadığı tespit edilmektedir. 1529 tarihli tahrir tahrirde Bozdoğan'da 1140 hane, 410 mücerred, 163 muaf nüfus yaşamaktadır. İki tahrir arasında %29,98 oranında artış göstermiştir. 1573 tarihli defterde verilere göre ise Bozdoğan kazasının nüfusundaki artış önemsiz bir niteliktedir. Buna göre 1573 tarihi tahrir defterine göre Bozdoğan kazasında 1125 hane, 622 mücerred, 133 muaf mevcuttur. Nüfus artış oranının fazla olmamasına rağmen, kasaba da yeni bir mahallenin kurulduğu anlaşılmaktadır. Böylece kasabanın bu tarihten itibaren gelişmeye başladığı ifade edilebilir.

Kazanın en önemli geçim kaynakları tarım ve hayvancılıktır. Bozdoğan kazası Büyük Menderes ve Akçay vadisi üzerinde bulunduğu için geniş tarım alanlarına sahipti. Sulu tarımın yapıldığı bölgede tarım ürünlerinin çeşitliği dikkat çekmektedir. Tahrir defterlerinin verdiği bilgiye göre bölgede buğday, arpa, pamuk keten kendir, çeltik, zeytin, susam vb. ürünlerin çokça yetiştiği görülmüştür. Ayrıca bölgede

küçükbaş ve arıcılık faaliyetleri de önemli yer tutmaktadır. Bunlardan alınan vergiler has, zemaat ve tımar olarak askeri grup üyelerinin dirlikleri olarak ayrılmıştı.

Ek 1: 1478 Tarihli Deftere Göre Kaza Nüfusu

Köy Ve Mezra	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara	Ortak	İmam	Belirsiz	Nabedid	Pirifani	Malul
Kedve	56	35	21	11	7	14	2		1				
Karaçadır	13	12	1	2	3	6				1			
Eksenlü													
Çavdar	19	18	1	3	3	5	6	1					
Bayezidlü	15	12	3	3		7	1	1					
Seyflü	25	17	8	7	1	8			1				
Alihanlu	20	17	3	8		7	2						
Kirnez	3	3		1		2							
Bozdoğan	122	96	26	25	1	40	22			8			
Çeltükçü	51	39	12	19	2	9	8		1				
Eymür	36	28	8	16	2	4	6						
Kazan deresi	98	82	16	36	4	26	16		1				
Sidere	133	97	36	46		37	10		2	2			
Haydere	112	87	25	33	5	29			2				4
Ortasiye	62	52	10	27		10	11		2		1	1	
Çalışlu	26	17	9	11		3	2		1				
Kalubeglü	48	39	9	20	3	3	14						
Kızıildepe Cemaati	33	23	10	9		4	10						
Kasım Köyü cemaati	6	4	2	3					1				
Kalubeglü	7	3	4										
Ayaküsten	30	22	8	8	1	6	5		2				
Beci	12	8	4	3		3	1		1				
İlaldı Mezrası	3	3		2		1							
Hacı Yahşi Mezrası							1						
Dirkicik	44	33	11	19	2	8	3		1				
Ada	6	5	1	2	1	1			1				
Elekci	6	5	1	3		1		1					
Türkeri Mezrası	2	2				2							
Donduran	16	12	4	4	3	4			1				
Katlıç	59	49	10	23	1	16	7		1				
Piskübi	32	23	9	13	2	5	3						
Doğanlu	47	42	5	18	2	19	2		1				
Çulluyan	6	5	1	4		1							
İlyaslu	6	6		2		2	1		1				

Ek Tablo 4: Tahrirlere Göre En Fazla Buğday ve Arpa Öşrü Veren Köyler

Köyler ve Mezralar	1573				1529				1478			
	Buğday		Arpa		Buğday		Arpa		Buğday		Arpa	
	Kile	Akçe	Kile	Akçe	Kile	Akçe	Kile	Akçe	Kile	Akçe	Kile	Akçe
Ortasiye	25	2800	65	468	36	2880	75	4750	7	220	65	1045
Bozdoğan	30	3360	60	3840	30	2400	100	5000	26	765	48	768
Çeltükçü	25	2800	45	2880	20	1600	42	2100	0,5	15	20	320
Eymür	21	2352	38	2432	30	2400	50	2500	5	158	47	752
Kazan deresi	36	1232	35	2240	15	1200	50	2500	5,5	166	33	528
Çalışlu	45	5040	64	4016	15	1240	33	1675				
Bayezidlü	24	2688	45	2880	11	880	30	1525	28,5	855	24	398
Kulağuz*	65	7280	126	8264								
Kedve nd Yenice	55	6860	88	5632	36	2440	69	3450	13	400	142	2272
Donduran	21	2352	40	2560	12	960	34	1675	0,5	16	30	491
Ayaküsten **	92	10303	252	16128	90	8200	225	11250	42	1252	91	1456
Karaçadır ve Anamrud	55	2860	120	7680	30	2500	100	500	20	600	114	1824
Katlıç	20	2240	55	3520	16	1360	23	1850	19	596	48	744
Piskübi	25	2800	52	3328	35	2800	22	1825	52	1560	88	1400
Haydere	41	4592	85	5440	35	2800	63	4850	13	390	79	1260
Dirkicik	26	2912	75	4800	13	1800	47	2125	11	341	78	1261
Ada	31	3492	68	4352	15	1200	30	1525	27	821	159	2556
Çavdar	31	3584	54	3510					3	92	17	273
Seyflü	35	3920	85	5440	22	1560	55	2750	35	1050	94	1503
Kalubeglü***	45	5040	80	5820	65	5200	250	12500				
Ara	25	2800	65	4860	81	6480	31	1550	30	217	18	292
İlyaslu ve Muradlu	47	5264	80	5820	40	3200	70	3500	3	90	36	571

*Kulağuz köyü Sadece 1573 tarihli defterde mevcuttur. Veriler Doğancılı, Erdenli ve Kulağuz'a aittir.

**Ayaküsten Köyü 1529'da Beci köyü ile birlikte verilmiştir.

*** 1529'da Kalubeglü'deki verilere Kasım köyü ve Kızıildepe cemaati de dâhildir.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Tahrir Defterleri:

TD 8 Numaralı Mufassal Defter

TD 148 Numaralı Mufassal Defter

TD 166 Numaralı İcmal Defteri

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyud-ı Kadime Arşivi Tahrir Defterleri:

TD 144 Numaralı Mufassal Defter

TD 289 Numaralı İcmal Defteri

TD 571 Numaralı Evkaf Defteri

II. Araştırma ve İncelemeler

AFYONCU Erhan, “Osmanlı Devletinde Tahrir sistemi”, **Osmanlı**, C. VI, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1994, s. 311-314.

AKIN Himmet, “Aydınoğulları Hakkında Bir Araştırma,” **A.Ü Dil Ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları**, No 60, Ankara 1968, s. 91-108.

Annabrittannica, “Bozdoğan”, Ana Yayıncılık, İstanbul 1994, s. 248.

BARKAN Ömer Lütfi ve MERİÇLİ Enver, **Hüdavendigâr Livası Tahrir Defteri**, Ankara 1988.

BARKAN Ömer Lütfi, “Çiftlik” **MEB. Ansiklopedisi C. III**, İstanbul 1978, s. 392, 397.

BARKAN Ömer Lütfi “XVI. Asrın İkinci Yarısında Fiat Hareketleri” **Bellekten XXXIV**, s. 557-607.

BARKAN Ömer Lütfi, “Türkiye’de İmparatorluk Devrinin Büyük Nüfus ve Arazi Tahrirleri ve Hakana Mahsus İstatistik Defterleri, **İ.Ü İktisat Fakültesi Mecmuası. II/I**, 1940.

BAYKARA Tuncer, **Anadolu’nun İdari Taksimatı**, Ankara 1988.

Cumhuriyetin 50. Yılında Aydın 1973 İl Yıllığı.

DARKOT Besim ve YİNALÇ Halil Mükrimin, “Aydın”, **MEB. İA, C. II**, İstanbul 1994.

DEMİR Alparslan, “18. Yüzyılın İlk Yarısında Bozdoğan Cemaatlerinin Demografik ve Ekonomik Durumu Üzerine Bir Araştırma,” **Anadolu’da ve Rumeli’de Yörükler ve Türkmenler Sempozyum Bildirileri**, Yörük Türkmen Vakfı Yayınları, Ankara 200 s. 103-113.

DEMİR Alparslan, **XVIII. Yüzyılın İlk Çeyreğinde Bozdoğan Yörükleri**, Berikan Yayınları, Ankara 2012.

DEVELİOĞLU Ferit, **Osmanlıca Türkçe Sözlük**, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 2000.

ELİBOL Numan “Osmanlı İmparatorluğu’nda Nüfus Meselesi Ve Demografi Araştırmaları”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları**, S.12, s.135-160.

EMECEN M Feridun, **XVI. Asırda Manisa Kazası**, TTK, Ankara 1989.

EMECEN Feridun, “Aydın,” **DİA C. IV**, İstanbul 1991, s. 235-237.

EMECEN Feridun, “Çeltik,” **DİA, C. VIII**, s. 265-266.

ERGENÇ Özer, **XVI. Yüzyılın Sonlarında Bursa**, TTK., Ankara 2006.

FARUKİ Suraiya, **Osmanlı’da Kent Ve Kentliler**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1993.

GÖKBEL Asaf ve ŞÖLEN Hikmet, **Aydın İli Tarihi**, Ahmet İhsan Basım Evi, Aydın 1936.

İNALCIK Halil, “Raiyet Rusumu”, **Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi**, Eren Yayıncılık, İstanbul 1996, s. 31-67.

İNALCIK Halil, Çiftliklerin Doğuşu Devlet, Toprak Sahipleri ve Kiracılar, **Osmanlı’da Toprak Mülkiyeti ve Ticari Tarım**, (Ed.Çağlar Keyder, Faruk Tabak) Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1998, s.17-36.

İNALCIK Halil, **Hicri 835 Tarihli Suret-i Defter-i Sancak-i Arnavit**, Ankara 1954.

İNALCIK Halil, **Osmanlı İmparatorluğu Ekonomik Ve Sosyal Tarihi C. I**, Eren Yayınları, İstanbul 2000.

İNALCIK Halil, **Osmanlılar**, Timaş Yayınları, İstanbul 2010, s.68.

İNALCIK, Halil “**Köy Köylü ve İmparatorluk**,” 5. Milletler arası sosyal ve iktisat tarihi kongresi 1989, ADTKK yayınları, Ankara, 1990, s. 83-99.

KÜTÜKOĞLU Mübahat, **Çeşme Kazası**, TTK, Ankara 2010.

KÜTÜKOĞLU Mübahat, **İzmir Kazası**, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, İzmir 2000.

MANSEL Arif Müfit, **Ege ve Yunan Tarihi**, TTK, Ankara 1947.

ÖZ Mehmet, “Tahrir Defterlerinin Osmanlı Tarihi Araştırmalarında Kullanılması Hakkında Bazı Düşünceler”, **Vakıflar Dergisi**, S.22, s. 59-68.

ÖZEY Ramazan “Bozdoğanın Doğal Coğrafyası”, **Marmara Coğrafyası Dergisi**, Ocak 2006 İstanbul, S.12, s.1-14.

ÖZEY Ramazan, “Bozdoğan’ın Ekonomik Coğrafyası” **Marmara Coğrafyası Dergisi**, Ocak 2007, S.15, s.1-42.

ÖZEY Ramazan, “Bozdoğanın Beşeri Coğrafyası”, **Marmara Coğrafyası Dergisi**, İstanbul Ocak 2007, S.15, s.1-36.

PAKALIN Zeki, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü Cilt I**, MEB, İstanbul 1993.

REFİK Ahmet, **Türk Aşiretleri 966-1200**, Enderun Kitabevi, İstanbul 1989.

SALİHLİOĞLU Halil, “Bad-ı heva”, DİA, C.IV, İstanbul 1991, s. 417-419.

SAMİ Şemseddin, **Kamus-ı Türkî**, Çağrı yayınları, İstanbul 1989.

SOLAK İbrahim, **XVI. Asırda Maraş Kazası (1526-1563)**, Akçağ Yayınları, Ankara 2004.

SÜMER Faruk, **Oğuzlar**, Türk Dünyası Araştırmalar Vakfı, İstanbul 1992.

TELCİ Cahit, **XV ve XVI. Yüzyıllarda Ayasuluğ Kazası**, (Basılmamış Doktora Tezi) Ege Ünivrsitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, İzmir 1999.

TURAN Gökçe, **XVI. Ve XVII. Yüzyılda Lazkiye (Denizli) Kazası**, TTK, Ankara 2000.

TURAN Ahmet Nezihi, **XVI. Yüzyılda Ruha(Urfa) sancağı**, TTK, Ankara 2012.

Türkiye İstatistik Kurumu, **Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları**, Ankara 2012.

UĞUR Abdullah, “Aydın Şehrinin Kuruluşu Ve Gelişim Evreleri,” **Coğrafi Bilimler Dergisi**, 2003. 1(2), s.41-62.

UZUNÇARŞILI İsmail Hakkı, **Anadolu Beylikleri, Karakoyunlu ve Akkoyunlu Deleti**, TTK. Ankara 2003.

UZUNÇARŞILI İsmail Hakkı, **Osmanlı Devleti’nin Merkez Ve Bahriye Teşkilatı**, TTK, Ankara 1998.

ÜNAL Mehmet Ali, “Tahrir Defterlerindeki Bilgilerin Güvenirliği”, **Osmanlı Devri Üzerine Makaleler- Araştırmalar**, Kardelen Kitabevi, Isparta 1999, s. 246-251.

VARLIK M. Çetin, “Anadolu Eyaletinin Kuruluşu ve Gelişmesi” **Osmanlı C.VI**, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1994, s.123-129.

WITTEK Paul, **Menteşe Beyliği**, (Çev. O. Ş Gökyay) TTK, Ankara 1999.